

Dansapedia

Dansbegrippen - Danssoorten - Personen en gezelschappen

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

slo

Dansapedia

Dansbegrippen - Danssoorten - Personen en gezelschappen

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Disclaimer

De Dansapedia was tot voor kort onderdeel van de inmiddels opgeheven website Danstijd.slo.nl. Om de inhoud van de Dansapedia toch beschikbaar te houden voor docenten (en hun leerlingen), is er voor gekozen om hiervan een document (pdf) te maken. De Dansapedia is op deze manier nog te gebruiken om informatie op te zoeken over ruim 600 items met betrekking tot dansbegrippen, danssoorten en personen (choreografen, dansers, danseressen, gezelschappen).

NB. De teksten zijn integraal van de website uit 2008 overgenomen. Daarbij zijn alle verwijzingen en hyperlinks noodzakelijkerwijs verwijderd.

Verantwoording

SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever informatie uit de Dansapedia geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te vermenigvuldigen, tenzij expliciet anders is aangegeven. Hoewel bij het samenstellen van de inhoud van de Dansapedia de grootst mogelijke zorgvuldigheid is betracht, sluit SLO iedere aansprakelijkheid uit voor onjuistheden, onvolledigheden, prijs- en typefouten en eventuele gevolgen van het handelen op grond van informatie in dit document.

Auteurs (2008): Wieneke van Breukelen, Martin Bijkerk, Jolanda Keurentjes, Isabella Lanz, Pascal Marsman, Ruth Naber en Sofie van Sommen.

Redactie (2008)

Wieneke van Breukelen (NBDK), Pascal Marsman (SLO).

Verdere informatie

E-mail: info@slo.nl

Inhoud

1. Overzicht dansbegrippen (alfabetische volgorde)	5
2. Danssoorten	50
3. Overzicht personen en gezelschappen	67
Referenties	90

1. Overzicht dansbegrippen (alfabetische volgorde)

Abstracte dans, Abstract ballet

Dans/ballet zonder verhaal of boodschap. In abstracte dans gaat het om de bewegingsconstructie, het ontwerp en de vorm van de dans zelf. De maker heeft niet de bedoeling om betekenis over te dragen. Voorbeelden van choreografen hiervan zijn: Merce Cunningham, George Balanchine. Voorbeelden van abstracte dansstijlen zijn o.a. minimale dans, contact-improvisatie.

Academisch ballet, Academische dans, Klassiek ballet

Theaterdans op basis van de academische techniek. Een van de twee hoofdvormen van westerse theaterdans. Theaterdansvorm zoals die ontwikkeld werd in de periode van de barok en waarvan de kenmerken werden vastgelegd door de in 1661 door Lodewijk XIV opgerichte Académie Royale de la Dance in Parijs. Centraal gegeven zijn het gebruik van het 'en dehors' of buitenwaarts draaien van benen en voeten, de vijf posities en de pointe- of spitzten-techniek. Zie: Academische techniek.

Namen van beroemde academische balletten zijn bijv.: Het Zwanenmeer, Les Sylphides. Kenmerkend zijn o.a.: kleding (tutu's), spitzten, belangrijke rol van de ballerina, sprookjeswereld. In plaats van 'academisch ballet' wordt vaker de term 'klassiek ballet' gehanteerd.

Academische techniek, Academische ballet- of danstechniek

De techniek die de basis en het uitgangspunt vormt voor het academische ballet. De belangrijkste kenmerken van de techniek zijn: het uitdraaien van de benen, de vijf voetposities, specifieke armhoudingen, de opgestrekte lichaamshouding, de pointe-of spitzten-techniek. De academische techniek wordt vaak gebruikt als basistechniek, ook door bijvoorbeeld moderne dansers.

Actie

Bewegingen als: buigen, strekken, roteren, lopen, springen, glijden, kruipen, veren, rollen, draaien, zwaaien, balanceren, gebaren, springen, passen maken.

Actief-Receptief

Actief: leersituaties waarbij leerlingen 'aan den lijve' dans ervaren.

Receptief: leerlingen komen in aanraking met het dansen van anderen en denken er over na. Dat gebeurt in combinatie met het kijken naar dans, het erover lezen of erover praten aan de hand van gerichte opdrachten.

In het leerproces kan men de zgn. actieve werkvormen onderscheiden van de zgn. receptieve werkvormen. De actieve werkvormen vallen onder de domeinen: dansen, vormgeven en presenteren; de receptieve werkvormen onder het domein beschouwen. Actief: het leren en maken van dansen (ontdekken, improviseren, ontwerpen) en bestaande dans uitvoeren, etc. Receptief: het bekijken en bespreken van dansfilms of -video's; bezoeken en bespreken van dansvoorstellingen, op school of in het theater; het verzamelen en bespreken van achtergrondinformatie over dans in verschillende culturen, etc.

Afgerond (dans)stuk

Een dansstuk dat in zijn structuur een begin, een uitwerking en ontwikkeling, en een slot heeft. Zie: vormgeven.

Afrikaanse dans

Met Afrikaanse dans worden dansen aangeduid van de culturen ten zuiden van de Sahara en de Arabische culturen. Er kunnen zeven belangrijke gebieden benoemd worden die hun eigen stijl onderscheiden: De zuidelijke Sahara (Mali en Niger); West-Afrika; Centraal-Afrika; zuidelijk Afrika; Oost-Afrika; Soedan; de Sahara (het zuiden van Libië en Algerije).

Gemeenschappelijke kenmerken zijn: Het vrije en losse bewegen van het lichaam, het voetgebruik, bekkenbeweging, herhaling van ritmen, diverse tempi of ritmen in verschillende delen van het lichaam (polyritmiek) De ritmen en tempi van de muziek (waaronder slaginstrumenten) en de dans inspireren elkaar voortdurend.

Het voetgebruik is over het algemeen heel "aards": stappend en stampend, soms afgewisseld met hoge sprongen. Het bekken wordt ritmisch en los bewogen. Er zijn veel verschillende aanzetten van beweging tegelijk in het lichaam, waarbij tegelijkertijd diverse tempi gebruikt worden; bijvoorbeeld: de schouders bewegen twee keer zo snel als de voeten. De basishouding kent enigszins gebogen knieën, uit elkaar, met een schuine rug.

Afsluiting, Cooling down

Reeks van oefeningen die het lichaam, na het volgen van een les of het uitvoeren van een presentatie, tot rust brengt, de spieren rekt en de doorbloeding van de spieren optimaliseert. Een cooling down is van belang om spierpijn en blessures te voorkomen.

Akte

In de klassieke ballettraditie een onderverdeling van het dansstuk om een heldere opbouw en ontwikkeling van de handeling mogelijk te maken. Vergelijkbaar met de hoofdstukken in een boek. Opgemaakt in de 18e eeuw. Volgens de toen geldende normen bestond een ballet in ideale vorm uit maximaal vier actes, terwijl elke acte onderverdeeld mocht worden in maximaal drie scènes (ook wel tableaux of tafereel genoemd).

Amateur-dans

Dans gemaakt voor en uitgevoerd door dansers die geen beroepsdanser zijn. De dans kan door een professionele choreograaf of door de amateurdanser(s) zelf ontworpen zijn.

Analyseren, Analyse

Letterlijk: ontleden, ontbinden, voor het juiste begrip in zijn delen uiteenzetten.

In dans wordt de analyse met name gericht op:

- de dansbeweging;
- het dansproduct.

De functie van de analyse van de dansbeweging ligt in het bewust worden van en zicht krijgen op wat de danser feitelijk doet; aan de hand van deze informatie kan eventueel ten aanzien van de betekenis van de dans geïnterpreteerd en geduid worden. De bewegingsanalyse-gegevens komen voort uit de theorie over bewegen van Rudolf Laban (1879-1958): In de eenvoudige analyse-indelingsvorm wordt er onderscheid gemaakt tussen: lichaam en de danselementen tijd, kracht en ruimte.

In de uitgebreide vorm worden de categorieën Lichaam, Ruimte, Effort en Vormverandering gehanteerd, waarbinnen verschillende onderdelen te onderscheiden zijn.

De analyse van het dansproduct omvat een ruim scala van observatiegegevens, om aan de hand daarvan tot een interpretatie van de dans te komen. Aan de hand van een analyseschema wordt gekeken naar de inhoud, de vorm en de functie van het dansproduct. Daarbij worden de theatrale middelen, de vormgevingsmiddelen en de vormgevingsprincipes betrokken.

Applaus

Uiting van bijval van het publiek na of ook tijdens een voorstelling: handgeklap, toejuicing. Sinds de 17e eeuw d.m.v. handgeklap, vaak versterkt door bravogeroep en fluiten, wat echter ook een teken van afkeuring kan zijn, net zoals het roepen van boe e.d. Het applaus is een onontbeerlijk deel van de voorstelling, omdat het het meeleven, de ontspanning en de waardering van de toeschouwer voelbaar maakt. Het woord applaus komt van het Latijnse *applaudare* (= in de handen klappen).

Arabesque

Algemeen: in de kunst een aanduiding voor sierlijke decoratieve figuren (komt voort uit de Moorse kunst). In dans: een houding uit de klassieke dans waarbij de danser op één been staat en het andere been optilt en gelijktijdig achterwaarts strekt.

Artiest

Uitvoerend kunstenaar. Naam voor mensen die beroepshalve werkzaam zijn op het gebied van de uitvoerende kunsten: danser, toneelspeler, musicus, beeldend kunstenaar, cabaretier, enz. Artiest wordt ook gebruikt voor uitvoerende beroepen in circus en in het algemeen in de amusementssector.

Artistiek

Met kunstzinnige waarde.

Artistieke staf

Leider/directeur van een dansgezelschap/dansgroep, die belast is met en verantwoordelijk voor het inhoudelijk c.q. artistiek beleid van betreffend dansgezelschap. Staat aan het hoofd van de artistieke staf van een dansgezelschap/dansgroep.

In het algemeen: Aanduiding voor de beleidsbepalende functie bij gezelschappen voor uitvoerende kunsten, zoals balletgroepen, orkesten, toneelgezelschappen en dergelijke. Hij/zij bepaalt voor het belangrijkste deel de artistieke gang van zaken, zoals: repertoirekeuze, welke dansers worden geëngageerd, rolbezetting en dergelijke. De zakelijke en financiële verantwoordelijkheid berust bij de zakelijk leider. De artistiek leider en de zakelijk leider vormen samen de directie van een gezelschap. Bij dansgroepen is de artistiek leider veelal (een van) de huischoreograaf (-fen).

Aspecten van dans, Aspecten van danselementen

Onderdelen van de danselementen tijd, kracht en ruimte. Zie danselement.

Attitude

Letterlijk: houding. Houding waarbij een been, naar voor of naar achter, gebogen is opgetild. Vermaarde pose uit de klassieke dans naar het standbeeld van Mercurius door Giovanni da Bologna uit de 16e eeuw, geïntroduceerd door Carlo Blasis. Bekendste vorm: de danser staat op één been en heft het andere in een hoek van 90 graden gebogen achterwaarts omhoog, waarbij de corresponderende arm langs het hoofd gebogen wordt in een ronde vorm .

Attributen

Kenteken dat het symbool is voor een personage. Kenteken dat kenmerkend is voor de rol van de danser. Het wordt tijdens het dansen door de danser bij het kostuum gebruikt of gedragen. De begrippen attribuut en rekwisiet worden vaak door elkaar gebruikt. Vergelijk rekwisiet. Bijvoorbeeld de zeis voor de Dood, de kroon voor de koning.

Audiovisueel element

Onderdeel van de dansproductie dat geluid en beeld draagt: bijvoorbeeld videobeelden.

Auditie

Toelatingsexamen om tot een dansacademie toegelaten te worden; dansproef om in een dansgezelschap opgenomen te worden of om door een choreograaf voor zijn dans uitgekozen te worden.

Ausdrucks Tanz, Ausdruckstans, Expressionistische dans

Benaming voor de in Europa, in de periode tussen de beide Wereldoorlogen, ontwikkelde danssoort waarbij de emotie en het gevoel centraal staan en de directe aanleiding vormen tot de beweging. De persoonlijke lichaamstaal van de danser is hierbij belangrijk.

Letterlijk betekent het: uitdrukkingdans, expressieve dans

Choreografen zijn: Rudolf Laban, Mary Wigman, Kurt Jooss

De 'modern educational dance' en de dansexpressie hebben zich hieruit ontwikkeld.

Avant-garde

Benaming van de voorhoede van (groepen van) kunstenaars, die door experimenten zoeken naar nieuwe wegen, vormen en technieken in hun kunstdiscipline, waarbij zij zich afzetten tegen en meestal breken met de gevestigde artistieke tradities.

Wat avant-garde wordt genoemd is niet exclusief voor een bepaalde kunst of periode. Het geldt voor stromingen in de wereld van kunst (theater, film, literatuur, beeldende kunst, enz.) en cultuur. Karakteristiek voor deze stromingen is dat zij nieuwe ideeën en vormen of een nieuw cultureel klimaat in de kunst en cultuur hebben (binnen)gebracht dat verschillende kunstdisciplines inspireert; bijvoorbeeld Fauvisme, Cobra, enz. De term wordt vaak gebruikt voor eigentijds, modern, hedendaags.

Aziatische theaterdans

Zie: Oosterse theaterdans

Balans, Balanceren

Evenwicht; evenwicht houden.

Evenwicht houden is een van de dansacties; in dans gaat het met name om balans op een voet en op de tenen, maar ook andere steunpunten kunnen een rol spelen.

Ballerina, Primaballerina

Termen ontleend aan het Italiaans, die letterlijk 'danseres' en 'eerste danseres' betekenen. Ze worden gebruikt voor een danseres, die op voortreffelijke manier (ballerina) of zelfs uitzonderlijke wijze (primaballerina) zowel technisch als artistiek de zuiver academische dansstijl beheerst (de hogeschooldans: toetssteen zijn dan ook haar vertolkingen van het klassiek-romantisch repertoire). De termen houden dus een kwaliteitsoordeel in. Voorbeelden: Margot Fonteyn, Alexandra Radius.

Ballet

In het algemeen de (niet geheel juiste) benaming voor de academische theaterdans; meer in het bijzonder de benaming voor een dansstuk dat is gemaakt op basis van de academische danstechniek. Ook een balletgezelschap wordt aangeduid met de term ballet.

Balletmeester

De pedagoog die bij een academische dansgroep de dagelijkse training en/of repetities leidt. De balletmeester is meestal een voormalige danser(es) van de dansgroep.

Balletvoorstelling

Optreden van een balletgezelschap waarbij het een of meerdere dansstukken, gemaakt op basis van de academische techniek, presenteert.

Ballon

Ballroomdans

Specifieke categorie dansen uit de gezelschapsdans: ze zijn ontstaan vanuit volksdans. Er bestaat een grote diversiteit binnen de ballroomdans.

Een van de belangrijkste kenmerken is dat ballroomdans overwegend parendans is.

Voorbeelden: Engelse wals, quickstep, foxtrot, tango, enz.

Barre

Een houten leuning langs de wanden van de dansstudio. Hij wordt gebruikt om het evenwicht te helpen bewaren bij het doen van oefeningen. De term wordt ook wel gebruikt voor het geheel van oefeningen die met deze steun worden uitgevoerd.

Basisaspecten

In de eindtermen CKV 3 Dans wordt het begrip basisaspecten gebruikt voor het meer algemeen gebruikte begrip: danselementen. Zie: Danselementen.

Batterie

Beeldend aspect

Term uit de toelichting van het examenprogramma CKV 3 Dans. Zie: Dansbeeldende invalshoek. Let op dat het begrip 'beeldend aspect' niet verward wordt met de aspecten van de danselementen tijd, kracht, en ruimte.

Beeldend element

Zie: dansbeeldende invalshoek. Let op dat het begrip beeldend element niet verward wordt met de aspecten van de danselementen tijd, kracht, en ruimte.

Beleving van dans, Dansbeleving

De innerlijke ervaring bij het beoefenen van dans of bij het beschouwen van dans.

De ervaring van het zelf dansen geeft altijd een soort van beleving. De meest basale is de beleving die opgeroepen wordt door het uitvoeren van de beweging. Deze ervaring kan ten grondslag liggen aan de associaties die bij de danser opgeroepen kunnen worden: beelden, emoties, karakters, ed. Deze behoren ook tot de dansbeleving.

De toeschouwer kan de dans ook op verschillende manieren beleven; bijvoorbeeld door middel van al dan niet zichtbaar meebewegen op de stoel kan de toeschouwer zich inleven in de dansbeweging en in dat wat de danser uitdrukt (bijv. emotie of karakter).

Belevingswereld

Het geheel van ervaringen van een persoon of een groep.

Belichter

Zie: Lichttechnicus.

Belichting

Het geheel van lichteffecten bij een dansvoorstelling in een theater.

Voor een choreografie die in het theater wordt uitgevoerd wordt een speciale belichting ontworpen, die de dansers goed doet uitkomen, de sfeer mee bepaald en het idee dat de choreograaf wil overbrengen versterkt. De belichting is een onderdeel van de theatertechniek.

Beneshnotatie

Een notatiesysteem voor dans, omstreeks 1955 ontwikkeld door Rudolf en Joan Benesh.

Dit notatiesysteem werkt zoals muzieknotatie met balken boven elkaar waarop het hoogteniveau van lichaamsdelen wordt aangegeven. Symbolen voor houdingen en bewegingen lijken op een soort steno dat ook op de balken genoteerd wordt.

Beschouwen

Aandachtig bezien. Een van de domeinen van dans (Basisvorming/VMBO); dit domein houdt in: communiceren over dans, reflecteren op dans, kennis van dansbegrippen en dansgeschiedenis, dans analyseren en duiden. De inhoud is vergelijkbaar met het domein vaktheorie in CKV 3 Dans.

Bestaande dans

Dans die in zijn vorm(geving) vastgelegd is, zodat deze herhaalbaar is.

Het begrip kan ruim opgevat worden: het kan een dansfrase, maar ook een avondvullende dansproductie betreffen; een dans uit de vorige eeuw, maar ook een dans die vijf minuten geleden ontworpen is; uit de eigen cultuur, maar ook uit andere culturen.

Betekenis

De inhoud, de zin, het belang van een begrip. De betekenis van dans is dat wat de danser, choreograaf ermee bedoeld te zeggen en dat wat de toeschouwer of mededanser erin herkent. Dit hoeft niet met elkaar overeen te komen: er wordt dan ook gesproken van de bedoelde betekenis van de maker en de betekenisgeving/interpretatie door de toeschouwer.

Betekenisgeving

Letterlijk: betekenis (in dans) leggen of uit (de dans) laten voortkomen.

Betekenisgeving is een van de domeinen van dans in de verouderde versie kerndoelen dans in de basisvorming. Daar wordt ermee bedoeld: in dans vertalen, dans vertolken, betekenissen in dans van anderen herkennen.

Bewegingsideeën

Genoemd in de kerndoelen dans in de basisvorming: dagelijkse handelingen, gebaren en acties.

In ruimere zin zijn bewegingsideeën alle dagelijkse en functionele bewegingen die in dans vertaald kunnen worden.

Bewegingskwaliteit

Zie: Danskwaliteit

Bewegingsstroom

Zie: Danselement bewegingsstroom

Bewegingsvormen

Een verzameling bewegingen die binnen dezelfde context uitgevoerd worden, bijvoorbeeld arbeid, sport of dagelijkse bewegingen. Dit begrip is genoemd in de verouderde versie kerndoelen dans in de Basisvorming: kerndoel 5. In de herziene kerndoelen komt het niet meer voor.

Breakdance

Een hedendaagse dansstijl, eind jaren zeventig ontstaan op straat in New York (Bronx en Harlem).

Het is een van de huidige danstrends die zich snel in de westerse wereld heeft verspreid. Kenmerken zijn: individuele, solistische, geïmproviseerde dans. Voornamelijk door jongens; een enorme virtuositeit in het afzonderlijk gebruik van verschillende lichaamsdelen en het draaien en steunen op ongewone steunpunten (bijv. schouder of hoofd). Iedere danser beheerst een bepaald repertoire 'kunsten': acrobatische radslagen, salto's en sprongen, die ritmisch worden uitgevoerd. De begeleidende muziek wordt ritmisch geaccentueerd door o.a. 'scratching' en 'rapping'.

Buigbeweging, Buigen

Beweging waarbij twee of meer bewegende lichaamsdelen dicht bij elkaar komen.

Butoh, Ankoku butoh

Moderne Japanse dansvorm, midden van de twintigste eeuw ontwikkeld door Tatsumi Hijikata (1928-1986) en Kazuo Ohno (1906). Het woord butoh verwijst naar duisternis, donkerte en met name die van de ziel. Butoh heeft verwantschap met Europese- (met name Ausdruckstanz) en Japanse dans en mimevormen.

Kenmerken: stijlmiddelen die vooral ontmoediging, angst, vertwijfeling of wanhoop lijken uit te drukken: pathetische houdingen met gebogen knieën en naar binnen gedraaide voeten, weggedraaide ogen waardoor voornamelijk oogwit te zien is en samengetrokken en gebogen schouders. De bewegingen zijn stuiptrekkend, verkrampd, sidderend of bevend, afwisselend met langdurige bewegingsloosheid en uiterste vertraging.

Caractère, Caractèredans, Karakterdans

zie: Karakterdans.

Van volksdans afgeleid dansmateriaal, opgenomen en bewerkt voor theatervoorstellingen en theaterdans. Met name verbonden met het klassieke ballet. Heeft zijn oorsprong in het gebruik van volksdansmotieven binnen het ballet in de tijd van de Franse Revolutie door Jean Dauberval (1742-1806).

Choreograaf

Ontwerper, maker van een choreografie

De choreograaf is de schepper van de visuele verschijningsvorm van de dans/het ballet. De choreograaf bepaalt het onderwerp of thema van de dans en bedenkt met welke muziek, decor, kostuums het vormgegeven wordt. Vaak in overleg met componist, decorontwerper, lichtontwerper en kostuumontwerper. De choreograaf werkt met de dansers in de studio om de dans vorm te geven.

Letterlijk betekent het woord in het Grieks: *dansschrijver*. Het begrip werd oorspronkelijk gehanteerd voor de notator van balletten (Feuillet 1699), wat nu choreoloog of dansnotator heet. De bedenker van de dans zelf werd choreo-auteur genoemd. Namen van enkele choreografen: George Balanchine, Maurice Bejart, Merce Cunningham, Kriztina de Châtel, Rudi van Dantzig, Martha Graham, Kurt Jooss, Jiri Kilián, Hans van Manen.

Choreografen

Een dans creëren van eerste idee tot volledig dansproduct. Daarbij is inbegrepen het integreren van geluid/muziek, ruimte, decor, kostuum, belichting met de dans.

Het opbouwen van een dans tot een volwaardige choreografie is een groeiproces. Al werkende met de dansers ontstaat het dansmateriaal, wordt de samenhang met de muziek duidelijk, worden het decor en de kostuums ontworpen, kortom wordt alles samengebracht zodat datgene

wat de choreograaf wil overbrengen duidelijk wordt. Componeren is een onderdeel van het choreograferen.

Choreografie

Zie: choreograferen. Een choreografie is het complete dansproduct, waarin de ideeën van de maker op het gebied van dans, de betekenis, muziek/geluid, ruimte, decor, kostuum, belichting een plaats hebben gekregen.

Choreologie

Letterlijk betekent choreologie in het Engels: danswetenschap; "de studie en beschrijving van dansbeweging". Choreologie wordt vaak geassocieerd met het Beneshnotatie-systeem voor dans (en bewegings)notatie, waarvan Rudolf en Joan Benesh de grondleggers zijn, en met de labanotatie (zie: Laban)

Coördinatie, Lichaamscoördinatie

Een goede coördinatie is optimaal gebruik van de onderlinge verbanden tussen verschillende delen van het lichaam, waardoor technisch moeilijke bewegingen makkelijk en expressief uitgevoerd kunnen worden. Bijvoorbeeld arm-beencoördinatie.

Coda

Comédie-ballet

Blijspelen waarbij, tussen de bedrijven van het eigenlijke toneelstuk, korte balletten worden uitgevoerd die het karakter hebben van een divertissement (uit verschillende delen bestaand). Geïntroduceerd door Molière (1622-1673) in 1661. De balletkomedie werd een populaire theatervorm die zich tot in de 18e eeuw handhaafde.

Communiceren door middel van dans

Ideeën, visies, betekenissen duidelijk maken door middel van dans.

De choreograaf maakt zijn visie kenbaar door middel van zijn choreografie. Tijdens een dansimprovisatie maken de dansers elkaar en eventuele toeschouwers door middel van dans duidelijk wat zij willen uitdrukken.

Communiceren in dans

Het zich voor elkaar verstaanbaar maken in dans, elkaars danstaal begrijpen. Dit is interne communicatie. Elkaars expressie tijdens het dansen interpreteren waardoor er in dans op elkaar gereageerd, samen gedanst kan worden. Dit communiceren kan op het niveau van improvisatie liggen, waarbij voortdurend op nieuwe initiatieven van de andere danser gereageerd moet worden. Het vindt ook plaats tijdens het uitvoeren, vertolken van ingestudeerde dans (bestaande dans of zelf ontworpen dans).

Componeren, Compositie

Letterlijk: ordening van de verschillende delen tot een geheel (in dans). Het aan de hand van vormgevingsprincipes ordenen en structureren van dansmateriaal op zich en in de ruimte, tot een geheel dat reproduceerbaar is. De choreograaf maakt keuzen op welke uitgangspunten hij zijn compositie baseert. Bijvoorbeeld: ordening van dansbewegingen, de structuur van de opbouw, het verloop, de ordening in de ruimte, de configuratie van de groepsindeling, groepsopstelling, de indeling in tijd, het gebruik van muziek, enz. Bij compositie kan het gaan om een afgerond dansstuk of om kleinere delen zoals danspassen, dansfrase, danscombinatie, danspatroon.

Het componeren is een technische basis voor het choreograferen.

Compositietermen

Termen die verschillende ordeningsprincipes van het componeren aangeven. Bijvoorbeeld ten aanzien van: structuur (rondvorm, canon, symfonisch werk), volgorde (omkering, herhaling, omwisseling, opeenvolging), configuratie: solo, duet, ensemble, pas de deux (trios etc.), groepsdans.

Configuratie

Rangschikking van de dansers ten opzichte van elkaar. Mogelijke indelingen zijn: mannen tegenover vrouwen, solo, duet, pas de deux (duet van meestal een vrouw met een man), groep ten opzichte van solist, groep, enz.

Contactimprovisatie

Een van de dansstijlen uit de postmoderne dans geïntroduceerd door Steve Paxton (1939). Contact improvisatie is een improvisatievorm waarbij de beweging en structuur van een stuk ('work') zijn ontstaan door de interactie van twee of meer dansers op momenten van fysiek contact met elkaar. Het is een bewegingstechniek voor twee dansers tezamen, waarbij de bewegingsimpulsen worden ontleend aan het over elkaar heen glijden, het tegen elkaar opbotsen of het zich van elkaar afzetten van twee lichamen. Kenmerken: vanuit ontspanning dansend, met een doorgaande bewegingsstroom, nauw contact houdend met de grond en het lichaam van de ander, daarbij zo min mogelijk gebruik makend van de handen, met de partner afwisselen in steunen en leunen, actief en passief zijn, gewicht aan de ander geven en gewicht van de ander nemen.

Context

Met de context van dans wordt bedoeld in welke situatie, omstandigheid de dans ontstaan is of uitgevoerd wordt. Bijvoorbeeld: historische context, artistieke -, culturele -, politieke -, etc.

Contraction-Release

Letterlijk: samentrekking – loslating. Bewegingsprincipe van 'spanning - ontspanning' dat gehanteerd wordt in de Graham-techniek.

Een Grahamterm voor de bron van haar techniek en bewegingstaal, welke tegelijk een fysieke bron is vanwaar de beweging begint en een spirituele mentale motivatie. De toepassing is in de choreografieën van Martha Graham essentieel. Daarmee wordt onder andere een sterk emotionele lading duidelijk weergegeven. Bijvoorbeeld in de choreografie: 'Errand into the Maze'.

Cooling down

Zie: afsluiting

Corps de ballet

De dansers en danseressen uit een balletgroep die geen solistische rollen vervullen. Het corps de ballet danst in klassieke balletten als achtergrond of tussen de stukken van de solisten, bijvoorbeeld de groep zwanen in het Zwanenmeer, de gasten tijdens het bal van Doornroosje.

Criticus, Danscriticus, Dansrecensent

Zie: Dansrecensent, Danscriticus

Cunningham, Merce

Amerikaanse choreograaf; grondlegger van de postmoderne dans. Zie: Cunninghamstijl.

Cunninghamstijl, Cunninghamtechniek

Dansstijl en -techniek ontwikkeld door Merce Cunningham. Kenmerken: de dansen van Cunningham zijn zonder karakter- of verhaallijn, zonder lineaire logica van oorzaak en gevolg. De betekenis van de beweging is in de beweging zelf te vinden en in de persoon die de beweging uitvoert: dans om de dans. Cunningham zoekt naar de autonome wetten van dans, los van andere disciplines als muziek en vormgeving. Karakteristiek voor de techniek van Cunningham is zijn gebruik van de ruggengraat als centrale bron van iedere beweging; combinatie van de elegante houding en het briljante voetenwerk van *de academische techniek* met de flexibiliteit van de ruggengraat van de Grahamtechniek; veelvuldig gebruik van bewegingsthema's als lopen, rennen, springen en draaien van de torso.

Dagelijkse handelingen

Complexe handelingen als aankleden, wassen, opruimen, e.d. en enkelvoudige handelingen als vegen, grijpen, haren kammen, wijzen. Dagelijkse handelingen kunnen als bewegingsidee uitgangspunt zijn voor dansfrases.

Dans vertolken

Een reproduceerbare dans of danscombinatie met de bedoelde intentie uitvoeren. Zie ook 'choreografie'.

Het kan gaan om leerstofelementen, bestaande dansen en choreografieën of door de docent of leerlingen zelf ontworpen dans of dansfrases.

De sfeer van de dans, de danstechniek en de vormgeving samen maken de dans tot een geheel. Essentieel daarbij is dat de relatie tussen de dansuitvoering en de daarbij behorende intentie tot uitdrukking komt. Wanneer bestaande dansen van een bepaalde bevolkingsgroep vertolkt worden, is de betekenisgeving gerelateerd aan de achtergrond en cultuur van de desbetreffende bevolkingsgroep. Kennis van de leefwijze, kleding, landschap, klimaat en dergelijke zal het inlevingsvermogen vergroten. De danser/leerling kan deze informatie als inspiratiebron gebruiken bij het vertolken van de dans.

Dans, Dansen

Dans is een kunstvorm. Wat kunst is laat zich moeilijk in woorden vangen. Voor het wezenlijke van dans geldt dat zelfs in het bijzonder. Daarom zijn er veel verschillende definities en omschrijvingen van dans:

- "Dance is a form of art which deals with that which cannot be verbalized (...) the psysical creative process" (Jerome Robbins 1987 in Simone Dupuis, 1987);
- "The art of expressing emotion by means of rythmic bodily movements" (Émile Jacques Dalcroze 1921 in Suanne Shelton, 1981);
- "A language whose words are movements of the body" (Peggy van Praagh and Peter Brinson, 1963);
- "An artform in which the body is both presenting and representing, and in some ways challenging, the culture from which it emerges" (Helen Thomas)

Dans:

- In tijd en ruimte geordende beweging die doel op zich is;
- Als realisering van een lichamelijke dansimpuls;
- Waarvoor lichamelijke energie is gemobiliseerd;
- En die berust op een lichamenlijk gevoel van maat, ritme en tempo;
- Voortkomend uit een primair emotionele, psychische dansimpuls. ((Luuk Utrecht, 1988)

In het kader van het onderwijs wordt het begrip 'dans' gebruikt om het schoolvak dans aan te duiden en 'dansen' als domeinaanduiding binnen het vak dans. Andere domeinen zijn; vormgeven, presenteren en beschouwen. Onder het domein dansen vallen die begrippen die met de praktijk van het dansen, de dansvaardigheid, te maken hebben en waarbij het dansproces op de voorgrond staat.

Dansacademie, Dansvakopleiding

Instelling voor Hoger Beroepsonderwijs waar voor de beroepen uitvoerend danskunstenaar en docerend danskunstenaar gestudeerd kan worden. Er zijn in Nederland vijf dansacademies: in Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Rotterdam en Tilburg.

Dansactie

Zie: actie.

Een actie (een bepaalde beweging) in de context van dans.

Dansanalyse

Zie: analyseren

Dansant aspect

Zie: Danselement

Genoemd in het examenprogramma CKV 3 Dans: variatie in tijd, kracht, ruimte. Hetzelfde wordt op dezelfde plaats ook basisaspecten genoemd. De meest gangbare termen zijn danselement en aspect van het danselement.

Dansbeeldende invalshoek

Een van de muzische facetten.

Andere benamingen zijn:

- Beeldende elementen (examenprogramma CKV 3 Dans)
- 'Beeldend aspect' (aanhangsel bij het examenprogramma CKV 3 Dans)
- Dansbeeldend facet.

Bedoeld worden de beeldende inhouden die als inspiratiebron voor de dans kunnen dienen.

Voorbeelden hiervan zijn:

- Lijnvoering, vormaspecten, materiaalaspecten, kleur;
- Schilderijen, tekeningen, beeldhouwwerk, foto's, film, video, objecten (bijv. tafels, stoelen, kisten, stokken), materialen (stenen, doeken, papier en dergelijke).

Dansbeschouwen

Zie: Beschouwen

Analytische, op kennis gerichte, reflectieve en waarderende activiteiten die eigen en andermans dans betreffen.

Dansbeschrijving

Het begrip dansbeschrijving wordt voornamelijk in de folkloredans/internationale dans gebruikt. Bij deze dansvorm wordt vooral bestaande dans overgedragen. Deze bestaande dans is van a tot z beschreven. De beschrijving omvat onder andere de opstelling van de dansers, de danspassen, de danskwaliteiten, de richtingen, het ritme en de duur van de passen. Vergelijk met dansnotatie.

Danscombinatie, Combinatie

Een onderdeel van een dansfrase: een kleine eenheid van dansbewegingen met een specifieke coördinatie, vorm en danskwaliteit. Vergelijk met compositie en dansmotief.

Danscompositie

Zie: Compositie

Danscriticus

Zie: Dansrecensent

Dansdiscipline, Dansvak

Zie: Danssoorten en Dansvorm.

De discipline, de orde en het zich houden aan regels die nodig is om (professioneel) met het vak dans om te gaan. Danssoorten worden binnen de dansvakopleidingen ook wel dansdiscipline of dansvak genoemd.

Dansdocent

Leraar (m/v) die dansles geeft. Dansdocenten worden opgeleid op de dansacademies, aan de afstudeerrichting: docerend danskunstenaar.

Dansdramatische invalshoek

Ander benamingen zijn:

- Dramatische elementen (examenprogramma CKV 3 dans)
- 'Dramatisch aspect' (aanhangsel bij het examenprogramma CKV 3 dans)
- Dansdramatisch facet.

Bedoeld worden de dramatische inhouden die als inspiratiebron voor de dans kunnen dienen.

Voorbeelden hiervan zijn:

Emotie, sfeer, stemming, karakter, verhaallijn, verbale en non-verbale taal, inhoud van (vooral) menselijke relatievormen (uitspraken, televisie- en krantennieuws, actualiteiten, gedichten, verhalen, enz.).

Danselement bewegingsstroom

Het karakter van een dansbeweging. Een danskwaliteit ontstaat door de specifieke combinatie van de danselementen. Iedere combinatie levert een specifieke dansbeweging met een specifiek karakter op: de kwaliteit van de dansbeweging. Een danskwaliteit heeft een bepaalde zeggingskracht.

Met name wordt hier bedoeld op de kwalitatieve aspecten van de danselementen: de Effortkwaliteiten. (zie: danselement)

De Effortkwaliteiten kunnen enkelvoudig maar ook in combinaties van twee, drie of van vier voorkomen. Hoe meer Effortkwaliteiten tegelijk in een beweging een rol spelen, hoe sterker de getoonde intentie is. Iedere combinatie van twee, drie of vier Effortkwaliteiten levert een specifiek bewegings -(of dans-)karakter op.

Een grove indeling van combinaties van drie leidt tot de volgende karakters: gepassioneerd/betovering/visie/actie. Binnen ieder van deze vier stemmingen kunnen acht variaties (acht verschillende combinaties) onderscheiden worden. Van dit voorbeeld is de actie'drive' het bekendst: stoten/zweven/slaan/glijden/tikken/wringen/vegen/duwen. Andere voorbeelden zijn: 'wild'/'aarzelend', (uit passie'drive'); 'doordringend'/'voorzichtig' (uit visie'drive'); 'nauwgezet'/'overvloedig' (uit betovering'drive')

De combinaties van twee Effortkwaliteiten leiden tot de volgende mogelijke karakters: dromerig, alert, afstandelijk, ritmisch, mobiel, stabiel.

Danselement kracht

Een van de danselementen: het gaat hierbij om het inzetten van het lichaamsgewicht tijdens het dansen. Te onderscheiden zijn kwalitatieve aspecten als:

Actief gewicht; krachtig (gewicht inzetten)/licht (gewicht ontkennen)

Passief gewicht; zwaar/licht.

Het danselement bewegingsstroom wordt vaak genoemd onder kracht; zie danselement bewegingsstroom.

Danselement ruimte

Een van de danselementen: het gaat hierbij om het gebruik van de ruimte tijdens het dansen.

- Kwantitatieve aspecten van de persoonlijke (beweeg)ruimte
 - Richtingen: gedacht vanuit het eigen lichaam, bijvoorbeeld voorwaarts, zijwaarts, achterwaarts, diagonaal.
 - Vlakken, bijvoorbeeld het verticale vlak.
 - Kinesfeer, persoonlijke beweegruimte:
 - Grootte, *de kinesfeer* kan groot, middelgroot of klein zijn.
 - Benadering; de kinesfeer kan begrensd worden, opgevuld worden of doorstoken worden.
 - Ruimtelagen; hoog, midden, laag.
 - Vorm van het lichaam; bijvoorbeeld rond, hoekig, open, vormverandering.
- Kwantitatieve aspecten van de algemene ruimte:
 - Patronen: bijvoorbeeld cirkel, zig-zag, lijnen, slinger.
 - Plaatssituering in de ruimte; bijvoorbeeld de plaats van de danser ten opzichte van de ruimte, ten opzichte van andere dansers.
 - Opstelling; bijvoorbeeld kring, slinger, rij.
- Kwalitatieve aspecten:
 - Unifocus/multifocus; direct/indirect.

Danselement tijd

Een van de danselementen: het gaat hierbij om het gebruik van tijd tijdens het dansen:

- Kwantitatieve aspecten:
 - Tempo; bijvoorbeeld snel, langzaam
 - Tijdsduur; bijvoorbeeld kort, lang
 - Maat/ritme; bijvoorbeeld regelmatig/onregelmatig
 - Frasering; danszinnen, begin, verloop, eind
- Kwalitatieve aspecten:
 - Versnellen/vertragen; met als uitersten plotseling en vertraagd

Danselement

In iedere beweging zijn de elementen tijd, kracht en ruimte te onderscheiden. Deze elementen spelen in iedere beweging een rol. Deze elementen worden danselementen genoemd omdat het specifieke, gevarieerde samenspel van deze elementen bij een beweging het danskarakter bepalen. Tegenwoordig wordt het element bewegingsstroom (flow) als vierde element toegevoegd. De elementen worden in beweging zichtbaar door middel van het bewegende lichaam. Daarom wordt ook het lichaam in enkele beschrijvingen als element genoemd.

Er zijn in de loop van de tijd verschillende benamingen voor hetzelfde begrip danselementen gehanteerd, zoals bijvoorbeeld elementen of basisaspecten van dans.

Binnen ieder danselement kan men diverse onderdelen: de 'dansante aspecten' of 'aspecten van de dans' onderscheiden. Deze bestaan uit kwantitatieve en kwalitatieve aspecten.

Kwantitatieve aspecten zijn meetbare onderdelen, terwijl de kwalitatieve aspecten intentioneel

van aard zijn (niet meetbaar maar wel zichtbaar). Dit zijn de Effort kwaliteiten: zie: Effort.
Het begrip danselement komt voort uit de theorie over bewegingsanalyse van Rudolf Laban.

Dansen

Het werkwoord van dans. Een van de domeinen van het vak dans.

Vastgelegde dansen uit de ballroomdans en de folkloredans worden aangeduid met 'een dans' (mv. dansen). Voorbeelden van vastgelegde dansen zijn: Craze Mixer, Weense Wals, Rijdans, Tarantella. Zie: Dans

Danser, Danseres

Iemand die danst. Er wordt onderscheid gemaakt tussen professionele- en amateur-danser(es).
Vergelijk met ballerina.

Namen van belangrijke Nederlandse danseressen: Alexandra Radius, .Rachel Beaujan.

Danseur Noble

Dansexpressie

Danssoort voortkomend uit de Europese moderne dans (de "Ausdruckstanz"). Heeft zich zowel als theaterdans (expressionistische dans) en als educatieve dans ontwikkeld.

Internationaal is de educatieve richting bekend als Modern Educational Dance en Creative Dance. Oorspronkelijk ontwikkeld door Rudolf Laban. In Nederland op nieuwe wijze uitgewerkt door Kit Winkel en Corrie Hartong.

Kenmerken zijn: de danser wordt uitgedaagd zijn eigen dans te dansen en deze dans te ontwikkelen; de danser doet tijdens het dansen een beroep op zijn eigen bronnen:

bewegingsmogelijkheden, ideeën en gedachtegangen; de persoonlijke expressie van de danser staat centraal; de wisselwerking tussen beleving en beweging is de leidraad in het dansproces.

Dansfiguren

Specifiek en herhaald gebruik van ruimtelijke patronen (vloerpatronen) tijdens het dansen.

Vooral bekend uit en gehanteerd in de folkloredans en ballroomdans.

Voorbeelden van dansfiguren zijn: slinger, cirkel (kring), ketting, promenade.

Dansfrase, Frase

Korte of langere danszin. Dat wil zeggen een reeks van dansbewegingen die een opbouw en verloop vertonen waardoor zij samen een geheel vormen.

Het komt voor dat de verschillende dansers hun eigen specifieke dansfrase dansen, of dat ze allemaal dezelfde dansen. De dansfrasen van een danser kunnen gedurende het dansstuk ook overgenomen worden door andere dansers.

Dansgenre

Zie: Dansstijlen

De begrippen dansgenres, dansstijlen en stromingen worden door elkaar gebruikt. .

In de Amerikaanse literatuur (Janet Adshead-Lansdale e.a.) wordt het begrip genre alleen gebruikt voor wat in Nederland dansvorm, -soort genoemd wordt. Zie: dansvorm.

Dansgeschiedenis, Danshistorie

Theoretische beschrijving en verklaring van de oorsprong en ontwikkeling van dans.

Danshistorische studies kunnen zich op dans in het algemeen en op verschillende gebieden van dans richten:

1. Op de ontwikkeling van dans in een bepaalde periode in een bepaald gebied
2. Op de ontwikkeling van het werk van een bepaalde choreograaf
3. Op de ontwikkeling van een bepaalde dansgroep
4. Op de ontwikkeling van een bepaald dansgegeven bij verschillende dansgroepen, choreografen, enz.

Dansgezelschap, dansgroep

Zie: ballet

Een groep dansers met een identiteit, een naam, die samen voorstellingen verzorgen; een relatief duurzame groep van mensen die zich bezighouden met het samen uitvoeren van dans(optredens).

Er bestaan dansgezelschappen die reeds lang bestaan, waar regelmatig nieuwe dansers en andere werknemers aangenomen worden; er zijn ook dansgroepen die 'ad hoc' producties maken, die uiteenvallen na iedere productie. Dit zijn de twee uitersten, daartussen bestaan vele varianten van 'gezelschappen'.

Voorbeelden zijn: het Nederlands Danstheater, Het Nationale Ballet, Les Ballets Russes.

Danshouding, Lichaamshouding, Positie

Zie: Lichaamsvorm

Tijdens het dansen neemt de danser (met het lichaam) verschillende houdingen aan.

Deze houdingen kunnen de beginhouding, een tussentijdse actieve 'stophouding' (de zgn. 'freeze'), of de eindhouding zijn.

Ook de opstelling van twee dansers die samen een houding aannemen wordt danshouding genoemd. Bijvoorbeeld: ballroomhouding d.w.z. een hand vast, andere arm op de schouder of rug van de partner.

Ballet (de academische techniek) kent vijf specifieke posities van de voeten (met uitgedraaide benen en voeten): de 1e, 2e, 3e, 4e, en 5e, en verschillende posities van de armen. Ook de andere danstechnieken hanteren deze termen, naast eigen termen voor specifieke houdingen.

Dansidee

Het dansidee kan de basis zijn voor de inhoud en voor de vorm van de dans. Dit kan een verhaal zijn, een gebeurtenis, een beweging, een concept, etc.

Dansideeën kunnen voortkomen uit alles wat zichtbaar, voelbaar, hoorbaar en denkbaar is.

Dansideeën kunnen worden gehanteerd als inspiratiebron van dans.

Dansideeën kunnen zich ontwikkelen van een idee in het hoofd tot concreet dansmateriaal.

Dansinstrument

Het lichaam van de danser is het dansinstrument. Alle dans is beweging van het menselijk lichaam. Begrippen die het dansinstrument betreffen zijn:

- Lichaamsgevoel, o.a.: centrum, centering, lichaamscentrum, lichaamszwaartepunt, houding, actieve danshouding, freeze, passieve houding.
- Vormgevoel; o.a. vorm van het lichaam.
- Coördinatie: Wat beweegt er, o.a.: initiatie door lichaamsdelen of lichaamsgebieden, isolatie, gebaar, houdingsverandering, totaalbeweging.
Wat beweegt ten opzichte van elkaar, o.a.: relatie tussen lichaamsdelen, arm-beencoördinatie, gewichtsverplaatsing; Hoe verloopt de beweging, o.a.: simultaan bewegingsverloop, successievelijk bewegingsverloop.
- Adem.
- Dansacties, o.a.: actie, stilstand, plaatsgebonden beweging, voortbeweging, acties, passencombinaties.
- Algemeen: corrigeren, houdingscorrectie, bewegingscorrectie, conditie, bewegingsgeheugen, opnamevermogen.

Danskunst

Dans is een van de kunstvormen: dans, muziek, beeldende kunst, drama / theater / toneel, film, literatuur.

Men spreekt van danskunst als de artistieke context centraal staat; dat wil zeggen dat de dans ontworpen is of uitgevoerd wordt met artistieke, esthetische bedoelingen. Dans kan ook voorkomen in onder andere een sociale context; bijvoorbeeld als er wordt gedanst om een bruiloft te vieren.

Danskwaliteit

Zie: danselement

Het karakter van een dansbeweging.

Een danskwaliteit ontstaat door de specifieke combinatie van de danselementen. Iedere combinatie levert een specifieke dansbeweging met een specifiek karakter op: de kwaliteit van de dansbeweging. Een danskwaliteit heeft een bepaalde zeggingskracht.

Met name wordt hier bedoeld op de kwalitatieve aspecten van de danselementen: de Effortkwaliteiten. De Effortkwaliteiten kunnen enkelvoudig maar ook in combinaties van twee, drie of van vier voorkomen. Hoe meer Effortkwaliteiten tegelijk in een beweging een rol spelen, hoe sterker de getoonde intentie is. Iedere combinatie van twee, drie of vier Effortkwaliteiten levert een specifiek bewegings- of danskarakter op.

Een grove indeling van combinaties van drie leidt tot de volgende karakters: gepassioneerd-betovering-visie-actie. Binnen ieder van deze vier stemmingen kunnen acht variaties (acht verschillende combinaties) onderscheiden worden. Van dit voorbeeld is de actie 'drive' het bekendst: stoten-zweven-slaan-glijden-tikken-wringen-vegen-duwen. Andere voorbeelden zijn: 'wild'-'aarzelend', (uit passie 'drive'); 'doordringend'-'voorzichtig' (uit visie 'drive'); 'nauwgezet'-'overvloedig' (uit betovering 'drive')

De combinaties van twee Effortkwaliteiten leiden tot de volgende mogelijke karakters: dromerig, alert, afstandelijk, ritmisch, mobiel, stabiel.

Dansmotief

Een gedeelte van een dansfrase dat een eenheid vormt, het kan een onderdeel van een danscombinatie zijn. Het begrip dansmotief wordt in dans niet vaak gebruikt. Het is genoemd in de eerste versie kerndoelen dans in de Basisvorming.

Voorbeelden van dansmotieven zijn: twee opeenvolgende bewegingen; van een open naar een gesloten houding; een bewegingsverloop van hoog naar laag.

Vergelijk met compositie en danscombinatie.

Dansmuziek

Muziek waarop gedanst wordt.

Dansmuziek kan speciaal gecomponeerd zijn voor de dans bijvoorbeeld 'De vuurvogel' door Stravinsky. Een muziekstuk kan ontstaan met de dans, bijvoorbeeld bij folkloredans. Een choreograaf kan ook reeds bestaande muziek kiezen bij het maken van een choreografie.

Dansmuzikale invalshoek

Een van de muzische facetten.

Andere benamingen zijn:

- Muzikale elementen;
- Muzikaal aspect;
- Dansmuzikaal facet.

Bedoeld worden de muzikale inhoud en die als inspiratiebron van de dans kunnen dienen.

Voorbeelden zijn o.a.:

- Ritme, regelmatige en onregelmatige maatsoorten: 2/4, 3/4, 5/8, enz.
- Klankkleur, melodie, dynamiek, structuur; bijv. couplet, refrein, diverse muziekstijlen, omgevingsgeluiden, stem.

Dansnotatie, Dansschrift

Zie: Labannotatie, zie Beneshnotatie

Er zijn verschillende manieren om dansbewegingen en passen schriftelijk vast te leggen door middel van al dan niet symbolische tekens of coderingen. Het is enigszins vergelijkbaar met muziekschrift. De eerste dansnotatie stamt uit de 15e eeuw. Met de tegenwoordig gehanteerde systemen: de Labanotatie en de Beneshnotatie kan men dans (en alle andere beweging) analyseren en registreren zonder dat dit gebonden is aan een bepaalde danssoort. Voor de Labanotatie is een computerprogramma ontwikkeld. Daarnaast bestaan er ook notatiesystemen voor folkloredans.

Dansontwerp

De opzet voor een choreografie of een dansfrase.

Dansopdracht

De taak die de danser/dans-leerling tijdens een repetitie/les meer of minder zelfstandig moet uitvoeren: de inhoud van een dansopdracht kan gericht zijn op improviseren, exploreren, structureren en uitvoeren van dans.

Dansopstelling

De plaatsing van de dansers ten opzichte van elkaar en van de ruimte als ze gaan dansen.

De term wordt met name in de folkloredans gehanteerd; in de folkloredans wordt er altijd uitgegaan van bij de dans behorende opstellingen; voorbeelden: de kring (frontkring/flankkring), de rij, de slinger, een kring van paren, een rij van paren.

Dansopstellingen zijn historisch gezien een afspiegeling van omgangsvormen en sociale verhoudingen en rollen.

Danspassen

Specifieke stappen die in dans gebruikt worden, aangeduid met een eigen naam voor iedere soort stap.

Binnen de verschillende danssoorten worden er specifieke namen gehanteerd, maar er zijn ook wel overlappingen. Veel gebruikte passen in folkloredans zijn bijvoorbeeld: galoppas, mayimpas. Een voorbeeld uit de klassieke dans is: soutenu.

Danspatroon, Patroon, Ruimtelijk patroon, Vloerpatroon

Doordat de danser zich verplaatst maakt hij als het ware een spoor op de vloer; van bovenaf gezien ziet dat eruit als een patroon.

Patronen kunnen heel grillig zijn of via vaste 'paden' verlopen; dán wordt het echt herkenbaar als patroon: rechte lijnen, diagonalen, cirkel, slinger, spiraal.

De folkloredans en de ballroomdans hanteren strakke ruimtelijke patronen.

Danspresentatie, Dansuitvoering, Dansvoorstelling, Presentatie

De dansvoorstelling, het optreden.

De manier waarop opgetreden wordt is in dans heel belangrijk. Er wordt van de dansers 'presentatie' verwacht: een goede uitstraling, waarin betrokkenheid met wat ze dansen naar voren komt.

Dansproces

Het verloop van het leerproces in dans, het ontwikkelingsproces van een danser in dans.

Dansproduct analyseren

Letterlijk: een dansproduct ontleden, ontbinden, voor het juiste begrip in zijn delen uiteenzetten.

De analyse van het dansproduct omvat een ruim scala van observatiegegevens, om aan de hand daarvan tot begrip en interpretatie van de dans te komen. Aan de hand van een analyseschema en gerichte kijkopdrachten wordt gekeken naar de inhoud, de vorm en de functie van het dansproduct.

Dansproduct duiden

Aan de hand van geobserveerde gegevens en achtergrondinformatie de betekenis en de bedoeling van het geobserveerde dansproduct verklaren of uitleggen. Zie ook 'dansproduct analyseren' en 'interpreteren'.

Het gaat om het beargumenteren vanuit de analyse en het begrijpen van het dansstuk, waarbij eigen beleving, kennis en analyse met elkaar in balans zijn gebracht. Er zijn meerdere interpretaties mogelijk omdat dans meerduldig is. Het is van belang dat de argumentatie consistent is.

Dansproduct

Zie: choreografie

Een dans die als een geheel bedoeld is, waarin begin-ontwikkeling-eind te herkennen is en die rijp is voor presentatie.

Ander termen voor dansproduct zijn; choreografie, dansstuk, danswerkstuk.

Dansrecensent, Danscriticus

Iemand die in een krant of tijdschrift over dansvoorstellingen (of dansproducties) schrijft en deze beoordeelt.

Danssoorten

Met het begrip danssoort wordt dans aangeduid die in specifieke vorm uitgevoerd wordt en wordt onderwezen op dansacademies, amateurdansscholen etc. Hierbij komen vormen voor uit alle drie genoemde hoofdvormen (zie dansvormen):

Voorbeelden van danssoorten zijn:

- Afrikaanse dans
- Ballroom(dans)
- Dansexpressie
- Eurythmie
- Expressionistische dans
- Folkloredans / internationale dans / volksdans
- Jazzdans
- Klassieke dans / klassiek ballet
- Moderne dans
- Postmoderne dans

In plaats van danssoort wordt voor deze indeling ook de term dansvorm gebruikt.

Binnen de danssoorten/-vormen kunnen dansstijlen of dansgenres onderscheiden worden.

Dansstijl

Binnen een dansvorm/-soort kunnen verschillende stijlen bestaan. Iets is een stijl die behoort tot een bepaalde dansvorm/-soort, omdat het de algemene, essentiële kenmerken deelt. Daarbij kent het wel specifieke kenmerken die het een eigenheid geeft.

Met een stijl kan een techniek aangeduid worden, een herkenbare manier van choreografisch werken of de manier waarop een individuele danser een choreografie uitvoert.

In Nederland wordt de begrippen genre, dansgenre en stroming ook gebruikt om een ontwikkeling binnen een dansvorm/-soort aan te duiden.

Voorbeeld: bij klassiek ballet zijn o.a. de voetposities, de armposities, de houding van het lichaam algemene kenmerken. Specifieke kenmerken: de Engelse balletstijl kenmerkt zich door grote precisie in de uitvoering van de dans en een minder levendig karakter dan de Russische balletstijl, die minder gericht is op exacte gelijkheid van de dansers en meer op bezieling en pathos.

Een ander belangrijk voorbeeld zijn de verschillende stijlen binnen de moderne dans: zoals bijvoorbeeld de Duncanstijl, het Europees modern, de Grahamtechniek; zij behoren tot de moderne dans, omdat o.a. het kenmerkende grondgebruik en de natuurlijke beweging centraal staan. Daarnaast kennen zij specifieke verschillen in o.a. de techniek van de dansuitvoering en de emotionele lading in de dans.

Dansstroming, Stroming

Zie: dansvorm, danssoort, dansstijl, dansgenre.

Stroming is een algemene aanduiding voor een dansstijl of -genre binnen een danssoort/- vorm.

Bijvoorbeeld: het romantische ballet is een stroming binnen de klassieke dans van de 19e eeuw, post-moderne dans is een stroming binnen de moderne dans.

Dansstuk, Choreografie, Dansproduct

Zie: choreografie

Danstaal

Zoals iedere persoon zich voortdurend van lichaamstaal bedient in al zijn doen en laten, zo gebruiken de choreograaf en de danser de taal van de dans om zich uit te drukken.

Net zoals in iedere cultuur andere gebruiken zijn ten aanzien van lichaamstaal (bijv. Italianen gebruiken tijdens het spreken meer verschillende gebaren dan de gemiddelde Nederlander), ontwikkelen een danser en een choreograaf ook eigen danstaal.

Danstechniek

Het op de juiste manier uitvoeren van dans vraagt specifieke vaardigheden en beheersing van de danser. Deze liggen op het gebied van bewegingsuitvoering, de creativiteit en de expressie. De soort van beheersing verschilt per danssoort: bij klassieke dans ligt een andere bewegingstechniek ten grondslag aan dansuitvoering dan bij bijvoorbeeld de moderne dans. De moderne dans vraagt een andere creatieve vaardigheid van de danser dan de dansexpressie. Een aantal dansstijlen zijn zo sterk verbonden met de specifieke bewegingsbeheersing dat deze dansstijlen ook wel techniek genoemd worden. Bijv. de Grahamtechniek, de Limontechniek.

Dansterm

Een woord of uitdrukking met een specifieke dansbetekenis. Benaming van een dansgegeven. Bijvoorbeeld de naam van een specifieke pas; de mayimpas, de naam van een specifieke sprong; entrechat. Ook begrippen als academisch ballet, jazzdans en danselementen zijn danstermen.

Danstheater

Theater dat ingericht is voor dansvoorstellingen.
Dansgezelschap: het Nederlands Dans Theater.
Algemene benaming voor theaterdans.

Dansthema, Thema, Thematiek

Het idee dat uitgangspunt voor de betekenis in een dans is genomen. De thematiek kan voortkomen uit alles wat zichtbaar, voelbaar, hoorbaar en denkbaar is. Het kan als uitgangspunt dienen voor verdere uitwerking in dans: abstract, concreet, verhalend, associatief. Met name dansexpressie gaat bij het dansen uit van een thema.

Danstherapie

Danstherapie is een vorm van psychotherapie waarin het dansen het middel is. De heilzame werking van dansen wordt (in met name niet-westerse culturen) van oudsher gebruikt om mensen te genezen. Tegenwoordig wordt danstherapie in Nederland o.a. toegepast in de geestelijke gezondheidszorg, in het speciaal onderwijs en in particuliere praktijken.

Danstrend

Zie: breakdance.

De dansstijlen die op dit moment waar ook ter wereld ontstaan en snel overgenomen worden in andere delen van de wereld heten danstrends. Enkele voorbeelden zijn: streetdance, electric boogie, breakdance en b-boying. Deze stijlen worden ook in het theater gebruikt. Kenmerkend voor de laatste drie is een enorme virtuositeit in het afzonderlijk gebruik van verschillende lichaamsdelen en het draaien en steunen op ongewone steunpunten (bijv. schouder of hoofd). Iedere danser beheerst een bepaald repertoire 'kunsten'.

Dansuitvoering, Danspresentatie, Presentatie

Zie: danspresentatie

Dansvaardigheid

Vaardigheden die gebruikt worden tijdens het dansen: het expressieve vermogen, het dansfysieke vermogen, het samendansen, het uitvoeren van dans, het creatieve vermogen.

Dansvak, Dansdiscipline

Danssoorten worden binnen de dansvakopleidingen ook wel dansvak genoemd. Zie danssoorten en dansvormen.

Dansvakopleiding

Zie: Dansacademie

Dansvertaling

Zie: In dans vertalen

Dansvertolking

Een reproduceerbare dans of danscombinatie met de bedoelde intentie uitvoeren. Zie ook 'choreografie'.

Het kan gaan om leerstofelementen, bestaande dansen en choreografieën of door de docent of leerlingen zelf ontworpen dans of dansfrases. De sfeer van de dans, de danstechniek en de vormgeving samen maken de dans tot een geheel. Essentieel daarbij is dat de relatie tussen de dansuitvoering en de daarbij behorende intentie tot uitdrukking komt.

Deze leerinhoud van het domein dansen speelt een rol bij het instuderen van een dans of dansfrases. Er wordt een beroep gedaan op het zo adequaat mogelijk weergeven van de stijl, sfeer en betekenis van de dans.

Wanneer bestaande dansen van een bepaalde bevolkingsgroep vertolkt worden, is de betekenisgeving gerelateerd aan de achtergrond en cultuur van de desbetreffende bevolkingsgroep. Kennis van de leefwijze, kleding, landschap, klimaat en dergelijke zal het inlevingsvermogen vergroten. De danser/leerling kan deze informatie als inspiratiebron gebruiken bij het vertolken van de dans.

Dansvocabulaire

Zoals er over danstaal gesproken kan worden kan er ook over een "danswoordenschat" worden gesproken: iedere danssoort, iedere dansstijl, iedere choreograaf en danser gebruikt in zijn dansrepertoire bepaalde bewegingen, combinaties, bewegingsaanzetten of -verlopen, etc. die kenmerkend voor hem/haar zijn. Een danser ontwikkelt zijn / haar eigen dansvocabulaire door middel van improvisatie en exploratie en door middel van training in specifieke bewegingstechnieken. Een danser kan een smal of een breed dansvocabulaire hebben: bijvoorbeeld getraind zijn en gebruik maken van één dansstijl bijv. of van een uiteenlopende reeks van dansstijlen.

Verklarende woordenlijst van danstermen

Dansvoorstelling, Danspresentatie, Dansuitvoering

Zie: Danspresentatie

Dansvorm

De term dansvormen wordt op diverse manieren gebruikt:

Bij een indeling naar doel van dans kunnen in dans drie hoofdvormen worden onderscheiden: theaterdans, gemeenschapsdans en educatieve dans.

Deze hoofdvormen van dans worden ook wel danstypen genoemd.

Met het begrip dansvorm wordt ook dans aangeduid die in specifieke vorm uitgevoerd wordt en wordt onderwezen op dansacademies, amateurdansscholen ed. Hierbij komen vormen voor uit alle drie genoemde hoofdvormen.

Voorbeelden van dansvormen zijn:

- Afrikaanse dans
- Ballroom(dans)
- Dansexpressie
- Eurythmie
- Expressionistische dans
- Folkloredans / internationale dans / volksdans
- Jazzdans
- Klassieke dans / klassiek ballet
- Moderne dans
- Postmoderne dans

In plaats van dansvorm wordt voor deze indeling ook de term danssoort gebruikt.

Binnen de danssoorten/-vormen kunnen dansstijlen of dansgenres onderscheiden worden.

Danswerkstuk

Zie: Dansproduct

Dansproduct dat in een leer-/lessituatie wordt gemaakt, meestal door amateur-dansers.

Danszin

Zie: Dansfrase.

Decor

Toneelachtergrond bij een choreografie.

Het decor bepaalt samen met de belichting het toneelbeeld. Dat wordt voor iedere choreografie speciaal ontworpen. Met het decor kan er, door middel van voorwerpen of materialen, een verwijzing gegeven worden die van belang is voor de inhoud van het stuk. Ook kan een decor een centrale plaats in de dans innemen: bijvoorbeeld een zandberg waar de dansers overheen bewegen.

Decorontwerper

Degene die het decor voor een choreografie ontwerpt. De decorontwerper is vaak een beeldend kunstenaar.

Divertissement

Draaien

Een actie waarin de danser om een van zijn assen beweegt zonder van steunpunt te veranderen.

Dramatische elementen

Zie: dansdramatische invalshoek

Let op dat het begrip dramatisch element niet verward wordt met de aspecten van de dans-elementen tijd, kracht en ruimte.

Duet

Dansstuk voor twee personen als zelfstandige dans of als onderdeel van een groter choreografisch geheel.

Bij klassiek ballet spreekt men doorgaans van 'pas de deux'. De term duet wordt vooral gebruikt bij de andere danssoorten.

Dynamiek

Het dynamische karakter van een dans wordt bepaald door de afwisseling van danskwaliteiten: de dynamiek wordt vooral bepaald door het samengaan van de elementen kracht en tijd. Zie ook 'dansenlementen' en hun aparte uitwerkingen.

Educatieve dans

Dans die gericht is op het verwezenlijken van educatieve doelstellingen, vooral in het onderwijs toegepast; volgens de indeling van Luuk Utrecht een van de drie hoofdvormen van dans. Dansexpressie is hier een van de belangrijkste voorbeelden van.

Educatieve dansvoorstelling

Dansvoorstelling die speciaal gemaakt is voor een bepaalde leeftijdsgroep binnen het onderwijs. De voorstelling wordt veelal gekoppeld aan educatieve activiteiten, zoals bijvoorbeeld voorbereidende- en verwerkingslessen of voorbereidende lezingen. Er zijn verschillende dansgroepen die zich speciaal met educatieve voorstellingen en daaraan gekoppelde activiteiten bezighouden: o.a. Introdans, de Stilte, Folklore In School.

Effort actie

Effort notatie

Effort, Effortkwaliteit

Zie: de Danselementen: tijd, kracht, ruimte en bewegingsstroom; kwalitatief aspect. De kwalitatieve aspecten van tijd, kracht, ruimte en bewegingsstroom zijn de Effortkwaliteiten. Een Effortkwaliteit maakt de intentie van de danser zichtbaar.

Eigentijdse dans

Zie: Hedendaagse dans
Algemene term voor de huidige dansontwikkelingen in theaterdans, danstrends, enz.

Electric boogie

Zie: Breakdance
Onderdeel van breakdance.

Elevation

En dehors

Ensemble

Groep, gezelschap, dansgezelschap, groep dansers.
Groepsdans. Ensemblewerk kenmerkt zich door een groepssamenwerking waarbij eensgezindheid centraal staat. In een voorstelling kunnen duetten, solo's en ensembles elkaar afwisselen.

Etnische dans

Letterlijk: dans van een bepaald volk; overkoepelende benaming voor al die dansvormen die niet tot de eigen (in ons geval 'Westerse') cultuurgoed behoren
De Westerse etnische dans wordt vaak volksdans of folkloredans genoemd.

Evenwicht, Evenwicht houden

Zie: balans.

Evenwicht houden is een van de dansacties; in dans gaat het met name om balans op een voet of op de tenen.

Exploreren

Letterlijk: onderzoeken of doorzoeken; het al dansende verder ontwikkelen van het dansidee of dansthema.

Kenmerkend is het op nieuwe ideeën komen, het vinden van nieuw dansmateriaal naar aanleiding van het ontdekkend werken vanuit een dansthema of -idee. Er wordt hierbij een groot beroep gedaan op de creativiteit van de danser.

Expressie

Uitdrukking: de vertolking van persoonlijke gevoelens, ervaringen, ideeën door de danser, of vertolking door de danser van ideeën van de choreograaf.

Alle dans is de uitdrukking van iets: wat betreft betekenis kan dat uiteenlopen van het uitdrukken van een emotie (bijv. Martha Graham, Mary Wigman) tot het tonen van de 'pure' dansbeweging (bijv. Merce Cunningham, Lucinda Childs).

'Expressie' wordt specifiek genoemd als onderdeel van het (sub)domein dansen bij de eindtermen CKV 3 dans: "De kandidaat kan in dans, zowel een persoonlijke nuancering en gevarieerdheid demonstreren alsook daarin gevoelens, ervaringen en ideeën vertalen en vertolken".

Expressionisme

Richting in de kunst die, in tegenstelling tot het impressionisme, de juistheid der waarneming ontkende en alleen het voornaamste, de ziel van iets wilde uitdrukken in sterk vereenvoudigde vormen.

In de Europese dans is de Ausdruckstanz en in de Amerikaanse dans zijn o.a. Martha Graham en Doris Humphrey verwant met het expressionisme.

Expressionistische dans

Benaming voor de in Europa, in de periode tussen de beide Wereldoorlogen ontwikkelde danssoort. Ook nu wordt de term expressionistische dans gebruikt voor hedendaagse choreografieën in deze stijl.

Letterlijk betekent het: uitdrukkingdans, expressieve dans.

Kenmerkend is dat de emotie en het gevoel centraal staan en de directe aanleiding vormen tot de beweging. De persoonlijke lichaamstaal van de danser is hierbij belangrijk.

Choreografen zijn: Rudolf Laban, Mary Wigman, Kurt Jooss. Een hedendaagse expressionistische choreograaf is bijvoorbeeld Pina Bausch.

De modern educational dance en de dansexpressie hebben zich uit deze vorm van theaterdans ontwikkeld.

Fall and Recovery

Flamenco

Dans die deel uitmaakt van de zigeunercultuur van Spanje, Zuid-Spaanse zigeunerdans.

Kenmerken zijn: opgerichte houding, felle dynamiek, wisselwerking tussen man en vrouw, voetaccenten/-ritmen. De zang is de basis van de Flamenco, begeleidt door handgeklap, vingerklappen en ratelen met castagnettes.

Flamenco wordt ook als theaterdans uitgevoerd.

Flankkring

Een kring waarbij alle dansers met achter elkaar staan, met dezelfde zijkant naar het midden.

Folkloredans, Volksdans, Internationale Dans

Zie: Internationale dans en werelddans.

Folkloredans (volksdans) is dans die typerend is voor een bepaald volk, cultuur of regio.

Folkloredans is verbonden met tradities en gebruiken van betreffende culturen en kent een zeer geleidelijke ontwikkeling.

Folkloredans is gemeenschapsdans. Dat betekent dat het meestal om groepsdans gaat, die naar aanleiding van gebeurtenissen of rituelen ontstaan is. Kenmerkend voor volksdans is dat er in specifieke groepsopstellingen wordt gedanst met veel voorkomende specifieke passen en figuren. Vaak zijn er aparte vrouwen- en mannenrollen. De muziek- en dansstructuur gaan gelijk op.

Een volksdans is gebonden aan een land, een streek, een dorp; de dans wordt beïnvloed door klimaat, geografische ligging, middelen van bestaan en religie.

Voorbeelden: Balkandansen, Turkse dansen, Jemenitische dansen, Schotse dansen, Nederlandse dansen.

Formaties, Groepsformaties

Zie: dansopstelling.

Ruimtelijke opstelling van dansers.

Frasering

De verdeling (van dans) in frasen.

Het karakter van frasering wordt bepaald door de accentuering binnen de dans. Het accent kan bijvoorbeeld aan het begin van de danszin liggen, waardoor er een impulsief karakter ontstaat.

Freeze

Een in de praktijk van het dansen gehanteerde uitdrukking om een 'actieve stilstaande houding' te benoemen: een 'bevroren houding'.

Het begrip freeze komt voort uit de breakdance.

Front

De voorzijde (van de danser, van de ruimte).

Frontkring

Een kring waarbij alle dansers met hun front naar het midden gericht staan.

Functie van dans

De werking die een dans heeft in een bepaalde context.

De bedoeling van de dans in zijn tijd van ontstaan (bedoelde functie), en de werking die de dans heeft voor de beschouwer (functiegeving).

Er bestaan verschillende indelingen van het begrip functies:

- sociale functies en magische functies (Roderyk Lange);
- existentiële functie, expressieve functie, esthetische functie, communicatieve en interactieve functie (Vera Bergman);
- levensbeschouwelijk, esthetisch, politiek, economisch, educatief, vermaak (Model kunstbeschouwen).

Fusion

Samengaan van diverse stijlen.

Fysiek

Natuurlijke gesteldheid van het lichaam.

In kerndoelen en eindtermen wordt verwezen naar het optimaal gebruiken van fysieke mogelijkheden. Hierbij wordt uitgegaan van de natuurlijke gesteldheid van het lichaam.

Geluid

Algemene aanduiding van alles wat hoorbaar is bij de dans; de muziek is daar een onderdeel van. Bij het totaal van de dans speelt geluid een grote rol.

Bijvoorbeeld: bestaande muziek, live-muziek, stem (klanken/teksten), ademhaling, voetstappen (speciaal bij tapdansen, cloggen, e.d.), het geluid van lichaamsdelen die elkaar raken (klappen, slaan, wrijven etc.), omgevingsgeluiden, geluidscollages, stilte.

Geluidstechnicus

De technicus is de man of vrouw die de geluidstechniek voor en tijdens de voorstelling verzorgt.

Gemeenschapsdans

Overkoepelende term voor dansen waarin de expressie de waarden en belangen van een bepaalde gemeenschap betreffen; een van de hoofdvormen van dans (indeling van Luuk Utrecht).

Subvormen van gemeenschapsdans zijn: etnische dans, volksdans, hofdans en gezelschapsdans.

Genre

Zie: dansgenre.

Gezelschapsdans

Dansen die bedoeld zijn voor eigen genoegen, vermaak en het onderlinge contact van mensen. Het kent vele, vaak kortstondige modes. In het Engels heet het social dance. Voorbeelden zijn: polka/Weense wals, tango, rumba, jive, rock 'n roll, disco.

Graham, Martha (1894-1991)

Zie: Grahamstijl.

Amerikaanse danseres en choreografe, grondlegster van de Grahamdans.

Grahamstijl, Grahamtechniek, Grahamdans

Een moderne dansstijl, ontwikkeld door Martha Graham voor en na de Tweede Wereldoorlog. De Grahamtechniek waarvan de principes in nauw verband staan met de expressionistische doelstellingen van de Grahamdans wordt als een aparte danstechniek getraind.

De choreografieën van Graham kenmerken zich door een sterk dramatische lading, met hartstocht en vervoering als onderwerp; de techniek kenmerkt zich door contraction-release en het specifieke gebruik van ademhaling.

Grand jeté

Grimeren

Beschrijving van het gezicht van de danser om in de dans een bepaald type of karakter voor te stellen.

Er wordt gegrimeerd met schmink (aanduiding voor de 'make up') en andere middelen.

Groepsformaties

zie: dansopstelling.

Een groep dansers kan tijdens het dansen in diverse opstellingen dansen. Het begrip groepsformatie wordt ook in algemene zin gebruikt, om aan te geven dat de dansers in een cluster samen dansen.

Groepswork

Het samen dansen in een groep, dit kan op diverse manieren geordend zijn in:

- ensemble/groep, trio, duet
- groep t.o.v. groep, groep t.o.v. solist etc.

Binnen de groep kan de samenhang op verschillende manieren bewerkstelligd worden, bijvoorbeeld: unisono (allen tegelijk hetzelfde), synchroon (allen tegelijk), asynchroon (niet tegelijk).

Hedendaagse dansvormen

Verzamelterm voor dansstijlen die op dit moment ontstaan.

Danstrends zoals bijvoorbeeld breakdance zijn een typisch voorbeeld van hedendaagse dansvormen. Fusion levert ook nieuwe hedendaagse dansvormen op.

Hip Hop

De cultuur waarbinnen de danstrend breakdance zich ontwikkeld heeft: het is een stroming in de popmuziek die een verzameling is van rap, scratch, human beatbox, gogo en graffiti.

Dansstijl die hoort bij de rap-scratch muziek.

Historische dans

Algemene term voor dansen uit een voorbije periode; meestal worden hiermee dansen aangeduid van voor 1900.

Bijvoorbeeld de quadrille (een Franse contradans uit de achttiende eeuw).

Hofballet

Hofballet is hofdans in theatrale context: gearrangeerde vormen van passen ed. uit de hofdans. Hofballet kan omschreven worden als een feestelijke multimedia productie met muziek, zang, dans, voordracht en mime, die een allegorische strekking had van politieke of moraal-filosofische aard en waaraan door de hovelingen zelf werd deelgenomen (periode ±1580-±1680).

Hofdans

Gestileerde dansen, voortgekomen uit volksdansen; geven uitdrukking aan het streven naar een verfijnde levensstijl, door een aristocratische elite.

Bloei vooral in de hofcultuur van de zestiende tot en met de achttiende eeuw. De hofdans vormde de basis voor het later academische ballet.

Kenmerken zijn: paardansen, gecompliceerde geometrische patronen.

Hoogtelagen, lagen, ruimtelagen

Zie: Lagen.

Houding

Stand van het lichaam of lichaamsdeel.

Er is onderscheid te maken in specifieke danshoudingen (Zie: danshouding) en het algemene begrip van een correcte houding. Een correcte houding volgt uit het juist plaatsen van de lichaamsdelen ten opzichte van elkaar. In dans ook 'alignment' genoemd.

Improviseren

Onvoorbereid componeren; het variëren rond een dansidee of dansmotief; het maken van bewegingscomposities uit bestaand of nieuw te vormen materiaal.

Het kenmerkende van improviseren is dat er een scala aan variaties in de dans ontstaat, terwijl het uitgangspunt nog herleidbaar is.

In dans vertalen, Vertalen

Een dansidee omzetten in dans. Dansideeën kunnen voortkomen uit alles wat zichtbaar, hoorbaar, voelbaar of denkbaar is.

Het in dans vertalen is een van de leerinhouden van het domein dansen: gevoelens, ervaringen, situaties, gebeurtenissen in dans weergeven.

De vertaling van een idee in dans zal altijd een persoonlijke lading hebben. Het dansidee wordt vanuit diverse invalshoeken geanalyseerd. Vanuit overeenkomsten, associaties, herkenningspunten, verwantschappen of analogieën tussen de analyse van het idee en de bewegingsmogelijkheden van het lichaam ontstaat het dansmateriaal. Met deze gegevens kan men het dansidee vormgeven.

Door middel van het in dans vertalen van eigen ideeën, gevoelens etc. leert de leerling deze in dans weer te geven. Het in dans vertalen is een actie van de danser zelf. Aanvankelijk zal de docent de dansvertalingen aandragen, later zal de dansdocent in de dansopdracht een aantal mogelijkheden aangeven, de danser zal deze uiteindelijk vanuit de eigen mogelijkheden toepassen en uitwerken. Het wordt gedurende het leerproces steeds meer een activiteit van de danser zelf.

In dans vertalen is een begrip dat in het dansproces met name de creatieve dansmogelijkheden van de danser aanspreekt.

Indiase dans

Dans die van oorsprong ontstaan is in India. Hieronder vallen rituele dansen, volksdansen en klassieke dansen.

Rituele dansen behoren tot de religieuze praktijken waaronder ook de voorouderverering en animistische geestenverering. Volksdansen zijn de dansen die door iedereen beoefend worden in het dagelijkse leven en bij belangrijke feesten. De klassieke dansen zijn dansen die door langdurige oefening beheerst kunnen worden en meestal door beroepsdansers beoefend worden.

Initiatie

Aanzet van beweging, het beginpunt van de beweging (bijv. hand) in het lichaam.

In jazzdans vindt de aanzet van de beweging vaak plaats in armen en benen, in moderne dans vaak in het centrum van het lichaam (in de romp).

Inspiciënt, Inspeciënt

Degene die in het theater het toezicht heeft op de rekwisieten, de technische hulpmiddelen etc.

Instrumenteel

Het instrument betreffende: in dans wordt daarmee het lichaam bedoeld.

Instuderen

Het instuderen van een dans of van een dansrepertoire.

Integratie

Letterlijk: opnemen in een groter geheel.

In dans wordt bedoeld het samengaan van diverse kunst disciplines binnen een dansproces of -product.

Er kan sprake zijn van 'interne integratie'; daarbij wordt binnen dans gebruik gemaakt van beeldende -, muzikale - en dramatische invalshoeken. Externe integratie: daarbij kunnen twee of meer disciplines met elkaar versmelten. Hierbij worden vijf niveaus van integratie onderscheiden.

Intentie

Zie: danselement, danskwaliteit en/of Effortkwaliteit.

De intentie van de danser wordt zichtbaar in de Effortkwaliteiten, de danskwaliteit.

Interactie

Samenwerkingsvorm van dansers, waarbij er sprake is van actie/reactie: de ene danser lokt de reactie van de ander uit.

Internationale dans, Folkloredans

Zie: Folkloredans.

Naast de term folkloredans gebruikt men ook de term internationale dans om dansen aan te duiden die behoren tot de cultuur van een bepaald volk, streek of land. Tot de internationale dans behoren nadrukkelijk de dansen van alle culturen van alle werelddelen.

Internationale dans wordt zowel amateuristisch als professioneel beoefend. Dansgroep: Het Internationaal Danstheater (voorheen Folkloristisch Danstheater).

Interpreteren, Dans interpreteren

Letterlijk: verklaren, uitleggen, vertolken; betekenis geven op basis van wat gezien en ervaren is.

- de dans verklaren, uitleggen.
- de dans vertolken.

Bij verklaren, uitleggen van dans gaat het om het beargumenteren vanuit de analyse en het begrijpen van het dansstuk, waarbij de eerste beleving, de kennis en de analyse met elkaar in balans zijn gebracht. Er zijn meestal meerdere interpretaties mogelijk omdat dans meerduidig is. Het is van belang dat de argumentatie consistent is.

Bij vertolken gaat het om het erom hoe een danser de rol die hij danst inhoud geeft, hoe hij de betekenis vorm geeft.

Isolatiebeweging

Een beweging waarbij een lichaamsdeel geïsoleerd beweegt van de rest van het lichaam.

Het aan het bewegende lichaamsdeel verbonden deel van het lichaam wordt stil gehouden.

Isolatiebeweging wordt ook wel gebaar genoemd.

Japanse danskunst

Zie: Butoh.

De in het westen bekendste moderne dansstijl uit Japan is butoh.

Jazzdans

Een samensmelting van Afro-Amerikaanse 'social dance', klassiek ballet, hedendaagse en tapdans, in hoge mate gestileerd om in musical theater, film, cabaret en televisie te gebruiken.

Voorbeelden van jazzdansstijlen zijn: Afro-jazz, Afro Cuban Jazz, moderne jazz, Funky Jazz en Free Jazz.

Kenmerken van techniek zijn: geïsoleerd bewegen van lichaamsdelen (hoofd, schouders, bekken), veel bewegingen met (licht) gebogen benen.

Karakterdans

Er zijn twee vormen: dans op basis van pantomime, met vaste gebaren (balletpantomime), waarbij het vaak gaat om oudere of groteske personages, en authentieke volksdans die in een ballet wordt gebruikt (zie: Caractère).

Het gebruik van volksdansmotieven binnen het ballet in de tijd van de Franse Revolutie door Jean Dauberval (1742-1806) leidde tot de twee bovengenoemde varianten van karakterdans. Bij 'groteske personages' gaat het in karakterdans om het zo expressief uitbeelden van het, dikwijls kluchtige of satirische, karakter van een personage (karakterrol).

Kinderdans

Het begrip kinderdans wordt op verschillende manieren gebruikt: aanvankelijk werd de term alleen gebruikt voor die dans met kinderen die voortkwam uit de (internationale) folklore, zangdansen, kinderspelen, kinderspel, kring-/zangspelen, etc. Bij kinderdans leren kinderen dansen uitvoeren met min of meer vaste structuren, die afkomstig kunnen zijn uit verschillende culturen. Een andere naam hiervoor is kindervolksdans. Daarnaast bestaat er ook een bredere interpretatie: alle dansen met en door kinderen is kinderdans.

Voorbeelden van zangdansen: "In Holland staat een huis", Bloemendans (China), Kaz Kaz (Turkije).

Kindervolksdans

Zie: kinderdans

Kinderdans die voortkomt uit traditionele zangdansen.

Kinesfeer

Persoonlijke beweegruimte. Begrip uit de Laban Bewegingsanalyse

De ruimte die een persoon inneemt door met gestrekte armen om zich heen te bewegen is de grootst mogelijke kinesfeer.

Klassiek ballet, Klassieke dans, Academische dans

Theaterdans op basis van de academische techniek.

Een van de twee hoofdvormen van westerse theaterdans.

Theaterdansvorm zoals die ontwikkeld werd in de periode van de barok en waarvan de kenmerken werden vastgelegd door de in 1661 door Lodewijk XIV opgerichte Académie Royale de la Danse in Parijs. Centraal gegeven zijn de '5 posities', het gebruik van het 'en dehors' oftewel het buitenwaarts draaien van benen en voeten en de pointe- of spitzentechniek..

Namen van beroemde klassieke balletten zijn bijv.: Het Zwanenmeer, Les Sylphides.

Kenmerkend zijn o.a.: kleding (tutu's), spitzten, belangrijke rol van de ballerina, sprookjeswereld.

Kostuum

De kleding die hoort bij een dans-rol.

Voorbeelden van danskleding zijn: maillot, tutu (uitstaande rok van tule die bevestigd is aan nauwsluitend lijfje), academique (nauwsluitend pak). Het kostuum wordt door de kostuumontwerper voor een bepaalde choreografie ontworpen.

Bij ieder ontwerp is het van belang dat de danser zich optimaal kan bewegen met het kostuum.

Soms wordt een kostuum specifiek gemaakt om bepaalde bewegingen te versterken (een lange, wijde rok benadrukt het hoog opgooien van de benen en het snelle draaien), of om juist een heel ander lichaamsidee oproepen (zie bijvoorbeeld Groosland van Maguy Marin).

Een kostuum kan ook veel lijken op een normaal danspak of op alledaagse kleding.

Het kostuumontwerp is onderdeel van het scenografisch ontwerp bij een choreografie.

Kostuumontwerper

Ontwerper van de kostuums bij een choreografie.

De choreograaf geeft de kostuumontwerper de opdracht voor een ontwerp. Het kan zijn dat de choreograaf het kostuumidee al bepaald heeft, maar hij kan de ontwerper ook grote vrijheid geven. Sommige choreografen werken met een vaste kostuumontwerper, bijvoorbeeld Hans van Manen met Keso Dekker.

Kostuumrepetitie

Het repeteren van de dans gekleed in de (nieuw ontworpen) kostuums.

Bij de kostuumrepetitie wordt gekeken of de dansers met het kostuum 'uit de voeten' kunnen en of het kostuum passend is binnen de choreografie.

Kunstdisciplines

Onderwijs: Kunstvakken. Dans is een van de kunstvakken in het onderwijs. De anderen zijn: muziek, drama, beeldende vakken.

Algemeen: Beeldende kunst, muziek, theater / toneel, dans, film, literatuur.

Laban

Rudolf Laban (1879-1958) is de grondlegger van de 'Ausdruckstanz' en van de 'modern educational dance'. Hij is ook de ontwerper van een manier om dans te noteren (vgl. het notenschrift in muziek): Labanotatie, en de grondlegger van een manier om beweging te analyseren: Laban Bewegingsanalyse.

Laban heeft in beweging onder andere de elementen tijd, kracht, ruimte en bewegingsstroom onderscheiden.

Labanotatie

Een systeem om beweging te analyseren en te noteren, ontwikkeld door Rudolf Laban.

Aan de hand van een reeks van symbolen wordt systematisch het verloop van de dans of een andere beweging genoteerd. Dit systeem voor dans- en bewegingsnotatie beschrijft de opeenvolging van alle veranderingen in de ruimtelijke positie van alle lichaamsdelen. Het werkt heel nauwkeurig en is daarmee zeer tijdrovend.

Lagen, Hoogtelagen, Ruimtelagen

Indeling van de ruimte in drie hoogtelagen: hoog, midden, laag.

Dans speelt zich af in de ruimte, meestal op de vloer. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het dansen in de hoge laag (op de tenen, opgestrekt), in de middenlaag (de laag die zich bevindt tussen knie en schouderhoogte) en in de diepe laag (de laag die zich onder kniehoogte bevindt).

Les Ballets Russes

Het Russische balletgezelschap dat onder leiding van Serge Diaghilev (1872-1929) onder de naam "Les Ballets Russes" (1909 tot 1929) belangrijke vernieuwingen in de academische theaterdans inbracht. Dit gezelschap had zijn basis in Frankrijk. Daar werkte Diaghilev samen met avant-gardistische kunstenaars, componisten en beeldende kunstenaars (o.a. Strawinsky, Satie, Picasso).

Lichaam

Zie: dansinstrument.

Lichaamshouding

Zie danshouding, lichaamsvorm

Licht

De belichting van een choreografie.

Voor een choreografie die in het theater wordt uitgevoerd wordt een speciale belichting ontworpen, die de dansers goed doet uitkomen, de sfeer mee bepaald en het idee dat de choreograaf wil overbrengen versterkt.

Lichtontwerper

De lichtontwerper maakt het lichtplan, het lichtontwerp bij een choreografie.

In veel gevallen bedient de lichtontwerper bij de uitvoering van de dans zelf het 'lichtorgel'; hij is dan ook de lichtman.

Lichtplan

Het lichtplan is het lichtontwerp dat bestaat uit een reeks lichtstanden, die passen bij de verschillende opeenvolgende scènes van de choreografie.

Lichtstand

De man of vrouw die de belichting/de lampen op de juiste plek hangt, de lampen richt (stelt) en vaak ook voor de belichting zorgt.

Lichtstand

Een combinatie van gebruik van verschillende lampen, gericht op het podium, wat samen een specifiek belichtingsmoment vormt.

Lichttechnicus

De man of vrouw die de belichting/de lampen op de juiste plek hangt, de lampen richt (stelt) en vaak ook voor de belichting zorgt.

Liften

Het tillen door de (meestal) mannelijke danser van de (meestal) danseres, in een pas de deux. Het liften moet er moeiteloos uitzien, alsof de danseres gewichtloos is.

Locatie, locatie-voorstelling

Plaats buiten het theater of de studio waar de dans uitgevoerd wordt.

Als er 'op locatie' gedanst wordt is de choreografie grotendeels gemaakt op naar aanleiding van die plek. Daarbij wordt er gebruik gemaakt van de eigenschappen van de ruimte.

Maat, Maatsoort

De maat is een vaste indeling in de dans, vergelijkbaar met muziek. Een maat is een eenheid van een aantal tellen waarbinnen de dans wordt uitgevoerd: tweedelig of driedelig, regelmatig of onregelmatig. Bijvoorbeeld 2/4, 3/4, 6/8, 9/8. Dit heet maatsoort.

De muziek die bij de dans gebruikt wordt geeft dikwijls ook de maat aan.

Mimedans

Combinatie van dans en mime; met name in bepaalde vormen van het academische ballet en de postmoderne dans.

Synoniem: balletpantomime en handelingsballet.

Danskunstenaars in het balletpantomime lieten zich vaak inspireren door de Commedia dell'Arte speelstijl. Voor 1700 deed het balletpantomime opgang, maar ook in de negentiende en twintigste eeuw is mime in het westerse academische ballet toegepast.

In de mimedans in de postmoderne dans gaat het niet om klassieke, nabootsende pantomime, maar om verhalloze, abstracte mime als een puur lichamelijke bewegingskunst.

Minimale dans, Repetitieve dans

Stroming binnen de postmoderne dans (midden twintigste eeuw), waarbij het bewegingsmateriaal bestaat uit reeksen van kleine, zich herhalende bewegingspatronen (analoog aan de minimal music van o.a. Philip Glass). Het gaat om de bewegingsconstructie zelf en niet om een thema buiten de dans. Het is een onderdeel van de pure dans. De choreografie gaat uit van enkele enkelvoudige basispassen die in een beperkt aantal simpele dansfrasen worden gecombineerd. Deze dansfrasen worden vervolgens samengevoegd in ruimtelijke patronen die uiterst helder en overzichtelijk zijn, doordat het lijnenspel is gebaseerd op eenvoudige geometrische patronen zoals rechte lijn of cirkel. Van essentieel belang is dat de passen, thema's en patronen met een ijzeren dwangmatigheid worden herhaald volgens bepaalde wiskundige formules. Minimal dance choreografen zijn o.a. Lucinda Childs, Laura Dean en vroeg werk van Kriztina de Châtel.

Moderne dans

In het begin van de 20e eeuw ontstonden als reactie op het verstarde klassieke ballet verschillende nieuwe dansstijlen. De stijlen worden genoemd naar hun ontwerpers; bijvoorbeeld Isadora Duncan, Martha Graham, Doris Humphrey. Zij hebben als overeenkomst dat niet de klassieke ballettechniek wordt gehanteerd, maar dat er juist wordt uitgegaan van de natuurlijke bewegingsimpulsen van de mens: ademen, vallen en opstaan, e.d. Hierbij zijn rompbewegingen met een aanzet vanuit het centrum van de romp en acties over de grond vanzelfsprekend.

Multidisciplinaire kunst

Kunstproduct waarbinnen meerdere kunstdisciplines een evenredige plaats innemen. Bijvoorbeeld musical.

Musical

Theatervorm waarin zang, dans en spel elkaar afwisselen binnen een verhalend gebeuren. Musical is een multidisciplinaire theatervorm, omdat muziek, dans en drama een evenredige inbreng hebben; beeldende vormgeving neemt een belangrijke plaats in door middel van decor, kostuum en rekwisieten.

Musicaldans

Zie: musical.

Musicaldans wordt uitgevoerd binnen de theatervorm musical. De dans gaat vaak in de richting van jazzdans.

Muziek

Dans kan worden ondersteund door muziek, geluid, tekst of stilte.

Bij het maken van een choreografie kiest een choreograaf muziek, geluid, tekst of stilte die de passende zeggingskracht heeft. Bij een dansles kiest de docent die muziek die de juiste inspiratie, begeleiding of ondersteuning aan de dansers geeft. Doordat er binnen dans op veel verschillende manieren gewerkt wordt, wordt uit een heel breed spectrum van muziek gekozen; van klassieke muziek tot straatgeluiden. Bij stilte gaan vaak andere geluiden, zoals ademhaling en de voetstappen van de dansers, een rol spelen. Dansers kunnen ook zelf specifieke geluiden maken (bijv. klappen, tikken) of teksten uitspreken.

De soort muziek die de choreograaf of de docent kiest hangt in veel gevallen samen met de danssoort. In klassieke dans wordt vaak klassieke muziek gebruikt; internationale dans/folklore dans werkt met folkloristische muziek; jazzdans werkt met muziek met een duidelijke metrum- en beatlaag; moderne dans en expressionistische dans kiezen vaak uit een breed scala van muziekstijlen.

De relatie van de dans met de gebruikte muziek kan sterk variëren; van helemaal gelijk oplopen, zodat er in de dans en de muziek gelijke sfeer en climaxen naar voren komen; tot sterk contrasterend, bijvoorbeeld heel heftige dans bij een rustige melodische muziek.

Muziekballet, muziekdans

Een niet-verhalende dans die de structuur en de inhoud (de gevoels- en stemmingsbeelden) van een muziekstuk nauw volgt.

Choreografen: Michel Fokine (Les Sylphides), George Balanchine, Serge Lifar.

Muzikaal aspect

Zie: Dansmuzikale invalshoek

Term uit de toelichting van het examenprogramma CKV 3 Dans.

Let op dat het begrip 'muzikaal aspect' niet verward wordt met de aspecten van de danselementen tijd, kracht, en ruimte.

Muzikaal element

Zie: dansmuzikale invalshoek.

Let op dat het begrip muzikaal element niet verward wordt met de aspecten van de danselementen tijd, kracht en ruimte.

Muzische facetten

Zie: dansbeeldende invalshoek, dabsdramatische invalshoek, dansmuzikale invalshoek.

In elke dans zijn op elementair niveau facetten te herkennen die verwijzen naar een dramatische, beeldende of muzikale verwantschap. Deze verwantschappen kunnen ook direct inspiratiebron zijn voor de dans. Het begrip muzische facetten is een dansexpressieterm.

Nieuwe dans

Zie: postmoderne dans.

Postmoderne dans: andere benaming voor de dansstijlen die in de postmoderne periode na 1950 ontstonden. Vergelijk met de 'nieuwe roman', het 'nieuwe toneel' etc.

Notatie

Zie: dansnotatie, Beneshnotatie, Labannotatie.

Observeren

Waarnemen, gerichte manier van kijken en luisteren, ten behoeve van een nabespreking van een presentatie.

Bij het kijken (en luisteren) naar dans is observeren een specifieke term waarmee bedoeld wordt er specifiek naar verschillende dansgegevens gekeken wordt en dat de dans (nog) niet geïnterpreteerd wordt.

Onderwerp, Thema

Zie: thema.

Het onderwerp of thema van de dans is het idee dat als uitgangspunt dient voor de dans. Dit kan een betekenisvol gegeven zijn (bijv. ontmoeting) of een danstechnisch gegeven (bijv. ritmeverschuiving).

Ontwerpen

Zie: vormgeven.

Letterlijk uitdenken en in schets brengen.

In dans wordt het begrip ontwerpen gebruikt in het kader van choreografieren en componeren, 'het uitdenken en in schets brengen' van de dans.

Oosterse theaterdans, Aziatische theaterdans

Theaterdansvormen die hun oorsprong in het oosten en met name in Azië hebben.

Zie: theaterdans.

Het traditioneel oosters danstheater heeft van oudsher een religieus karakter. Vaak is het multimedia theater met dans, mime, toneelspel en zang en instrumentele muziek. Een hedendaagse ontwikkeling is de butoh-dans die zijn oorsprong in Japan heeft, maar verwantschap kent met de Ausdruckstanz van Mary Wigman.

Opstelling

Zie:dansopstelling.

Opwarming, Warming up

Reeks van oefeningen die de juiste voorbereiding zijn voor het lichaam om de navolgende les of danspresentatie optimaal en verantwoord te kunnen uitvoeren.

De reeks oefeningen is gericht op activiteit van alle spiergroepen van het lichaam, een opbouw van lichte naar zwaardere arbeid zodat de doorbloeding van spieren en hartactiviteit optimaal zijn voor de komende prestatie. Een goede opwarming verlaagt de blessuregevoeligheid.

Parade

Een ballet uit 1917 van Léonide Massine naar een libretto van Jean Cocteau, met muziek van Eric Satie en decor en kostuums van Pablo Picasso.

Dit ballet riep veel discussie op vanwege de vele (voor die tijd) ongewone elementen: de gewaagde inhoud, het kubistische karakter van het toneelbeeld, de jazz-invloeden in de muziek en het gebruik van 'daagse geluiden' zoals het geratel van schrijfmachines.

Parallel

De stand van de voeten in de basishouding: evenwijdig naast elkaar.

Partner

Met het begrip partner wordt in dans met name de danser(es) bedoeld, waarmee in directe samendans, dus met interactie, wordt gedanst; vaak gaat het daarbij om een duet of trio.

Bij samendans waarbij meerdere dansers synchroon of op een andere manier tegelijkertijd maar niet met interactie dansen zijn de dansers geen partner van elkaar.

Pas de deux

Letterlijk: dans voor twee. In klassiek ballet een gestandaardiseerde manier waarop twee belangrijke personages in het stuk met elkaar dansen. Oorspronkelijk een dans voor een vrouw en een man.

Neemt een belangrijke plaats in in een ballet, niet alleen omdat het de beste dans is, uitgevoerd door de beste dansers, maar ook omdat het vaak de emotionele kern van het stuk is. Een Grand pas de deux is een pas de deux waarbij een bepaalde volgorde van onderdelen gevolgd wordt.

Passen

Zie: danspassen.

Patroon, Danspatroon, Ruitmelijk patroon, Vloerpatroon

Doordat de danser zich verplaatst maakt hij als het ware een spoor op de vloer; van bovenaf gezien ziet dat eruit als een patroon.

Patronen kunnen heel grillig zijn of via vaste 'paden' verlopen; dán wordt het echt herkenbaar als patroon: rechte lijnen, diagonalen, cirkel, slinger, spiraal.

De folkloredans en de ballroomdans hanteren strakke ruimtelijke patronen.

Persoon

In het kader van dansanalyse wordt de danser of danseres soms met de neutrale term 'persoon' aangeduid.

Pirouette

Draai om de lengteas van het lichaam, op één voet.

De pirouette kan op verschillende manieren en in verschillend aantal draaien uitgevoerd worden.

Plié

Het buigen van de knieën bij bepaalde oefeningen. Letterlijk: gevouwen.

Demi-plié wil zeggen en lichte (halve) buiging. Term uit de klassieke ballettechniek, die ook in andere danstechnieken gebruikt wordt.

Podium

Gedeelte van het toneel waarop de dans (of een andere podiumkunst) uitgevoerd wordt.

Het toneel is een ruimte in een theaterzaal die speciaal ingericht is voor de opvoering van presentaties van podiumkunsten. Bij het plafond hangt theaterverlichting, er is speciale

geluidsapparatuur. Het décor is op het podium opgesteld. De plaats van het publiek is ofwel aan een zijde: frontaal, ofwel in een halve cirkel, of zelfs aan drie of vier zijden van het podium.

Een podium kan ten opzichte van de eerste rij van de zaal een verhoging zijn, of op dezelfde hoogte liggen waarbij de tribune (de stoelen voor de toeschouwers) schuin omhoog lopen.

Bij een podium waarbij het publiek aan een zijde zit is er vaak sprake van een voordoek (gordijn), achterdoek en coulissen.

Podiumkunst

Artistieke disciplines als toneel, muziek en dans, die op een podium uitgevoerd worden.

Pointes

Zie: Spitzen

Pointes-techniek

Zie: Spitzen-dans.

Port de bras

Armvoering: armbeweging waarbij van de ene naar de andere positie gewisseld wordt.

Letterlijk: dragen van de armen. Term uit de klassieke ballet techniek.

Posities

Zie: danshouding.

Het ballet (de academische techniek) kent vijf specifieke posities van de voet: de 1e, de 2e, de 3e, de 4e, de 5e en verschillende posities van de armen. Ook de andere danstechnieken hanteren deze termen naast eigen termen voor specifieke houdingen.

Postmoderne dans

Stroming in de moderne dans die na 1950 tot ontwikkeling kwam als een reactie op de expressionistische dans uit de jaren dertig. Kenmerkend is in het algemeen, dat de nadruk ligt op pure bewegingsconstructie en dat het niet in de eerste plaats gaat om het uitdrukken van gevoels- of stemmingsbeelden.

Merce Cunningham is de geestelijke vader en het Judson Danstheater (1962-1968) is de bakermat van deze stroming die zich in de V.S. in de jaren zestig sterk begon te ontwikkelen. Andere belangrijke dansers/choreografen zijn: John Dunn, Ann Halprin, Lucinda Childs, Steve Paxton, Trisha Brown. In Nederland: Pauline de Groot, Koert Stuyf.

Presentatie

De voorstelling, het optreden. De manier waarop opgetreden wordt is in dans heel belangrijk. Er wordt van de dansers 'presentatie' verwacht; een goede uitstraling, waarin betrokkenheid met wat ze in dans laten zien naar voren komt.

Presenteren

Optreden voor publiek. Het begrip publiek kan heel ruim worden genomen. In lesverband kunnen bijvoorbeeld groepsgenoten het publiek zijn.

Professionele dans

Dans gemaakt voor en uitgevoerd door dansers voor wie dansen het beroep is. In de meeste gevallen heeft een professionele danser vele jaren in dans getraind om op professioneel niveau te komen.

Dansacademies leiden op tot professionele danser.

Publiek

Het geheel van toeschouwers.

Quickstep

Snelle ballroomdans in vierkwartsmaat.

Repertoire

Al de dansstukken die een danser of dansgezelschap in een bepaalde periode regelmatig uitvoert.

Iedere dansstijl kent zijn eigen repertoire. Zo is er sprake van een klassiek repertoire, een Grahamrepertoire, een Balkan folklorerepertoire etc. Ook in de lessituatie kan gesproken worden van een repertoire. Als de leerlingen verschillende bestaande dansen leren en kunnen uitvoeren beheersen zij een repertoire dansen (of speelliederen in geval van de onderbouw primair onderwijs).

Recensent

Zie: Dansrecensent.

Recensie, Dansrecensie

Kritische beschouwing en waardering van een kunstwerk (hier dansproduct) in een krant of tijdschrift.

Receptief

Zie: Actief-Receptief

Leerlingen komen in aanraking met het dansen van anderen en denken er over na. Dat gebeurt in combinatie met het kijken naar dans, het erover lezen of erover praten aan de hand van gerichte opdrachten.

Recreatieve dans

Amateur-dans die beoefend wordt ter ontspanning van de deelnemers.

Het recreatieve krijgt vooral nadruk doordat gezelligheid of lichaamstraining voorop staat.

Reflecteren

Bespiegelen; terugkijken op en nadenken over eigen of andermans dans.

Reflecteren is een onderdeel van het domein beschouwen van het vak dans.

Registratie

Het vastleggen van dans wordt voornamelijk gedaan met behulp van video-opnamen. In enkele gevallen wordt de Labanotatie of de Beneshnotatie gebruikt.

Rekwisiet

Voorwerp dat nodig is bij een voorstelling.

Meestal gaat het om voorwerpen die door de dansers gehanteerd worden; bijv. stokken, lappen, stoelen.

Vergelijk met attribuut.

Relevé

Onderdeel van oefeningen waarbij men van de platte voet overgaat naar op de tenen of op de pointe. Letterlijk: Weer opgeheven. Term uit de klassieke ballettechniek die ook bij de andere danstechnieken gebruikt wordt.

Repetitor

Degene die een reeds bestaande dans met de dansers instudeert en oefent.

De repetitor studeert de dans in en corrigeert de dansers. Bij een nieuwe dans ondersteunt hij de choreograaf door "de dans schoon te maken": dat wil zeggen dat hij eraan werkt dat de dans zuiver uitgevoerd wordt.

Richtingen

De kant waarheen de danser beweegt: naar voren, zijwaarts, omhoog, achterwaarts, e.d.

De richting wordt meestal benoemd gezien vanuit het front (de voorkant) van de danser. Als de richting vanuit de ruimte wordt benoemd wordt dat erbij gezegd: de danser gaat (bijv. voorwaarts) naar de achterkant van het podium.

Ritme

Het accentueren van een beweging binnen een dansfrase. Dit kan door bewegingen langer of korter te laten duren en door met meer of minder spanning en kracht te bewegen.

Als het accent in het begin van de beweging of van de dansfrase ligt, ontstaat er bijvoorbeeld een meer impulsief, explosief karakter; bij accent in het midden ontstaat er een swingritme.

Zonder accenten gaat de ene dansfrase ongemerkt over in de volgende.

Dit begrip hoort bij het danselement tijd.

Ritmische structuren

Term uit de eerste versie kerndoelen Basisvorming: het wordt als algemene term gebruikt voor mogelijke ritmische variaties en maatsoorten in dans.

Rotatiebeweging, Roteren

Beweging waarbij dat deel van het lichaam dat beweegt draait.

Ruimte

Zie: Danselement ruimte.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen de algemene ruimte en de persoonlijke ruimte van de danser. De eerste beslaat de hele ruimte van het podium of de danszaal, de laatste is niet groter dan de werkelijke reikwijdte van de danser zelf.

Ruimtelagen

Zie: Lagen.

Samendans

Het samenspel van dansers tijdens het dansen; samenwerken in dans.

Dit speelt een rol op alle momenten waarop er meer dan een danser tegelijk danst.

Enkele voorbeelden van vormen van samendans zijn; leiden-volgen, spiegelen, synchroon, unisono, op elkaar reageren (interactie). Binnen samendans kunnen verschillende accenten een rol spelen: bij synchrone groepsdans zal het aanpassen aan elkaar in tempo, ritme, plaats, uitstraling, ed. een rol spelen. Daar waar in de dans fysiek contact plaatsvindt, het elkaar ondersteunen, tillen, e.d., zal het timen en op elkaar reageren van groot belang zijn. Als de dans uit improvisatie bestaat zal het inspelen op elkaars dansinitiatieven voorop staan.

Samenwerken, Samenwerking

Zie: Samendans.

Het begrip 'samenwerken in dans' wordt vooral gebruikt in de lessituatie.

Samenwerkingsvormen

Zie: Samendans.

Scenografisch ontwerp

Het ontwerp van de kostuums en het decor bij een specifieke choreografie.

Solo

Dans door één danser(es) uitgevoerd. De danser kan alleen op het podium zijn, maar een solo kan ook tegelijkertijd gedanst worden met een groepsdans. In dit laatste geval verschillen de dans en de rol van de danser van die van de groep.

Spanning - Ontspanning

Het strak zetten van de spieren - het loslaten van de spieren.

Een afwisseling in spanning en ontspanning is nodig om de dansbeweging optimaal uit te voeren. Daarbij heeft spanning en ontspanning ook een uitdrukingswaarde die de danser bewust kan toepassen. De spanning bepaalt de mate van controle in de beweging.

Dit begrip hoort bij het danselement bewegingsstroom.

Speelliederen, Zangdansen

Zie: Kinderdans.

Kinderdansen, waarbij de tekst van het lied overeenkomt met en aanwijzingen geeft voor de uit te voeren dans. Het begrip speelliederen wordt genoemd in de kerndoelen Beweging in het basisonderwijs, onder het domein bewegingsvaardigheid.

Spiertonus

De mate van spanning in de spieren; bij een hoge spiertonus zijn de spieren gespannen.

Spitzen, Pointes

Letterlijk '(teen)punten-dans'. In de romantiek in zwang geraakte dans op 'pointes'. De pointe-dans moest de romantische danseres een etherisch karakter geven. Tot op heden is het klassieke ballet de enige techniek waar systematisch gebruikt gemaakt wordt van spitzen. In traditionele dansen uit Georgië dansen de mannen op de teenpunten van hun laarzen.

Spitzen-dans, Pointes-techniek

Letterlijk '(teen)punten-dans'. In de romantiek in zwang geraakte dans op 'pointes'. De pointe-dans moest de romantische danseres een etherisch karakter geven. Tot op heden is het klassieke ballet de enige techniek waar systematisch gebruikt gemaakt wordt van spitzen. In traditionele dansen uit Georgië dansen de mannen op de teenpunten van hun laarzen.

Spotten

Springen, sprong

Een actie waarbij de danser zich afzet van een steunvlak, meestal de grond, waarna hij even los is van alle steun- of raakpunten (zweefmoment). De landing dient zorgvuldig te gebeuren!!

Stijl

Zie: Dansstijl

Stijlkenmerken

Zie: Dansstijl.

Stop

Een 'actieve' stophouding, stilstand tijdens de dans.

Vergelijk "freeze". Dit begrip hoort bij het danselement tijd.

Strekbeweging, Strecken

Een beweging waarbij het deel van het lichaam dat beweegt gestrekt wordt en gestrekt blijft.

Stroming

Een ontwikkeling op dansgebied die een nieuwe stijl creëert.

Bijvoorbeeld binnen de westerse theaterdans: postmoderne dans.

Structureren, Structuur

Letterlijk het opbouwen van een samengesteld geheel.

Structureren is een werkvorm binnen het vormgeven van dans, waarbij de danspassen en danscombinaties in specifieke samenhang gebracht worden. Het is een onderdeel van compositie.

Voorbeelden van structuren zijn: herhaling, omkering, opeenstapeling, rondovorm, canon, thema en variatie.

Symmetrisch, Asymmetrisch

Zie: Lichaamsvorm.

Bij een symmetrische houding is de linkerhelft van het lichaam een spiegelbeeld van de rechterhelft.

Bij een asymmetrische houding niet.

Tapdans

Danssoort, waarbij de danser zichzelf ritmisch begeleidt door middel van het geluid dat zijn voeten tijdens het dansen maken. Het schoeisel van de danser is erop gemaakt om tikkende geluiden op de vloer te maken.

Tapdans is in de tweede helft van de 19e eeuw ontstaan binnen de zwarte (slaven)gemeenschap in de Verenigde Staten. Het is ontwikkeld uit een samensmelting van "Buck" (een Soedanese dansstijl), Buck en Wing (een sociale dans, afkomstig uit Soedan, gedanst in de slavenkwartieren in de Verenigde Staten) en Soft-Shoe-technieken (oorspronkelijk uit westelijk Afrika; op gewone schoenen). De tapdans heeft naast Afro-Amerikaanse invloeden ook West-Europese invloeden ondergaan o.a. uit de Ierse volksdans.

Techniek, Danstechniek

Het op de juiste manier uitvoeren van de dans vraagt specifieke vaardigheden en beheersing van de danser. Deze liggen op het gebied van bewegingsuitvoering, de creativiteit en de expressie.

De soort van beheersing verschilt per danssoort: bij klassieke dans ligt een andere bewegingstechniek ten grondslag aan dansuitvoering dan bij bijvoorbeeld de moderne dans. De moderne dans vraagt een andere creatieve vaardigheid van de danser dan de dansexpressie. Een aantal dansstijlen zijn zo sterk verbonden met de specifieke bewegingsbeheersing dat deze dansstijlen ook wel techniek genoemd worden, bijv. de Grahamtechniek, de Limontechniek.

Tempo

De snelheid waarin een beweging, een dansfrase of een hele dans wordt uitgevoerd. Bijvoorbeeld: snel, traag, slow-motion. Dit begrip valt onder het danselement tijd.

Tempowisseling

Afwisseling in de snelheid van bewegen.

Theater

Gebouw waar voorstellingen gegeven worden.

De verschillende soorten artistieke producties die voor een publiek opgevoerd worden, zoals dans, musical, opera, toneel.

Theaterdans

Onder theaterdans wordt die dans verstaan waarbij de artistieke context centraal staat. Dat houdt in dat er professionele danskunstenaars bij betrokken zijn en een publiek. 'Artistieke context' wil zeggen, dat de dans is ontworpen met artistieke, esthetische bedoelingen. Binnen de theaterdans kunnen we onder andere de oosterse of Aziatische theaterdans en de westerse theaterdans onderscheiden.

Er kan gedanst worden met verschillende doelen: vanuit deze doelstellingen wordt door Luuk Utrecht de driedeling gemaakt in theaterdans, educatieve dans en gemeenschapsdans.

Folkloredans, dat in oorsprong gemeenschapsdans is, wordt door bijvoorbeeld het Internationaal Danstheater in de context van theaterdans uitgevoerd.

Theatertechniek

Het geheel van belichting en geluid bij een theaterproduct.

De inspicieënt heeft het toezicht op de technische middelen. De lichttechnicus en geluidstechnicus brengen voor de voorstelling de techniek in orde en zitten tijdens de voorstelling 'aan de knoppen'.

Theatrale middelen

Zie: Vormgevingsmiddelen.

Middelen als decor, film, video, ICT, licht, kostuum, grime, attributen en rekwisieten, die het toneelbeeld van de choreografie mee bepalen.

Thema

Idee dat als uitgangspunt dient voor de inhoud van de dans.

De grondgedachte of het onderwerp van de choreografie, de danses of het dansgebeuren. De thematiek kan voortkomen uit alles wat zichtbaar, voelbaar, hoorbaar en denkbaar is. Het kan als uitgangspunt dienen voor verdere uitwerking in dans; abstract, concreet, verhalend, associatief. In veel gevallen draagt de choreograaf met de uitwerking van het thema in een choreografie een betekenis uit. Een thema kan echter ook een bewegingsthema zijn, zoals 'vallen', waarbij geen sprake is van een bedoelde betekenis. De toeschouwer kan er wel een zelfbedachte betekenis in zien.

Ook in een danses of serie lessen wordt rond een thema gewerkt. Daarbij werken de deelnemers samen met de docent de betekenis op hun eigen manier uit.

Met name dansexpressie gaat bij het dansen uit van een thema.

Tijd

Zie: Danselement tijd

Tijdsduur

Elke dans, dansfragment, dansfrase of afzonderlijke dansbeweging duurt een bepaalde tijd, kent een bepaalde tijdsduur. Het begrip wordt het meeste gebruikt in verband met een volledige choreografie: er wordt gesproken over een avondvullend stuk, of over een voorstelling met drie kortere dansstukken. De tijdsduur wordt in minuten uitgedrukt. Tijdsduur is een aspect van het danselement tijd.

Toeschouwer

Persoon die een voorstelling bijwoont; het geheel van toeschouwers is het publiek.

Toneelbeeld

Het totaalbeeld dat het podium met décor, verlichting, rekwisieten en dansers in kostuum oplevert.

Totaalbeweging

Het hele lichaam doet mee in de beweging.

Vergelijk met isolatiebeweging.

Tutu

Balletrokje, dat bestaat uit meerdere lagen stof, meestal tule, zodat het wijd uitstaat.

Uitdraaien

De techniek om het been vanuit de heup buitenwaarts te draaien.

Synoniem met en dehors. Karakteristiek voor het academische ballet.

Uitdrukkingskracht

Zie: Zeggingskracht.

Uitvoeren

Het kunnen uitvoeren van een dans wil zeggen dat de danser zelfstandig het dansmateriaal op de juiste wijze, in de juiste volgorde, met het juiste ruimtegebruik en intentie kan dansen.

Unisono

Als dansers unisono dansen, dansen zij allen tegelijkertijd dezelfde dansfrase, met een eigen karakter.

Vaardigheden

Zie: Dansvaardigheid.

Vallen

Een actie waarbij het lichaamszwaartepunt snel in de richting van de grond beweegt.

Verhalende dans

Een dans waarin de lijn van een verhaal, bijvoorbeeld een sprookje, een liefdesgeschiedenis of een verhaal uit het verleden, gevolgd wordt en waarin de choreograaf zijn interpretatie kenbaar maakt door middel van voor die periode herkenbare symboliek.

Choreografen: Michel Fokine, Léonide Massine, Bronislava Njinska, Serge Lifar, Ninette Valois, Frederick Ashton, Roland Petit, Antony Tudor, Agnes de Mille, John Cranko, Kenneth Macmillan.

Vertalen

Zie: In dans vertalen.

Vertolken

Zie: Dans vertolken

Videoclip

Video-opname van dans/drama als reclame bij een muzieknummer.

Videoclips worden met name voor televisie geproduceerd.

Vloerpatroon

Zie: Patroon.

Volksdans, Folkloredans

Zie: Folkloredans.

Voorstellingsruimte

De ruimte waar de voorstelling gegeven wordt. Zie: Locatie.

Het karakter van een voorstelling wordt mee bepaald door de voorstellingsruimte: wel of geen podium, de grootte van de dansvloer, de opstelling van het publiek, etc.

Voortbeweging

Een actie die gericht is op verplaatsing door de ruimte.

Vorm van het lichaam, Lichaamsvorm

Zie: Danshouding.

De houding die het lichaam tijdens het verloop van de dans of een stilstand heeft.

Vormen die het lichaam kan aannemen zijn bijvoorbeeld: opgericht, uitgestrekt, gebogen, gehoekt, gedraaid, open, gesloten, symmetrisch, asymmetrisch.

Als de vorm die het lichaam aanneemt bij een specifieke techniek behoort, wordt deze vorm houding, danshouding of positie genoemd. Bijvoorbeeld een arabesque uit het klassiek ballet.

Vorm

Als er in dans gesproken wordt over vorm dan gaat het over datgene wat zichtbaar of hoorbaar is.

Vormgeven, Dans vormgeven

Een van de domeinen van dans in de Basisvorming en het VMBO; een van de subdomeinen dans in het examenprogramma CKV 3 Dans.

Het ontwerpen van dansfrases of complete dansen. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van improvisatie, exploratie en compositie. Een complete dans betekent: dat een inhoudelijke ontwikkelingslijn zichtbaar is (begin-ontwikkeling-slot); dat het verloop duidelijk gestructureerd is; dat de danselementen gevarieerd ingezet zijn; dat de dans herhaalbaar is.

Vormgeven, Dansvormgeven

Een van de domeinen van dans in de Basisvorming en het VMBO; een van de subdomeinen van dans in het examenprogramma CKV 3 Dans.

Het ontwerpen van dansfrases of complete dansen. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van improvisatie, exploratie en compositie. Een complete dans betekent: dat een inhoudelijke ontwikkelingslijn zichtbaar is (begin-ontwikkeling-slot); dat het verloop duidelijk gestructureerd is; dat de danselementen gevarieerd ingezet zijn; dat de dans herhaalbaar is.

Vormgevensprincipes

Zie: Theatrale middelen.

Met vormgevingsmiddelen wordt bedoeld het gebruik van décor, licht, kostuum, muziek / geluid, grime etc. Middelen die bij het vormgeven van dans gebruikt (kunnen) worden om de zeggingskracht, de vorm, de dans als totaal te versterken. Vormgevingsmiddelen kunnen worden ontleend aan beeldende vormgeving, muziek en drama. (m.b.t. Herziene kerndoelen basisvorming).

Als de vormgevingsmiddelen specifiek deel uitmaken van een choreografie (een compleet dansproduct), bijv. decor, licht, grime, e.d., worden het ook theatrale middelen genoemd. Als vormgevingsmiddelen ontleend worden aan beeldende vormgeving wordt bedoeld het gebruik van bijvoorbeeld doeken, tafels, touw. Bij drama het gebruik van bijvoorbeeld dramatische inhouden, verhaallijn, karakters, tekst. Bij muziek het gebruik van bijvoorbeeld muziek, geluid, ritmische structuren.

Vormgevingsmiddelen

Zie: Theatrale middelen.

Vormverandering

Het lichaam kan tijdens het dansen op verschillende manieren van vorm veranderen; bijvoorbeeld door middel van rotatiebewegingen of strekbewegingen.

Warming-up

Zie: Opwarming.

Werelddans

Zie: Folkloredans.

Verzamelnaam voor dans uit alle culturen van de wereld. De verwantschap van werelddans met wereldmuziek is groot: het gaat hierbij om oorspronkelijke dans van een bepaalde streek, bevolkingsgroep of cultuur die onlosmakelijk verbonden is met de muziek van die streek, bevolkingsgroep of cultuur. Deze dans wordt hier in Nederland zowel door professionele dansers als door amateurs uitgevoerd, als theaterdans en als recreatieve dans.

Voorbeelden van danssoorten die onder werelddans genoemd worden zijn: West-Afrikaanse dans, Indiase dans, Flamenco.

West-Europese (theater)dans

(Theater)Dans uit West-Europa. Hieronder vallen o.a. het klassiek ballet, de Europese moderne dans (Ausdruckstanz), de huidige jazzdans.

Westerse moderne dans

Zie: Moderne dans.

Westerse theaterdans

Theaterdansvormen die hun oorsprong in de westerse wereld hebben.

Voorbeelden zijn: klassiek ballet, moderne dans, expressionistische dans.

Zangdansen, Speelliederen

Kinderdansen waarbij de tekst van het lied overeenkomt met en aanwijzingen geeft voor de uit te voeren dans.

Zie: Kinderdans.

Zeggingskracht

Gevoel en intentie over kunnen brengen.

Een dans moet door de danser zo worden uitgevoerd dat dat wat ermee bedoeld wordt overkomt, zichtbaar wordt. De dans toont dan een bepaalde zeggingskracht. Het is de danser die het erin legt, die het zichtbaar en invoelbaar maakt. Op dat moment wordt er gesproken van een adequate zeggingskracht.

2. Danssoorten

Absolute dans

(Ook Abstract ballet, abstracte dans, verhaalloze dans)

Voortgekomen uit het muziekballet in de jaren vijftig van de 20e eeuw. Balanchine geldt als vader van de absolute dans in het academisch ballet. Tevens een reactie op de expressionistische dans, in de 20e eeuw. Bij de absolute dans gaat het niet om de weergave van een verhaal en zelfs niet om de uitbeelding van gevoelens of stemmingen, maar uitsluitend en alleen om de pure bewegingsconstructie. Merce Cunningham wordt vaak genoemd als grondlegger van de absolute dans in de niet-academisch ballet, vanwege zijn abstracte benadering en gebruik van bewegingen.

Ook voor de postmoderne opvolgers van Cunningham was de vorm hun boodschap in dans. (minimale dans, contactimprovisatie)

Abstract ballet, Abstracte dans

Zie: Absolute dans

Academisch ballet, Academische dans

Zie: Klassiek ballet

Aerobics

Aerobics is een vorm van fitness, een trainingsvorm om hart en longen beter te laten functioneren, de kracht te verhogen en coördinatie te verbeteren. Het wordt gedaan op ritmische muziek, vaak in sportscholen en fitnesscentra. Aerobics is ontstaan in de Verenigde Staten, in de jaren '60.

Het is vooral populair onder vrouwen, die in een groep op de sportschool, of alleen voor de televisie de oefeningen meedoen. De bewegingen hebben vaste namen, zoals V-step of two-step, en zijn erg eenvoudig. De combinaties zijn simpel en de bewegingen worden vaak herhaald, zodat de conditie op de proef gesteld wordt. Nieuwere vormen van aerobics zijn: aqua-aerobics, steps en body-shaping.

Afrikaanse dans

Met Afrikaanse dans worden dansen aangeduid van de culturen ten zuiden van de Sahara en de Arabische culturen. Er kunnen zeven verschillende belangrijke gebieden benoemd worden die hun eigen stijl onderscheiden, het gaat om de zuidelijke Sahara (Mali en Niger), West-Afrika, Centraal-Afrika, Zuid Afrika, Oost Afrika, Soedan en tot slot de Sahara (het zuiden van Libië en Algerije).

De stijlen hebben gemeenschappelijke bewegingskenmerken. Bijvoorbeeld het vrije en losse bewegen van het lichaam, het voetgebruik, bekkenbeweging, herhaling van ritme, diverse tempi en ritmen in verschillende delen van het lichaam (polyritmiek). Het voetgebruik is over het algemeen heel aards, stappend en stampend, soms afgewisseld met hoge sprongen.

De basishouding kent enigszins uit elkaar staande gebogen knieën en een licht voorovergebogen rug.

De ritmen en tempi van de muziek (waaronder slaginstrumenten) en de dans inspireren elkaar voortdurend.

Ausdruckstanz

Benaming voor de in Europa, in de periode tussen beide Wereldoorlogen, ontwikkelde danssoort waarbij de emotie en het gevoel centraal staan en de directe aanleiding vormen tot de beweging. De persoonlijke lichaamstaal van de danser is hierbij heel belangrijk. Letterlijk

betekent het uitdrukings-dans, expressieve dans. Bekende choreografen in deze stijl: Rudolf Laban, Mary Wigman, Kurt Jooss.

Een hedendaagse expressionistische choreograaf is bijv. Pina Bausch.

De "modern educational dance" en de dansexpressie hebben zich hieruit ontwikkeld.

Ballet blanc

Balletten uit de Romantische periode waarbij in het wit geklede bovennatuurlijke wezens een centrale rol spelen. Nadruk ligt op het uitbeelden van (melancholieke) gevoels- en stemmingsbeelden. Voorloper van het abstraherende, symfonische ballet of muziekballet in de 20e eeuw.

Ballet comique, verhalend ballet

Een van de soorten hofballet. Verhalend ballet, hier stond doorlopend het verhaal centraal, verbeeld in spel zang en veel dans.

Ballet masquerade, maskerade ballet

Een van de soorten hofballet. Mooie dansen , uitgevoerd door schitterend verklede en gemaskerde hovelingen. Dit hofballet had geen verhaallijn.

Ballet melodramatique, melodramaballet

Een van de soorten hofballet. Bijna hetzelfde als ballet comique alleen lag hier de nadruk op zang.

Balletkomedies/comédies-ballets

Blijspelen waarbij, tussen de bedrijven van het eigenlijke toneelstuk, korte balletten worden uitgevoerd die het karakter hebben van divertissement (uit verschillende delen bestaand).

Geïntroduceerd door Molière (1622-1673) in 1661. De balletcomédie werd een populaire theatervorm die zich tot de 18e eeuw handhaafde.

Balletopera

Dans, zang en het orkest vormen een onverbreeklijk geheel in dit operagenre. Het is ontstaan in Frankrijk, tijdens de regering van Lodewijk XIV. Lully en Moliere combineerden zang, elementen uit de Franse tragedie en hofballet.

Een voorbeeld van balletopera is: *Le Indes galantes* (1735) van Jean-Philippe Rameau.

Balletpantomimes

Ballet op basis van pantomime, waarbij het vaak gaat om zo expressief mogelijk uitbeelden van het kluchtige of satirische, karakter van een oudere of groteske personage.

Danskunstenaars in het balletpantomime lieten zich vaak inspireren door de *commedia dell' arte* speelstijl. Voor 1700 deed het balletpantomime opgang maar ook in de negentiende en twintigste eeuw is mime in het westerse ballet toegepast.

Balletti

Dansstukken uit de Renaissance rond een bepaald thema die voor de gasten vertoond werden tijdens de grote feestelijke banketten.

Ballroom dans

Ballroom dans is een verzamelnaam voor bepaalde stildansen, namelijk de tango, de wals, quickstep en de rumba. De dansen worden in paren gedanst en hebben elk een bepaald tempo en maatsoort in de muziek. De danshouding is sterk opgericht, de ruggen een beetje naar achter gebogen, van elkaar af. De vrouw heeft haar hoofd een klein beetje naar links gekanteld,

de man kijkt uit of ze nergens tegenaan botsen. De paren staan in een kring op de dansvloer en bewegen tegen de klok in de rondte.

Veel figuren kunnen in een vaste volgorde gedanst worden, maar er kan ook gevarieerd worden. De man geeft dan aan welk figuur er gedanst wordt, de vrouw volgt.

Ballroomdansen kent ook competities. De wedstrijddansers maken soms ook nieuwe figuren.

Bharata Natyam: Zuid-India

Bharata Natyam komt uit Zuid-India en is een 20ste eeuwse vorm van Cathir, eeuwenoude tempeldans. De tempeldansen zijn een visuele vertolking van de Carnatic muziek, dans en muziek zijn onafscheidelijk. Het zijn erg spirituele dansen.

Bharata Natyam is een vuurdans en geeft uiting aan de vurigheid en schoonheid van de mens wordt vaak door vrouwen gedanst. De kostuums zijn erg mooi versierd en verschillen sterk per dans.

De dans wordt uitgevoerd met gebogen knieën en veel stampbewegingen. Alle handbewegingen (hastas) van de Bharata Natyam hebben religieuze betekenissen. Ze vertellen een (goden) verhaal. Ook de voetbewegingen (adavus) liggen vast. Zelfs de beweging van de ogen is voorgeschreven per dansbeweging!

Black Dance (of Afro-Amerikaanse dans)

Black Dance is de smeltkroes van dansen van de Afrikaanse slaven die in de 17^e eeuw naar Amerika werden gehaald. Omdat de Afrikanen uit zoveel verschillende delen van Afrika kwamen, namen ze allemaal hun eigen cultuur mee. De samenkomst van deze culturen is te zien in de Afro-Amerikaanse dans. In eerste instantie werd er gedanst als stil protest tegen de slavernij. Dans en andere cultuur uitingen waren verboden voor slaven, maar ze dansten stiekem, 's avonds in hun kleine verblijven.

De taken van de slaven veranderden. Veel slaven werden aan het werk gezet als katoenplukkers. De dansen uit die tijd verbeelden vaak dagelijkse handelingen van de slaven. In de 19^e eeuw, toen de slaven vrijer werden en konden gaan reizen, vermengden zich ook de verschillende dansstijlen onder slaven uit het noorden en zuiden van de VS. Nog veel later vermengden de Afro-Amerikaanse dansen zich met dansen van de blanken, waaruit in de 20ste eeuw weer nieuwe dansen ontstonden (charleston, lindy hop).

Bollywooddans

Bollywood is de naam van de Indiase filmindustrie (afgeleid van het Amerikaanse Hollywood). In de Bollywoodfilms wordt vaak uitbundig gedanst en gezongen. De Bollywooddans zijn gebaseerd op de traditionele Indiase dansen, maar vermengd met westerse popdans (zoals streetdance). Vaak wordt er gezongen en gedanst door een vrouw met een groep vrouwen op de achtergrond en een man met een groep mannen op de achtergrond. De mannen en vrouwen dansen vaak om en om. Het lied vertolkt een stukje uit het verhaal van de film en gaat meestal over liefde. De dansen zijn vrolijk, heel dynamisch en een tikkeltje sensueel.

De dansers zijn gekleed in typisch Indiase kleding, veel kleuren, wijde broeken en blouses. Er wordt vaak op blote voeten gedanst. Bollywoodfilms en dansen worden steeds populairder.

Bolshoi-stijl

Bolshoi is Russisch voor groot. Het Bolshoi-theatre, een ballet en opera gezelschap, werd in 1776 opgericht en kreeg in 1824 een eigen theater, onder dezelfde naam. Oorspronkelijk, tijdens het Sovjet tijdperk, werd er alleen Russisch ballet getoond in het Bolshoi theater, zoals de romantische balletten van Tschaikovski. Na het uiteenvallen van de Sovjet Unie werd geprobeerd wat meer gastoptredens te programmeren, maar het Bolshoi theater is nog steeds afhankelijk van staatssubsidies. Daarom is het voornamelijk Russisch Ballet.

Bournonville stijl

August Bournonville was een Deense balletmeester en choreograaf die leefde van 1805 tot 1879, tijdens de Romantiek. Hij was solo-danser bij het Royal Ballet van Denemarken en van 1830 tot 1877 ook choreograaf. Hij creëerde meer dan 50 balletten, die gekenmerkt werden door hun overdadigheid, lichtheid en schoonheid. Hij werd beïnvloed door het Parijse ballet. De stukken speelden zich af in verschillende omgevingen, zoals Denemarken, Italië, Rusland, Zuid-Amerika; in dorpjes of op het platte land.

De Bournonville stijl is een academische balletstijl die zich kenmerkt door lichtheid, snelheid en wendbaarheid in de dans, en schoonheid en overdadigheid. Verwant aan het Russisch-frans ballet.

Vertegenwoordigers van deze stijl zijn : Maria Taglioni, August Bournonville, Pierina Legnani .

Breakdance

Ook bekend als Breaking of b-boying, is een hedendaagse dansstijl. Het vormt samen met rap, graffiti en dj-en de vier elementaire onderdelen van hiphop.

Breakdance is ontstaan eind 70-er jaren, begin 80-er jaren in de zwarte achterstandswijken in New York. Dj's in die tijd, zoals Afrika Bambaataa, Grandmaster Flash en Kool Herc, begonnen draaitafels en een mixer te gebruiken om zo, een break in een nummer eindeloos door te laten draaien. Breakdance was uitgevonden om te dansen op deze nieuwe muziekstijl, die eerst bekend stond als electro, en zich later ontwikkelde tot hiphop en rap. Breakdance heeft allerlei bewegingen overgenomen uit o.a. traditionele Afrikaanse dans, Chinese vechtsporten en de Braziliaanse vechtsport capoeira.

Aparte dansstijlen binnen breakdance zijn: popping, locking, electric boogaloo.

Bekende breakdance bewegingen zijn: freeze, flare, headspin, windmill, float, kick, swipe, suicide.

Buck

De Amerikaanse migranten uit Groot-Brittannië namen dansen mee als Clogs, Jigs en Reels. Deze dansen, die vaak stijf rechtop werden gedanst, vermengden zich met de dansen die de slaven meenamen, de zogenaamde Black Dance, die juist voorovergebogen gedanst werd. Hieruit ontstond in het midden van de 19^e eeuw onder andere de Buck, genoemd naar de 19^e eeuwse Afro-Amerikaanse mannen. Buck is een voorloper van het tapdansen en bestaat voornamelijk uit ritmische stampbewegingen en huppels. De 'buckstep' is een schuivende beweging met de voorvoet over de grond, terwijl tegelijkertijd de hiel op de grond stampt. Een groot verschil met Jigs en Clogs was dat er op de opmaat werd gedanst (én 1 én 2, etc). Clogs, Jigs, Reels en Bucks zijn verwante dansen.

Buck and Wing

Buck and Wing is een combinatie van de Buck en de Pigeon Wing.

Buikdans

Buikdans is een zeer oude vorm van dansen, waarschijnlijk wel 5000 jaar oud. Oosterse tempeldanseressen en priesteressen dansten het al, om de beweging van de vruchtbaarheidsgodin Sarasvati na te bootsen. Hoe het is overgeleverd is niet helemaal duidelijk. Het zou uit India meegenomen kunnen zijn door zigeuners (er zijn ook overeenkomsten met Indiase dansen). Het zou ook aan het hof van sultans kunnen zijn gedanst, als erotische dans.

Vaak worden buikdanses door vrouwen uitgevoerd (dit hoeft echter niet). Het accent ligt op de heupen en het bekken, het centrum van het lichaam. De naam buikdans is dus eigenlijk niet correct. Buikdansers zijn heel soepel in het bekken en in de lage onderrug. Ze kunnen goed de bewegingen van het bekken isoleren (apart bewegen). Daarnaast maken de dansers sierlijke armbewegingen.

De buik van de buikdansers is bloot. Ze dragen lange rokken in felle kleuren met BH-achtige topjes. Vaak hebben ze daarnaast een lange sluier die ze over hun gezicht of schouders kunnen doen.

Burleske ballet

Hofballetten met karikaturale personages.

Butoh/ankoku butoh, dans van de duisternis

Moderne Japanse dansvorm, midden van de twintigste eeuw ontwikkeld door Tatsumi Hijikata (1928-1986) en Kazuo Ohno (1906)

Het woord butoh verwijst naar de duisternis, donkerte en met name die van de ziel.

Butoh heeft verwantschap met Europese- (met name Ausdruckstanz) en Japanse dans en mimevormen.

Kenmerken: stijlmiddelen die vooral ontmoediging, angst, vertwijfeling of wanhoop lijken uit te drukken: pathetische houdingen met gebogen knieën en naar binnen gedraaide voeten, weggedraaide ogen waardoor voornamelijk oogwit te zien is en samengetrokken en gebogen schouders.

De bewegingen zijn stuiptrekkend, verkramp, sidderend of bevend, afwisselend met langdurige bewegingsloosheid en uiterste vertraging.

Capoeira

Capoeira is een spel, maar wordt vaak omschreven als een vechtdans. Het is ontstaan uit spelen die slaven meebrachten naar Brazilië. Twee spelers/dansers staan tegenover elkaar, de rest vormt een kring er omheen en maakt geluid/muziek. De dansers maken, naast een simpele basispas, ingewikkelde acrobatische bewegingen, zoals handstands en radslagen met als doel de ander uit balans te brengen. De ander mag niet geraakt worden en alleen handen en voeten mogen op de vloer komen. De dansers dragen witte broeken, die schoon moeten blijven. Ze hebben blote voeten.

De muziek is heel ritmisch. Er wordt vaak een eensnarig instrument gebruikt, de berimbau.

Charleston

De Charleston is genoemd naar de stad Charleston in het zuiden van de Verenigde Staten.

Daar ontstond in de jaren 20 van de vorige eeuw vanuit Afro-Amerikaanse dansen, overgenomen door de blanken, een swingende dansstijl. Hij is sterk gerelateerd aan de lindy hop. Het verschil is dat de Charleston heel sterk rechtop wordt gedanst en minder acrobatische elementen heeft.

De muziek van de Charleston is swingende jazzmuziek met een hoog tempo. De dansers dansen alleen of met z'n tweeën. Bij de basispas maakt een danser een hop waarbij de knieën tegen elkaar aan worden gehouden en van een van de benen het onderbeen opzij gaat. Het snelle dansen wordt af en toe afgewisseld met langzamere, getrokken bewegingen. De Charleston was een gezelschapsdans en werd voornamelijk in het uitgaansleven gedanst en is verwant aan de rock-'n-roll.

Chicken

Zie: Pigeon Wing

Clog

Clogdans was een veel gezien tijdverdrijf in het noorden van Groot-Brittannië in de 18^e eeuw. In die tijd kwam de industrie op en droegen veel arbeiders schoenen met een houten zool (klompen), wat veel geluid maakte. In de wolfabrieken zaten de arbeiders bij de weefmachines en hielden hun voeten warm door ritmisch met de machinegeluiden mee met hun schoenen te stampen. Het bovenlichaam heeft geen rol in de dans. Dit ontwikkelde in de lunchpauzes tot

wedstrijden waarbij het ging om ingewikkelde ritmes en hoge snelheid. Later werden ze ook gedanst op traditionele Engelse muziek. De clogdansen gingen met de Britse migranten mee naar de VS, waar het vermengde met Black Dance en Bucks en Wings ontstonden. Clogs, Jigs, Reels en Bucks zijn verwante dansen.

Contact-improvisatie

Een van de dansstijlen uit de postmoderne dans geïntroduceerd door Steve Paxton (1939). Contact improvisatie is een improvisatievorm waarbij de beweging en structuur van een stuk ('work') zijn ontstaan door de interactie van twee of meer dansers op momenten van fysiek contact met elkaar.

Het is een bewegingstechniek voor twee dansers tezamen, waarbij de bewegingsimpulsen worden ontleend aan het over elkaar heen glijden, het tegen elkaar opbotsen of het zich van elkaar afzetten van twee lichamen.

Kenmerken: vanuit ontspanning dansend, met een doorgaande bewegingsstroom, nauw contact houdend met de grond en het lichaam van een ander, daarbij zo min mogelijk gebruikmakend van de handen, met de partner afwisselen in steunen en leunen, actief en passief zijn, gewicht aan een ander geven en gewicht van de ander nemen.

Cunninghamstijl

Merce Cunningham (geboren in 1919) was solist in de dansgroep van Martha Graham. Zijn dansachtergrond bestaat uit volksdans, tapdans, stijldans en later klassiek ballet en moderne dans. Als grondlegger van de postmoderne dans choreografeerde hij talloze dansstukken en ontwikkelde hij een eigen dansstijl. Daarin worden de klassieke voetposities worden gebruikt, maar in tegenstelling tot de klassieke dans wordt het bovenlijf in allerlei richtingen bewogen. Isolatie van verschillende lichaamsdelen ten opzichte van elkaar.

Belangrijke uitgangspunten zijn:

- Alle beweging is dans. De bewegingen hoeven niet betekenisvol te zijn.
- Toeval speelt een grote rol in zijn werk. Vlak voor een voorstelling werd bijvoorbeeld de muziek bepaald, of de volgorde van opkomst van de dansers.

Danse basse

Letterlijk: lage dans.

Benaming voor de categorie rustige en niet-gesprongen dansen uit de hofdans van de middeleeuwen.

Danse haute

Letterlijk: hoge dans.

Benaming voor de categorie snellere en vaak van kleine huppen en sprongen voorziene hofdans van de middeleeuwen.

Danse macabre/ Dodendans

Een dodendans kan verschillende achtergronden hebben. Algemeen gesteld wordt er gedanst als rouw en begrafenisrite. Met als doel om de levenden op een 'gereguleerde' manier afscheid te laten nemen van de dode. Hierbij wordt de geest van de overledene door het dansen gevraagd en geholpen om bij de levenden te zijn. Ofwel wordt de geest van de overledene beschermt door de dans tegen kwade geesten die hem mee willen nemen.

Dansexpressie

Dansexpressie is een onafhankelijke danssoort, die ontwikkeld is uit de Europees moderne dans en de 'modern educational dance'. Het is een zich voortdurend ontwikkelende danssoort, die rond 1970 zijn weg begon te vinden. Kit Winkel is samen met Corrie Hartong de grondlegster.

In dansexpressie gaat het erom, om door middel van contact maken met de eigen ideeën, inspiratiebronnen en gevoelens tot een persoonlijke dans te komen. Zowel in de theaterdans als in de educatieve richting.

Derwishdans, soefidans, ceremoniële draaidans

Een derwish is een moslim die de soefi-stroming in de islam aanhangt. Soefi is een verlichte vorm van de islam. Derwischen zijn een soort monniken, die zeer sober leven en bedelen om aan de kost te komen.

De draaidans is een dans van de Mevlevi-Orde in Turkije, een groep soefi-monniken. Het is een lichamelijke manier om in religieuze sferen te komen. Ze proberen het dagelijkse en 'slechte' van zich af te zetten en luisteren naar de muziek en hun leider, ze denken aan God. De duizeling die optreedt bij het eindeloos in hoog tempo ronddraaien, met een hand naar de kosmos gericht en een hand naar de aarde, wordt beschreven als een spirituele ervaring. Het draaien staat symbool voor de manier waarop ook elektronen draaien (microkosmos) of planeten (macrokosmos).

Tegenwoordig is het een toeristisch handelsmerk van de Derwischen, maar zo is het niet bedoeld.

Derwischen dragen lange witte (tegenwoordig ook soms gekleurde) gewaden, met wijde rokken, die tijdens het draaien om de dansers heen uitspreiden.

Discodans

Disco is een dansvorm die is ontstaan in de discotheken begin jaren '70 in de VS. Discomuziek heeft invloeden van funk-, soul- en salsamuziek.

Discodans is vrije dans die vele ontwikkelingen door heeft gemaakt. Bekende bewegingen zijn het heen en weer wijzen, zoals John Travolta, zwembewegingen met de armen, het V-teken met de handen voor de ogen. Het is vrolijke, dynamische dans en muziek die veel invloed heeft gehad op de huidige popmuziek.

Educatieve dans, Modern educational dance

Dans die gericht is op het verwezenlijken van educatieve doelstellingen, vooral in het onderwijs is toegepast; volgens de indeling van Luuk Utrecht een van de drie hoofdvormen van dans. Dansexpressie is hier een van de belangrijkste voorbeelden van.

Er zijn verschillende dansgroepen die zich speciaal met educatieve voorstellingen en daaraan gekoppelde lesactiviteiten bezighouden; bijvoorbeeld Introdans, de Stilte, Dans In School.

Electric boogie

Electric boogie is een onderdeel van hiphop. Samen met breakdance vormen electric boogie en popping de hiphop-dansstijlen.

Het wordt gekenmerkt door een machinale, robotachtige manier van dansen en het onafhankelijk bewegen van de lichaamsdelen. Het heeft wel iets weg van pantomime. Zowel schokkende als vloeiende bewegingen.

Zie bijvoorbeeld de *Moonwalk* van Michael Jackson.

Elevatie dans

Een manier van dansen waarbij de nadruk ligt op de lichtheid van het bewegen, de schijnbare gewichtsleloosheid van de dansers en het zwevende effect wat bij het springen wordt bereikt. De elevatie techniek ontwikkelde zich in de Romantiek.

Etnische dansen

Letterlijk: dans van een bepaald volk. Overkoepelende benaming voor al die dansvormen die niet tot het eigen (in ons geval "westers") cultuurgood behoren.

De westerse etnische dans wordt vaak volksdans of folkloredans genoemd.

Europees ballet

Verzamelnaam voor alle in Europa ontstane balletsoorten, zoals Frans ballet.

Expressionisme

Richting in de kunst die, in tegenstelling tot het impressionisme, de juistheid der waarneming ontkende en alleen het voornaamste, de ziel van iets wilde uitdrukken in sterk vereenvoudigde vormen.

In de Europese dans is Ausdruckstanz en in de Amerikaanse dans zijn o.a. Martha Graham en Doris Humphrey verwant met het expressionisme.

Flamenco

Dans die deel uitmaakt van de zigeunercultuur van Spanje, Zuid-Spaanse zigeunerdans. Kenmerken zijn: opgerichte houding, felle dynamiek, wisselwerking tussen man en vrouw, voetaccenten/-ritmen. De zang is de basis van de Flamenco, begeleidt door handgeklap, vingerklappen en ratelen van castagnettes.

Flamenco wordt ook al theaterdans uitgevoerd

Frans-Russische balletstijl

Zie: Russisch ballet

Gevechtsdansen

In de Griekse beschaving waren gevechtsdansen eigenlijk militaire trainingen. Door de bewegingen van deze dansen zo goed mogelijk uit te voeren, oefende de Grieken zich in lenigheid, snelheid, kracht en concentratievermogen, waardoor ze zich konden weren in gevecht en oorlog.

Veel culturen kennen hun eigen gevechtsdansen. Een hedendaagse vorm is de Braziliaanse capoeira, waarin de dansers elkaar niet mogen aanraken.

Gezelschapsdansen

Dansen die bedoelt zijn voor eigen genoegen, vermaak en onderlinge contact met mensen. De traditionele gezelschapsdansen, zoals de mazurka, Duitse polka, kruispolka, en pas de quatre zijn afkomstig uit Europa. De meeste moderne gezelschapsdansen komen uit Amerika, waar zich vanuit jazzdans en Zuid-Amerikaanse dans sterk ritmische dansvormen ontwikkelden, zoals de one-step, two-step, shimmy, foxtrot, charleston en tango

Grahamstijl

Een moderne dansstijl, ontwikkeld door Martha Graham voor en na de Tweede Wereldoorlog.

De Grahamtechniek waarvan de principes in nauw verband staan met de expressionistische doelstellingen van de Grahamdans wordt als aparte techniek getraind.

De choreografieën van Graham kenmerken zich door een sterk dramatische lading, met hartstocht en vervoering als onderwerp; de techniek kenmerkt zich door contraction-release en het specifieke gebruik van ademhaling.

Groteske dans

Onderdeel van de hofdans waarbij gebruik wordt gemaakt van grootse handelingen, theatrale bewegingen. Later werd dit caractère dans genoemd.

Handelingsballet/ballet d'action

In de 18e eeuw wordt dans een autonome kunst, hiervoor was dans altijd onderdeel van hofballetten en balletopera's.

Danskunstenaars begonnen voorstellingen te maken die volledig bestonden uit dans en pantomime. Het verhaal dat centraal stond werd helemaal uitgebeeld door dansers, deze

balletpantomimes ontwikkelden zich tot het nieuwe genre Handlingsballet/ballet d'action. Jean Gorges Noverre (1727-1810) was een van de danskunstenaars, die experimenteerde met de expressieve kracht van de dans, hij maakte wel 150 balletten.

Haremdanseressen

Een harem is dat gedeelte van de woning, dat is voorbehouden aan de vrouwen en kinderen des huizes. Deze traditie bestaat al in het Midden-Oosten sinds de farao's want ook hun woningen waren voorzien van een harem. Hierin brengen de vrouwen hun tijd door, zonder dat er mannen in de buurt zijn; voor hen is de harem immers taboe. De vrouwen maken als tijdverdrijf dansen, die ze opvoeren voor de farao en zijn gevolg. Een van de gebruikte dansvormen is buikdans. (Zie buikdans)

Hofballet

Hofballet is hofdans in theatrale context: gearrangeerde vormen en passen en dergelijke uit de hofdans.

Hofballet kan omschreven worden als een feestelijke multimedia productie met muziek, zang, dans, voordracht en mime, die een allegorische strekking had van politieke of moraal-filosofische aard en waaraan door hovelingen zelf werd deel genomen.(1580-1680)

Het hofballet kent verschillende soorten:

- Ballet masquéade, maskerade ballet
- Ballet melodramatique, melodramaballet
- Ballet comique, verhalend ballet.

Burleske dans (Zie ballet)

Hofdans

Gestileerde dansen, voortgekomen uit volksdansen; geven uitdrukking aan het streven naar een verfijnde levensstijl, door aristocratische elite.

Bloei vooral in de hofcultuur van de zestiende tot en met de achttiende eeuw.

De hofdans vormde de basis voor het later academisch ballet.

Kenmerken zijn: paardansen en gecompliceerde geometrische patronen.

Indiase dansrituelen

Rituele dansen behoren tot de religieuze praktijken waaronder ook de voorouderverering en animistische geestenverering.

Indonesische maskerdansen

In Indonesië zijn maskers een belangrijk onderdeel van tradities in theater en dans, gebaseerd op rituelen om demonen of ziektes uit te drijven (exorcisme). Ook worden maskers gedragen om door de geest van het masker bezeten te raken. De meest bekende maskers die bij allerlei gebeurtenissen gebruikt worden, zijn dansmaskers. Zo dragen op Bali acteurs en dansers bij topengtheater de topeng (een 'tegen het gezicht gedrukt masker').

De maskerdans is erg populair in verschillende delen van Indonesië. De verhalen die er achter schuil gaan, vertellen over de geschiedenis van vorstenhuizen. De houten maskers hebben geestelijke kracht van vorsten en helden uit het verleden. Veelal zijn het vrolijke verhalen waarin allerlei grappen voorkomen. De hoger geplaatste en officiële personen dragen hele maskers en maken gebaren. De clowns en bedienden spelen met een half masker, zij spreken wel. Aan het eind van het spel overwinnen de goeden, terwijl de slechten hun verlies erkennen.

Jazzdance

Een samensmelting van Afro-Amerikaanse 'social dans', klassiek ballet, hedendaagse- en tapdans. In hoge mate gestileerd om in musical theater, film, cabaret en televisie te gebruiken. Voorbeelden van jazzstijlen zijn: Afro-jazz, Afro-Cuban Jazz, modernjazz, funky jazz en Free Jazz. Kenmerken van techniek zijn: geïsoleerd bewegen van lichaamsdelen (hoofd, schouders, bekken), veel bewegingen met licht gebogen benen.

Jigs

Jigs zijn populaire Ierse dansen. Net als de Clogs en Reels zijn het dansen met veel sprongen en huppels en worden gedanst in een groep of alleen. De dansers staan rechtop de armen zijn strak naast het lichaam. De stappen variëren van eenvoudige huppels tot moeilijke voetcombinaties. De Jigs gingen met de Britse migranten mee naar de VS, waar het vermengde met Black Dance en Bucks en Wings ontstonden.

Clogs, Jigs, Reels en Bucks zijn verwante dansen.

Jive

In het stildansen wordt een onderscheid gemaakt tussen ballroomdanses (zoals de wals of de tango) en latindansen. De jive is een Latin dans. Het is een van de swingdansen die voortkomt uit de jazzcultuur (zoals ook de rock-'n-roll). De jive ontstond in 1940 in Europa uit de jittenburg (een blanke vorm van de lindy hop, meegenomen door de Amerikaanse soldaten tijdens de tweede wereldoorlog). De jive lijkt erg op de lindy hop en op rock-'n-roll, alleen bevat het geen acrobatische elementen. De jive is de snelste en meest swingende van alle stildansen en wordt ook veel losser gedanst. De danshouding is minder streng en het bovenlichaam wordt een klein beetje voorover gebogen (terwijl de andere stildansen kaarsrecht moeten worden gedanst). De jive is verwant aan rock-'n-roll en de lindy hop.

Karakterdans (dans caratere)

Van volksdans afgeleid dansmateriaal, opgenomen en bewerkt voor theatervoorstellingen en theaterdans. Karakterdans is met name verbonden met het klassieke ballet.

Het heeft zijn oorsprong in het gebruik van volksmotieven binnen het ballet in de tijd van de Franse Revolutie, ontwikkeld door Jean Dauberville (1742-1806)

Kathak: Noord-India

Kathak is een van de zeven klassieke dansvormen uit Noord-India. Het woord kathak is afgeleid van kathakar, wat verhalenverteller betekent. De kathak-dans is ontstaan aan de hoven van de Moghul-vorsten, waar verhalenvertellers met muziek en dans religieuze en mythologische verhalen vertelden. In de 19^e eeuw heeft het zich verder ontwikkeld als kunstvorm.

Karakteristiek voor kathak is het voetenwerk: ingewikkelde ritmes worden gestampt, vaak met belletjes aan de enkels gebonden. Ook worden veel snelle pirouettes achter elkaar gedraaid. Een kathakvoorstelling is een afwisseling van twee componenten: *nritta*, abstracte danselementen, en *nritya*, expressieve en verhalende elementen. De dans wordt voornamelijk solo uitgevoerd, met begeleiding door percussie-instrumenten en melodie-instrumenten zoals een fluit. Danser en percussionist proberen elkaar op te zwepen tot ingewikkelde ritmes die steeds sneller worden uitgevoerd, om het publiek te vermaken.

Klassiek 'modern' ballet

Zowel in West-Europa als de Verenigde Staten begon met rond 1940/1950 de klassieke ballettechniek te 'moderniseren', waardoor klassiek modern ballet ontstond.

De klassieke houdingen en posities worden nog wel gebruikt, maar de 'regels' zijn veel minder streng. Er is meer bewegingsvrijheid, eigenlijk zijn alle bewegingen mogelijk. Sterke voorkeur voor lange lijnen van armen en benen, opgestrekte houding.

Kostuums zijn veelal strak om de bewegingen van het lichaam goed uit te laten komen. De dans behandelt abstracte thema's, zoals vorm, liefde, aantrekken/afstoten.

Vaak wordt klassieke muziek (zoals Bach, Mozart) of moderne klassieke muziek (zoals Phillip Glass, Steve Reich) gebruikt.

Klassiek modern ballet is verwant aan moderne dans en klassiek ballet. Bekende choreografen in deze stijl: Maurice Bejart, Rudi van Dantzig, Hans van Manen. Bekende dansers in deze stijl: Rudolf Noerijev, Alexandra Radius, Han Ebbelaar.

Klassiek ballet / Academisch ballet / Academische dans

Klassieke balletten zijn gechoreografeerd in de klassieke danstechniek. De klassieke dans is de langst bestaande theaterdanstechniek: van 1661 (oprichting van de Académie Royal de de la Danse) tot heden. Het hofballet, het ballet d'action, het romantisch ballet, het post-romantisch ballet en het modern-klassiek ballet zijn de opeenvolgende stijlen van het klassiek ballet, waarin gebruik gemaakt wordt van het in die bepaalde periode bestaande passenmateriaal.

Limón-stijl

Moderne danser en choreograaf Jose Limón werd begin vorige eeuw geboren in Mexico en ging al vroeg naar de VS. Hij was leerling van Doris Humphrey. Hij richtte zijn eigen danscompany op. De principes van de Limón-techniek zijn gebaseerd op adem, fall en recovery (het moment van uitbalans raken of nog net in balans zijn), suspension en release (een beweging helemaal uittrekken en dan loslaten), het gebruik van het gewicht van het lichaam met de zwaartekracht (i.p.v. er tegenin), en het meer met gewrichten dan met spieren werken. Het bekken moet goed sterk zijn, een sterke basis, waardoor het bovenlichaam vrij kan bewegen.

Lindy hop

De lindy hop is een Afro-Amerikaanse dans uit New York van de jaren 20 van de vorige eeuw. Het is een samensmelting van onder andere tapdans, jazzdance en charleston. De lindyhop wordt zowel solo als met man en vrouw gedanst en bestaat uit een paar vaste elementen, afgewisseld met improvisatie. De dansers dansen met gebogen knieën en voorovergebogen rug. Ze staan voornamelijk op de voorvoet en wisselen twist en tapdans bewegingen af met acrobatische samendans, waarbij bijvoorbeeld de vrouw in de lucht wordt gegooid of de ene partner over de ander heen springt. De dans gaat snel en is uitbundig. Hij wordt gedanst op swingende jazz muziek. Toen Charles Lindberg in 1927 voor het eerst zonder tussenstop over de Atlantische Oceaan vloog, kopten de kranten 'Lucky Lindy hops Atlantic'. Hieruit kwam de naam van de gelijktijdig opkomende lindy hop.

De Lindy hop is de voorloper van de rock 'n roll.

Madison

De Madison is een dans die werd gedanst in de jaren '50 en '60 in de staat Ohio. Het is een dans die in het rijtje van de rock-'n-roll thuishoort. Er wordt gedanst op een lijn en de Madison heeft een vast bewegingspatroon van passen voor, achter en zijwaarts. Er worden wedstrijden gehouden in Madison-dansen. Ook in films is het een populaire dansstijl, zoals in de film 'Hairspray'.

Mime-dans

Combinatie van dans en mime; met name in bepaalde vormen van het academische ballet en de postmoderne dans. Synoniemen zijn: balletpantomime en handelingsballet.

In de mimedans in de postmoderne dans gaat het niet om klassieke nabootsende pantomime, maar om verhaalloze, abstracte mime als een puur lichamelijke bewegingskunst.

Minimale of repetitieve dans / minimal dance

Stroming binnen de postmoderne dans (midden twintigste eeuw), waarbij het bewegingsmateriaal bestaat uit reeksen van kleine, zich herhalende bewegingspatronen (analoog aan de minimal music van o.a. Philip Glass). Het gaat om de bewegingsconstructie zelf en niet om het thema buiten de dans. Het is onderdeel van de pure dans.

De choreografie gaat uit van enkele enkelvoudige basispassen die in een beperkt aantal simpele dansfrasen worden gecombineerd. Deze dansfrasen worden vervolgens weer samengevoegd in ruimtelijke patronen die uiterst helder en overzichtelijk zijn, doordat het lijnenspel is gebaseerd op eenvoudige geometrische patronen zoals rechte lijn of cirkels. Van essentieel belang is dat de passen, thema's en patronen met een ijzeren dwangmatigheid worden herhaald volgens bepaalde wiskundige formules. Minimal dance choreografen zijn onder andere Lucinda Childs, Laura Dean en (met vroeg werk) Krisztina de Chatel.

Moderne dans

In het begin van de 20^e eeuw ontstonden er als reactie op het verstarde klassieke ballet verschillende nieuwe dansstijlen. De stijlen worden genoemd naar hun ontwerpers: bijvoorbeeld Isadora Duncan, Marta Graham, Doris Humphrey.

Zij hebben als overeenkomst dat niet de klassieke ballettechniek wordt gehanteerd, maar dat er juist wordt uitgegaan van de natuurlijke bewegingsimpulsen van de mens: ademen, vallen, opstaan, e.d.

Hierbij zijn rompbewegingen met een aanzet vanuit het centrum van de romp en acties over de grond vanzelfsprekend.

Morendans/ moresca

Een dans waarin de overwinning van de Christenen op de Moren werd uitgebeeld. Het werd gedanst in de 11^e en 12^e eeuw.

Multimedia dans

Een stroming in de (post)moderne dans, waarbij gebruik wordt gemaakt van andere kunstvormen (media) zoals licht, film, video, foto, computers en internet, beeldende kunst. Soms versterken de media de dans en hebben ze een ondersteunende functie. Soms zijn ze even belangrijk of heeft de dans een ondersteunende functie.

Deze stroming is al op gang gezet eind 19^e eeuw, toen elektrisch licht zijn intrede deed in de danswereld. Loie Fuller maakte daar al gebruik van. Andere bekende choreografen die multimedia gebruiken zijn Hans van Manen, Merce Cunningham, Koert Stuyf

Muziekballetten

Een niet-verhalende dans, gebaseerd op de klassieke techniek, die de structuur en de inhoud (de gevoels- en stemmingsbeelden) van een muziekstuk nauw volgt. Het is voortgekomen uit het symfonische ballet, met het onderscheid dat er ook andere muziek dan een symfonie gebruikt kan worden. Choreografen: Michel Fokine (Les Sylphides), George Balanchine, Serge Lifar.

Neo-expressionisme

De abstract moderne en postmoderne dans waren een reactie op de expressionistische dans. Het neo-expressionisme is weer een reactie op deze abstracte benadering. Waar moderne dans zich richt op de beweging en de mens en zijn gevoelens en emoties minder belangrijk zijn, ziet het neo-expressionisme de danser weer als een emotioneel wezen en de dans als een expressiemiddel van deze mens. Neo-expressionistische dans heeft een verhalend thema en laat mensen in verschillende psychische toestanden zien.

Voorbeelden: Pina Bausch, Anne Teresa De Keersemaeker.

Neoklassieke ballet

Rond 1930 ontstond vanuit les Ballets Russes en de klassieke ballettechnieken uit de VS het neoklassieke ballet.

Met de techniek van het Frans-Russisch ballet in z'n achterzak vertrok George Balanchine na het uiteenvallen van les Ballets Russes naar de VS. Daar ontwikkelde hij de neoklassieke stroming. De stijl maakt gebruik van de klassieke techniek, met veel wendingen toegevoegd, waardoor het dynamisch wordt en zeer virtuoos. Thema's zijn abstract, geen verhaallijn.

Verwante dansstijlen zijn klassiek ballet, neoromantisch ballet.

Performance-dans

Kenmerkend aan een performance (wat letterlijk uitvoering betekent) is dat verschillende kunstvormen naast elkaar worden geplaatst en er voor het publiek veel is om naar te kijken. Dansers worden ingezet als acteurs, muzikanten, zangers, decor. Vaak zijn de voorstellingen verhalend. Performance-dans is een onderdeel van de post-moderne dans. Een belangrijk gezelschap dat performance-dans maakt is 'Les Ballets C. de la B.' uit België, van Alain Platel.

Pigeon Wing of Chicken

De Pigeon Wing is een dans van de Afro-Amerikanen uit de 19^e eeuw. De Pigeon Wing was oorspronkelijk alleen het schudden van een been in de lucht. Later kwamen er varianten waarbij er op een been rond werd gesprongen, terwijl met de armen de andere knie tegen het oor werd gehouden. Of waarbij het been hoog in de lucht werd gegooid en de schouders naar achter (zoals bij de 'cancan').

De Chicken is het heen en weer gaan van het bovenlichaam, alleen als bij-beweging bij de 'twist'.

Postmoderne dans

Opvolger van de moderne dans. Kwam na 1950 tot ontwikkeling als een reactie op de expressionistische dans uit de jaren dertig. Kenmerkend is in het algemeen, dat de nadruk ligt op de pure bewegingsconstructie en dat het niet in de eerste plaats gaat om het uitdrukken van gevoelens en stemmingsbeelden. Merce Cunningham is de geestelijke vader en het Judson Danstheater (1962-1968) is de bakermat van deze stroming die zich in de V.S. in de jaren zestig sterk begon te ontwikkelen.

Andere belangrijke dansers/ choreografen zijn: John Dunn, Ann Halprin, Lucinda Childs, Steve Paxton, Trisha Brown. In Nederland: Pauline de Groot, Koert Stuyf.

Pure ballet

Puur ballet is klassiek ballet in z'n puurste vorm, zuivere techniek.

Frans-Russische balletstijl ontwikkelde zich tot twee te onderscheiden stromingen: het pure ballet en de caractère dans. Met puur ballet wordt het lichtvoetige, strak uitgevoerde ballet bedoeld.

De klassieke techniek staat centraal, dus uitgedraaide benen en voeten, opgerichte houding, lenigheid,

5 voetposities en armposities, gebruik van sprongen, pirouettes. Ook de muziek is klassieke muziek. Verwante dansstijlen zijn traditioneel ballet en Frans-Russisch ballet.

Pure dans (ook Vrije dans)

Pure dans is een onderdeel van de postmoderne dans, waarbij bewegingscomposities bestaan uit puur dansante bewegingsconstructies (passen en thema's). Er is een onderverdeling te maken in twee benaderingswijzen: minimale of repetitieve dans en de vrije dans.

Kenmerkend voor de minimale of receptieve dans is dat de choreografie uitgaat van enkele eenvoudige basispassen worden gecombineerd en herhaald tot een wiskundige compositie en door de herhaling iets hallucinerends krijgt. Een bekende choreografen zijn: Lucinda Childs en Krisztina de Chatel. Ook Merce Cunningham maakte gebruik van repetitieve elementen.

Kenmerkend voor de vrije dans (Twyla Tharp 1942, Trisha Brown 1934, Pauline de Groot 1942) is dat er gebruik wordt gemaakt van allerlei dans- en bewegingstechnieken met een anti-expressionistische karakter (zoals abstracte dans), die vaak uit de natuur komen, zoals het rollen van een steen langs een helling, of het dwarrelen van een blad. De dans komt niet voort uit emoties, maar kan wel een uitgangspunt zijn.

Reel

De reel is de naam van zowel een Schotse als een Ierse volksdans. In de Schotse versie zijn reels figuren waarbij 3 of meer dansers een verweven vloerpatronen lopen, afgewisseld met eenvoudige huppelpasjes. De basis is de 'reel of three' met 3 dansers, waar vele variaties op zijn. De dansen worden gedanst in vastgelegde ritmes. De Schotse Reel komt uit de Schotse hooglanden en gaat terug tot de 16^e eeuw.

De Ierse reel (of cor) is een dans die op reelmuziek wordt gedanst. Reelmuziek is muziek gespeeld door een horlepijp (een blaasinstrument), waarbij het accent op de eerste en vierde tel ligt. De Ierse reel is meer complex dan de Schotse. De reeldansen gingen met de Britse migranten mee naar de VS, waar het vermengde met Black Dance en Bucks en Wings ontstonden. Clogs, Jigs, Reels en Bucks zijn verwante dansen.

Reidans

Een reidans is een rondedans waarbij de deelnemers elkaar al dan niet bij de hand hebben. Rei betekent koor in een toneelstuk: dus een groep treedt tegelijkertijd op. Daaruit is de reidans ontstaan: koordansen.

De dansers bewegen in verschillende formaties als groep: er wordt onderscheid gemaakt tussen kring- of rondedansen en kettingdansen. Kettingdansen: dansers vormen een rechte of slingerende lijn. Rondedansen: zie aldaar.

Rituele dans

Rituele dansen worden gedanst vanwege een ritueel. Al zolang mensen bestaan, bestaan rituele dansen. En elke beschaving in de geschiedenis had rituele dansen. Rituelen kunnen te maken hebben met natuurverschijnselen (denk aan de regendans), religie/spirituele gebeurtenissen, ceremonies (zoals een huwelijk), sociale gebeurtenissen (feesten), gevechten (oorlogsdans).

Rock-'n-roll

Rock-'n-roll muziek en dans ontstond in de jaren 50 en 60 in de VS. De muziek komt uit de boogiewoogie, jazz, folk, r&b en gospelmuziek. De dans komt voort uit de lindy hop. De lindy hop werd overgenomen door de blanke popcultuur. De muziek werd wat vertraagd en de dansen werden meer rechtop gedanst. Rock-'n-roll is een swingende partnerdans. Vaak zitten er enkele acrobatische elementen in. Het is de dansstijl die in films als Grease gedanst wordt. Verwante dansen zijn de lindy hop, de charleston, de jive en de boogiewoogie.

Romantisch ballet

In Frankrijk en Italië ontstond rond 1830-1850 (de periode die de Romantiek heet) vanuit de hofballetten van Lodewijk XIV het romantisch ballet. Deze balletten gaan vooral over de sprookjeswereld, het bovenaardse, liefde, dood, zelfopoffering. Veel romantische balletten, zoals Het Zwanenmeer zijn ook sprookjes. De romantische balletten worden in de klassieke ballettechniek gedanst. De dansers hebben een opgestrekte houding en ze bewegen gewichtloos, zwevend. Vaak werden zelfs zweefmachines gebruikt om de danseressen echt te laten zweven. Ook pointes (spitzen) moesten de danseressen lichtvoetiger maken.

De kostuums van de danseressen zijn tutu's, veel wit en roze. Ballet blanc is een typisch romantisch ballet onderdeel. Voor de balletten is muziek speciaal gecomponeerd, zoals Het Zwanenmeer en De Notenkraker van Tsjajkovski. Verwante dansstijlen zijn het hofballet,

Bournonville-stijl en het klassiek ballet. Marius Petipa is de bekendste choreograaf. Bekende danseressen zijn Eva Evdokimova en Marie Taglioni.

Romantisch klassiek ballet

In Frankrijk en Italië ontstond rond 1830-1850 (de periode die de Romantiek heet) vanuit de hofballetten van Lodewijk XIV het romantisch ballet. Deze balletten gaan vooral over de sprookjeswereld, het bovenaardse, liefde, dood, zelfopoffering. Veel romantische balletten, zoals Het Zwanenmeer zijn ook sprookjes.

De romantische balletten worden in de klassieke ballettechniek gedanst. De dansers hebben een opgestrekte houding en ze bewegen gewichtloos, zwevend. Vaak werden zelfs zweefmachines gebruikt om de danseressen echt te laten zweven. Ook pointes (spitzen) moesten de danseressen lichtvoetiger maken. De kostuums van de danseressen zijn tutu's, veel wit en roze.

Ballet blanc is een typisch romantisch ballet onderdeel.

Voor de balletten is muziek speciaal gecomponeerd, zoals Het Zwanenmeer en De Notenkraker van Tsjajkovski. Verwante dansstijlen zijn het hofballet, Bourmonville-stijl en het klassiek ballet. Marius Petipa is de bekendste choreograaf. Bekende danseressen zijn Eva Evdokimova en Marie Taglioni.

Ronedans

Ronedans is een krijgisdans.; het danspatroon in de ruimte vormt een halve of hele cirkel. Kringdansen zijn vermoedelijk de allroundster dansvormen omdat ze zijn voortgekomen uit de zogeheten 'magische cirkel' die bij rituele dans veel voorkomt.

Russisch ballet (ook Frans-Russisch ballet)

De Frans-Russische stijl is een combinatie van Franse, Italiaans en Russische balletstijlen. In Frankrijk en Italië werd al langer ballet gedanst, ontstaan uit de hofballetten. Begin 18^e eeuw werden er door het Russisch hof balletmeesters uit Frankrijk gehaald om balletten in te studeren met de Russische gezelschappen. De mengeling die hieruit ontstond noemen we de (Frans-)Russische stijl. Thematiek: De sprookjeswereld

Zichtbare (bewegings)kenmerken: Vijf voetposities, opgestrekte houding, pirouetten, sprongen, solo's, passes de deux, groepsstukken (corps de ballet), strakke kleding, tutu's, pointes(spitzen) Typisch aan deze stijl is een combinatie van (Italiaanse) virtuositeit, (Franse) elegantie en (Russische) zangeriger bewegingskwaliteit (cantabile). Er werd gedanst op Romantische / klassieke muziek

Verwante dansen zijn: Frans ballet, academisch ballet, klassiek ballet, Russisch ballet
Bekende dansers in deze stijl: Maria Mariusovna Petipa, Marie Taglioni, Pierina Legnani.

Salsa

Salsa is een verzamelnaam voor verschillende soorten dansen en ritmes zoals Son, Mambo, Guaguancó, Cha-cha-cha en Danzón. De salsa is ontstaan in Cuba uit de Cubaanse Son en heeft zich verder ontwikkeld in het Caribisch gebied, Latijns-Amerika en Noord-Amerika. De salsa is inmiddels wereldwijd een bekende en populaire muzieksoort en dans. Het is een echte feestdans. Salsamuziek is heel vrolijk en heeft een snel ritme. De basispas heeft drie passen, de vierde tel is een rust. Man en vrouw dansen samen, de man leidt. De voeten gaan eigenlijk constant door, maar de vrouw wordt alle kanten op geleid, maakt pirouettes en verschillende figuren.

Semi-danskarakter (dans demi-caractère)

Zie: Karakterdans

Sprookjes ballet

Een dans waarin de lijn van een sprookje gevolgd wordt en waarin de choreograaf zijn interpretatie kenbaar maakt door middel van, voor die periode herkenbare, symboliek. Choreografen; Michel Fokine, Léonide Massine, Bronislava Njinska, Serge Lifar, Ninette Valois, Frederick Ashton, Roland Petit, Antony Tudor, Agnes de Mille, John Cranko, Kenneth Macmillan.

Streetdance

Streetdance (of ook wel urban dance) is een verzamelnaam voor alle op straat ontstane dansvormen begin jaren '80 in de NY en de stijlen die daar van zijn afgeleid. Hiphop en breakdance zijn ook te vinden onder deze noemer. Pas in de jaren '90 kwam streetdance naar Europa.

Streetdance is een dansvorm die zich heeft ontwikkeld in achterbuurten van New York. De muziek die erbij hoort is r&b en hiphop muziek. De dansers dragen wijde (baggy) kleding en sneakers, waarin ze makkelijk kunnen dansen. Streetdance is een manier voor straatbendes om te 'strijden' met andere bendes. Er worden zogenaamde dance-battles gehouden, waarbij de dansers het beste van zichzelf laten zien en tegen elkaar op proberen te bieden.

Streetdance wint nog steeds aan populariteit en is inmiddels niet meer weg te denken van dansscholen.

Symfonisch ballet

Een eerste vorm van abstraherend ballet, voortgekomen uit het ballet blanc. Het ontwikkelde zich in het eerste kwart van de 20e eeuw. De symfonische balletten zijn een vertaling of interpretatie van de muziek: een verhaalloos ballet dat de structuur en inhoud (met name de gevoels- en stemmingsbeelden) van een symfonisch muziekstuk op de voet volgt. De techniek komt voort uit het Frans-Russisch ballet. Belangrijke choreografen: Léonide Massine en vooral George Balanchine.

Tango

De tango komt oorspronkelijk uit Argentinië. Eind 19e eeuw ontstond daar een stijl van muziek, dans en poëzie. De tango werd oorspronkelijk gedanst (en gespeeld) door nakomelingen van zwarte slaven in Argentinië, maar werd al snel populair onder de gehele bevolking van de hoofdstad Buenos Aires. Nu wordt de tango wereldwijd gedanst. De ballroom tango (de tango die we kennen van het stijdansen) is heel anders dan de Argentijnse tango, qua muziek en beweging, maar is er wel van afgeleid.

De tango wordt gedanst door man en vrouw, ze dansen dicht tegen elkaar aan, in de specifieke danshouding : de man heeft rechterhand op de rug van de vrouw, de vrouw linkerhand op de schouder van de man, de andere handen hebben elkaar vast. De man leidt de vrouw.

Langzame, getrokken bewegingen en passen wisselen snelle, staccato bewegingen, met bijvoorbeeld het hoofd, af. De tango is de dans van de passie. De ballroom tango is minder sensueel dan de Argentijnse.

Tapdans

Danssoort, waarbij de danser zichzelf ritmisch begeleidt door middel van het geluid dat zijn voeten tijdens het dansen maken. Het schoeisel van de danser is erop gemaakt om tikkende geluiden op de vloer te maken.

Tapdans is in de tweede helft van de 19^e eeuw ontstaan binnen de zwarte (slaven) gemeenschap in de Verenigde Staten. Het is ontwikkeld uit een samensmelting van "Buck" (een Soedanese dansstijl), Buck en Wing (een sociale dans, afkomstig uit Soedan, gedanst in de slavenkwartieren in de Verenigde Staten) en Soft-Shoe-technieken (oorspronkelijk uit westelijk Afrika; op gewone schoenen). De tapdans heeft naast Afro-Amerikaanse invloeden ook West-Europese invloeden ondergaan onder andere uit de Ierse volksdans.

Tempeldansen

Vanuit het idee dat alles goddelijk is werden er, onder andere in het oude Egypte, allerlei rituelen gecreëerd om de aarde, die zij als moeder zagen te bedanken. De vrouw speelt hierin, met haar scheppingskracht en vruchtbaarheid een grote rol. De vruchtbaarheidsdans had in die cultuur een religieuze betekenis, die zij later verloor. De dansvorm die centraal stond heet tegenwoordig buikdans. In verschillende culturen wordt de buikdans verschillend gedanst.

Traditioneel ballet

Andere benaming van de oorspronkelijke stijl en techniek van het klassieke ballet. Fokine week af van het traditionele klassieke ballettaal bijvoorbeeld in zijn stuk Petreosjka.

Vaganova stijl

Agrippina Vaganova, een Russische danseres ontwikkelde een balletsysteem dat nu over de hele wereld wordt gedoceerd als klassiek ballet. Agrippina Vaganova leefde van 1879 tot 1951. Als leerling van Enrico Cecchetti nam ze veel van hem over, maar ze stelde het systeem zelf samen. Belangrijke bewegingskenmerken zijn: sterke, soepele rug, in staat tot het maken van hoge sprongen.

Het systeem heeft als doel het hele lichaam volledig onder controle te krijgen, een volmaakte harmonie van de ledenmaten. Bekende dansers in deze stijl: Natalia Kamkova, Galina Oelanova, Irina Kolpakova.

Verhaallose dans

Zie: Absolute dans.

Volksdans

Volksdans wordt ook wel Folkloredans genoemd. Het is gemeenschapsdans, wat wil zeggen dat het om dansen gaat waarin de expressie de waarden en belangen van een bepaalde gemeenschap betreffen. In volksdans gaat het meestal om traditionele dansen uit een bepaalde streek of land. De muziek komt uit dezelfde streek en is onlosmakelijk verbonden met de dans. Kenmerkend zijn de veel aparte mannen – en vrouwenrollen, en de specifieke passen en patronen die bij een bepaalde cultuur horen. Voorbeelden: Armeense dansen: , Bulgaarse dansen, Israëlische dansen, etc.

Tegenwoordig worden er ook nieuwe volksdansen gemaakt, met patronen en bewegingen uit de traditionele dansen. Line-dans kan gezien worden als een moderne volksdans.

Vrijedans

Zie: Pure dans

Weense wals

De wals is een dans in 3/4 of 3/8 maat. De herkomst is onduidelijk, maar in zijn 19^e -eeuwse vorm is er een duidelijke verwantschap met de Oostenrijkse ländler. Hoewel de dans aanvankelijk met moeite door de burgerlijke samenleving en aan het hof geaccepteerd werd (vanwege de gesloten danshouding waarbij het been van de man tussen die van de vrouw gezet werd), steeg de populariteit van deze dans na ca. 1840 tot grote hoogte en werd het dé dans bij uitstek voor de balzaal. Er bestaan verschillende soorten walsen, elk met een eigen muzikaal karakter. Bijvoorbeeld: Hongaarse wals, Engelse Wals, Spaanse Wals. Beroemde componisten van walsmuziek waren vader en zoon Strauss uit Oostenrijk

3. Overzicht personen en gezelschappen

Academie Royale de Danse (1661-1789)

Eerste dansacademie in Europa, in opdracht van koning Lodewijk XIV opgericht in Parijs. In circa 1664 volgde een fusie met de Académie Royale de Musique. Binnen dit instituut werden hofdans en hofmuziek geprofessionaliseerd. Wat betreft dans gebeurde dit onder meer door de toen gangbare danstechnieken op schrift te stellen. Zo ontstond de basis voor het academische ballet. Aanvankelijk was de academie een plek waar dansmeesters en componisten nieuwe ontwikkelingen bespraken en waar ze balletopera's creëerden. In de loop van de achttiende eeuw konden er ook dansers worden opgeleid. Na de Franse Revolutie werd de academie omgedoopt tot l'Opéra National de Paris, dat tot op de dag van vandaag een zeer gerespecteerd en gerenommeerd gezelschap met interne opleiding is.

Accrorap (1989)

Frans dansgezelschap, dat is opgericht door Kader Attou (de huidige artistiek leider en choreograaf van de groep) en Eric Mezino. Accrorap richt zich, met hiphop als basis, op een dialoog met klassieke en hedendaagse dansvormen en andere kunst disciplines. In Les corps étrangers bijvoorbeeld ontmoeten breakdance, Indiase kathakdans, moderne dans en acrobatiek elkaar.

Acogny, Germaine (1945)

West-Afrikaanse danseres en choreografe. Grondlegger van de Afrikaanse moderne dans. Experimenteerde al in de jaren zestig met nieuwe dansvormen, gebaseerd op traditionele West-Afrikaanse dans. Is in haar vernieuwingsgezindheid invloedrijk met haar dansopleiding l'Ecole des Sables in Senegal. Treed met haar groep Jant-Bi wereldwijd op.

Adret, Françoise (1920)

Franse danseres, choreografe en pedagoge.

Leidde vanaf 1951 het Ballet van de Nederlandse Opera (1947 – 1959), waar aanvankelijk Darja Collin het bewind voerde. Adret had gedanst bij l'Opéra National de Paris. Dit gezelschap diende als voorbeeld voor de manier waarop ze haar eigen groep leidde. Ze stelde hoge technische eisen aan haar dansers en bracht hoogtepunten uit het klassieke balletrepertoire op de planken. In 1959 vertrok Adret en vormde haar gezelschap, samen met het Ballet der Lage Landen, het Amsterdams Ballet. In 1961 vormde het Amsterdams Ballet samen met Het Nederlands Ballet een nieuwe groep: het Nationale Ballet. Adret werd in Frankrijk een gevierd choreograaf en pedagoog. Er is een boek over haar verschenen: *Soixante années de danse*.

Ailey, Alvin (1931-1989)

Afro-Amerikaanse danser en choreograaf

Is van grote betekenis geweest voor de ontwikkeling van modern jazz. Ailey werd opgeleid door Lester Horton en studeerde bij onder anderen Marthja Graham, Doris Humphrey en Charles Weidman. Bracht met zijn choreografieën jazzdans en moderne dans samen en deed dat in het groot met zijn Alvin Ailey Dance Group (1958). Naast Aileys werk voerde dat namelijk stukken op van 'black dance' choreografen als Katherine Dunham en Talley Beatty, maar ook van moderne dans choreografen als Ted Shawn en Anna Sokolow. *Revelations* (1960) was een doorbraak. Dit is een choreografie op gospelmuziek en spirituals, die verschillende zwarte religieuze rituelen verbeeldt. Ook nu nog tinnert de Alvin Ailey Dance Company internationaal aan de weg als repertoiregezelschap in moderne jazzdans.

Ashton, Frederick (1904-1988)

Engelse choreograaf.

Hij geldt, samen met choreografe Ninette de Valois, als de grondlegger van de Engelse balletstijl. Was vanaf 1935 eerste huischoreograaf van The Royal Ballet en vanaf 1963 ook artistiek leider. Ashton had, net als de vermaarde Marus Petipa, het vermogen de esthetiek van het ballet treffend en zuiver weer te geven, bijvoorbeeld in sprankelende spitzendans. Zijn choreografieën zijn vooral lyrisch van sfeer, met humoristische toetsen. Befaamd zijn bijvoorbeeld de twee 'ugly sisters' in Cinderella (1948), in travestie gedanst door twee mannen. Zo heeft Ashton veel repertoireballetten opnieuw op de planken gebracht in zijn eigen interpretatie.

Astaire, Fred (1899-1987)

Amerikaanse danser, choreograaf, acteur en zanger.

Speelde in een dertigtal filmmusicals, waarin hij vooral met zijn gedistingeerde, romantische en humorvolle dans de show stal. Astaire maakte dat ballroom en tapdans een belangrijk onderdeel werden van de filmmusicals die Hollywood produceerde. Hij vormde een onvergetelijk koppel met **Ginger Rogers**. Met haar maakte hij tien films, waaronder Top Hat (1935) en Shall We Dance (1937). Astaire begon zijn carrière met dansshows op onder meer Broadway, samen met zijn zus Adele.

Balanchine, George (1904-1983)

Russische danser en choreograaf.

Initieerde de neoklassieke stroming in ballet en geldt als een van de invloedrijkste balletvernieuwers van de twintigste eeuw. Ontwierp een moderne, atletische dansstijl en putte daarbij ook uit de stijl van Marius Petipa, zijn leermeester bij het Marijinski Ballet in Sint Petersburg. Verwierf faam met zijn energieke, abstracte choreografieën bij Les Ballets Russes. In 1934 trok hij naar de VS waar hij met de School of American Ballet en 10 jaar later het New York City Ballet een geheel nieuwe generatie dansers vormde. Zijn lange samenwerking met componist Igor Strawinsky begon al bij Les Ballets Russes, met Apollon Musagète (1928). Andere vermaarde balletten zijn bijvoorbeeld The Four Temperaments (1946), een van vroegste muziekballetten en het pure ballet Agon (1957).

Ballets Russes, les (1909-1929)

Vooruitstrevend kunstenaarsgezelschap (vanaf 1911 standplaats Monte Carlo).

De invloed van dit gezelschap op het ballet en op andere kunsten is ongekend groot. Zo stond het aan de wieg van de neoklassieke en de neoromantische stroming binnen het ballet.

Choreografen, dansers, beeldend kunstenaars, componisten en schrijvers maakten modernistisch, vernieuwend werk. Serge Diaghilev was leider van het gezelschap en motor achter zijn ontwikkeling. Choreografen en dansers Mikhail Fokine, Vaslav Nijinsky, Anna Pavlova, Leonid Massine, Bronislava Nijinska, George Balanchine en Serge Lifar verwierven hier faam en werkten samen met componisten als Strawinsky en Satie en schilders als Picasso en Klee.

Ballets Suédois, les (1920-1925)

Experimenteel kunstenaarsgezelschap

Concurrent van Les Ballets Russes onder leiding van de Zweedse kunstliefhebber en mecenas Rolf de Maré.

Bausch, Pina (1940)

Duitse danseres en choreografe.

Beroemd om haar indringende totaaltheaterstukken, doordrongen van rauwe menselijkheid. Werd opgeleid aan de Folkwang Hochschule van Kurt Jooss. Danste daarna onder meer in de groep van Kurt Jooss en in het American Ballet Theatre in New York. In 1973 kreeg ze de leiding van Tanztheater Wuppertal, dat ze wereldberoemd maakte. Tot haar bekendste stukken behoort *Frühlingsopfer* (het lenteoffer, op de muziek van Stravinsky) een van haar schaarse muziekballetten, waarin de vrouw als slachtoffer van mannelijke seksuele driften wordt neergezet. In *café Müller*, een van haar totaaltheaterstukken, wordt de eenzaamheid van mensen troosteloos verbeeld door rijen caféstoelen die nooit bezet raken. Voor *Água* (2001) liet ze zich inspireren door de leefomstandigheden en dansen van mensen in Brazilië. Van 1983 tot 1993 leidde Bausch ook de Folkwang Hochschule.

Béjart, Maurice (1927-2007)

Franse danser en choreograaf.

Creëerde balletten, die vooral in de jaren vijftig en zestig vernieuwend waren. Zijn eclectische dansstijl, zijn groots theatrale enceneringen en de onverbloemde verwijzingen naar erotiek in zijn stukken waren revolutionair. Het succes van zijn *Sacre du Printemps* (1959), een verbeelding van geritualiseerde paringsdrift en de strijd tussen de seksen, was ongekend groot. Met zijn Brusselse Ballet van de XXste eeuw (1960-1987) bespeelde hij uiteindelijk circuspistes en voetbalstadions, de theaters werden te klein. Vanaf het begin was ook de dansopleiding *Mudra* aan het gezelschap verbonden.

Bekende andere balletten zijn onder meer het spanningsvolle *Boléro* (Ravel, 1961), *Nijinsky, clown van god* (1971), gebaseerd op de legendarische danser van Les Ballets Russes en het recentere *Ballet for Life* (1997), een ode aan Freddie Mercury van de popgroep Queen.

Beauchamp, Pierre (1631-1705)

Franse dansmeester.

Werd, als gunsteling van koning Lodewijk XIV, aangesteld als de directeur van l'Académie Royale de danse. Onder zijn leiding werden de passen die gangbaar waren in het hofballet op schrift gesteld en verder ontwikkeld. Creëerde met componist Jean Baptiste Lully en decorontwerper Louis Bérain de eerste balletopera's,

Black Blanc Beurre (1984)

Frans dansgezelschap, dat is opgericht in 1984 door Jean Djemad en Christine Coudun. Geldt als de oudste hiphop groep in Frankrijk. Heeft een authentieke, originele vorm van breakdance ontwikkeld. *Contrepied* (2008) bijvoorbeeld, is een breakdance choreografie geïnspireerd op voetbal.

Blankert, Beppie (1949)

Nederlandse danseres en choreografe.

Danste bij onder meer Stichting Dansproductie, een postmodern danscollectief in Nederland. Ook maakte zij choreografieën voor deze groep. Vanaf medio jaren tachtig maakt ze als onafhankelijk choreograaf dansstukken, waarbij componisten als Louis Andriessen, Harry de Wit en Henk van der Meulen een inspiratiebron vormen.

Blasis, Carlo (1797-1878)

Italiaanse choreograaf en pedagoog.

Geldt als de invloedrijkste balletpedagoog van de negentiende eeuw. Zijn boeken *Elementaire, theoretische en praktische verhandelingen over de danskunst* (1820) en *De code van Terpsichore* (1828 en 1831) zijn standaardwerken geworden binnen het ballet. In het laatste

boek stelt hij onder meer dat pantomime de ziel is van ballet en zet hij de structuur van een verhalend ballet uiteen.

Bloemen, Wies (1956)

Nederlandse danseres en choreografe.

Artistiek leider van danstheater Aya, dat met een mix van moderne dans, hiphop, skating en film voorstellingen brengt voor jongeren. Bloemen studeerde moderne dans in Amsterdam. Haar choreografieën hebben heftige menselijke emoties als onderwerp, zoals angst, verliefdheid, seks en agressie. Ze gebruikt de talen dans, film en muziek om de verschillende gedaanten van deze emoties te verbeelden.

Bournonville, Auguste (1805-1879)

Deense choreograaf en danstheoreticus.

Grondlegger van de Bournonville stijl binnen het ballet. Was van 1830 tot 1870 directeur van het Koninklijke Deense Ballet. In zijn choreografieën speelden authentieke volksdansen een belangrijke rol. De balletstijl die hij ontwikkelde is net als deze volksdansen aards van karakter. De nadruk ligt op het benen- en voetenwerk en de lijn in de bewegingen is vrij hoekig.

Brandsen, Ted (1959)

Nederlandse danser en choreograaf. Artistiek directeur van Het Nationale Ballet (sinds 2003). Was van 1981 tot 1991 verbonden aan dit gezelschap als danser en begon in die periode ook met choreograferen. Werd in 1998 directeur van het West Australian Ballet. Creëerde muziekballetten, zoals Light Journey (2002) en Hallelujah Junction (2007). Een aantal van zijn choreografieën, zoals Carmen (2000), Pulcinella (2001) en Coppélia (2008) zijn eigentijdse versies van oudere gelijknamige repertoireballetten. Met het modern ballet als basis, kent Brandsens danstaal ook invloeden uit hedendaagse dansvormen.

Bronkhorst, Truus (1951)

Nederlandse danseres en choreografe. Bekend om haar tegendraadse, expressionistische en maatschappijkritische choreografieën, die ze in de periode van 1979 tot en met 2005 creëerde. Genoot haar dansopleiding aan onder meer de Nel Roos Academie en danste met Koert Stuyf en Ellen Edinoff. Ook maakte ze deel uit van het postmoderne danscollectief Dansproductie. Ze brak door met de solo Lood (1988). Andere stukken zijn bijvoorbeeld Zwarte Bloesem (1990), een aanklacht tegen rassenongelijkheid en I feel good (2003) een choreografie over dierlijke lust en tederheid.

Brown, Trisha (1936)

Amerikaanse danseres en choreografe.

Haar werk kan gerekend worden tot de pure, vrije dansstroming binnen de postmoderne dans. Brown maakte bij het Judson Dance Theatre haar meest experimentele werk. In de jaren zeventig maakte ze onder meer Walking on the wall (waarbij dansers, hangend aan kabels, tegen een muur dansten) en Roof piece (waarbij dansers op de toppen van daken in New York bewogen). Hiermee onderzocht ze de werking van zwaartekracht. Ze gebruikte improvisatie en toevalsprocedures bij het creëren van haar choreografieën. Later experimenteerde ze met tekstvoordracht en gebarentaal. Haar stukken ontwikkelden zich van het gebruik van alledaagse bewegingen, naar een vloeiende, subtiele bewegingstaal. In 2003 was haar Winterreise (waarin de zanger ook danst op het gelijknamige werk van Schubert, samen met twee dansers) in Nederland te zien.

Camargo, Marie (1710-1770)

Franse balletdanseres.

Virtuoze, buitengewoon gevierde danseres bij het Ballet van de Parijse Opera. Ze was de eerste vrouw die de *batterie* (gedanste sprongen) liet zien op het toneel. Daarvoor was de sprongkunst het domein van de mannen. Om de sprongen goed te kunnen uitvoeren, maakte Camargo haar rok wat korter. Aldus zette zij de 'emancipatie' van de balletdanseres in gang.

Cesare, Negri (1536)

Italiaanse dansmeester die *Le Grazie d'Amore* (De gratiën van Amor; 1602) en *Nuove inventioni di Balli* (Nieuwe uitvindingen van dansen; 1604) schreef. Dit zijn boekwerken over hofdans en etiquette. Hij werd aan het Franse hof aangesteld als hofdansmeester en bracht uit zijn geboorteland kennis mee over **balletti** (figuurdansen).

Châtel, Krisztina, de (1943)

Hongaarse/Nederlandse danseres en choreografe.

Vertegenwoordiger van de postmoderne, minimalistische dans. Studeerde bij Kurt Jooss en Kurt Stuyf. In haar choreografieën speelt naast dans en muziek ook beeldende kunst een belangrijke rol. In haar vroege werk ontwierpen beeldend kunstenaars vaak een scène, met objecten of stellages die dansers in hun bewegingsvrijheid beperkten. De strijd om vrijheid of macht is dan ook een terugkerend thema in haar werk. In *Föld* (1985) bijvoorbeeld doorworstelen dansers een ronde aarden wal die hen omsluit, door zich telkens herhalende bewegingspatronen uit te voeren. Tegenwoordig zijn het vaak bijzondere ruimten (bijvoorbeeld een museum) of specifieke groepen mensen (bijvoorbeeld vuilnismannen in) die een uitdaging vormen.

Cherkaoui, Sidi Larbi (1976)

Marokkaanse/Vlaamse danser en choreograaf.

Bekend om zijn theatrale, hedendaagse choreografieën, waarin de zoektocht van verschillende individuen naar een identiteit centraal staat. Werd opgeleid aan P.A.R.T.S. Danste daarna in Les Ballets C de la B van Alain Platel, en begon daar ook met choreografieren. Brak door in 2000 met *Rien de Rien*. Momenteel is hij choreograaf bij Toneelhuis in Antwerpen.

Childs, Lucinda (1940)

Amerikaanse danseres en choreografe

Haar werk behoort tot de postmodernistische stroming in dans en kan gekenmerkt worden als minimale of repetitieve dans. Hierbij worden eenvoudige basispassen als uitgangspunt genomen. Deze worden voortdurend herhaald, terwijl telkens heel subtiel een verandering plaats vindt. In de stukken van Lucinda Childs maken de dansers bewegingen afgeleid van lopen en huppelen, terwijl zij geometrische patronen als cirkels, driehoeken en vierkanten vormen. Vooral het gebruik van ruimte en de nauwelijks merkbare veranderingen in de 'herhalingen' zijn hierbij opvallend. Haar werk is nagevolgd door vele choreografen.

Christe, Nils (1949)

Nederlandse danser en choreograaf. Maakt sinds 1974 als gastchoreograaf stukken voor de grote Nederlandse dansgezelschappen: Nederlands Danstheater, Het Nationale Ballet, Introdans en Scapino Ballet Rotterdam. Danst bij het Nederlands Danstheater.

Coralli, Jean

Creëerde het romantische ballet *Giselle* (Parijs, 1842) samen met choreograaf Jules Perrot.

Cunningham, Merce (1919)

Amerikaanse danser en choreograaf.

Wordt beschouwd als de 'vader' van de postmoderne dans. Als danser werd hij gevormd door Martha Graham, hij danste ook in haar groep. Later begon hij zich te verzetten tegen haar gestileerde dansstijl, waarin psychologisch gemotiveerde expressie de boventoon voerde. Hij ontwierp een artistiek credo, waarin hij onder meer verklaart dat iedere beweging (ook een appeltje eten) een dansbeweging kan zijn en dat dans primair over het bewegende menselijke lichaam gaat. Met zijn Merce Cunningham Dance Company maakte hij vele choreografieën, waarin hij vaak samenwerkte met componist John Cage. Zijn stukken zijn op democratische principes gebaseerd. Zo is er geen onderscheid in sterdansers en 'corps de ballet' en beschouwt Cunningham dans, muziek, licht en decor als autonome kunstwerken. De structuur van de dans berustte vaak op toeval (hij bepaalde die door dobbelen, I Ching of een computerprogramma) De Cunningham-techniek is naast de Graham-techniek wijd verbreid in moderne dans.

Dalcroze, Emile Jacques (1885-1950)

Zwitserse musicus en danstheoreticus. Ontwikkelde een methode om zangers via beweging beter naar muziek te leren luisteren. De gymnastische bewegingen, gebaseerd op een 'universeel ritmegevoel' werden ook door dansers bestudeerd. Een van hen was Mary Wigman. Dalcroze leerde in zijn methode aan specifieke gemoedstoestanden, zoals 'zwak' en 'sterk' aan bepaalde lichaamshoudingen. Daarmee legde hij de kiem voor de Ausdrückstanz.

Daniëls, Pauline

Nederlandse danseres en choreografe. Schoolde zich in ballet en moderne dans in Amsterdam en Londen en studeerde in New York bij Merce Cunningham en Viola Farber, kopstukken in de postmoderne dans. Was in de jaren tachtig als danser en choreograaf verbonden aan het postmoderne collectief Stichting Dansproductie.

Danstheater Aya (1995)

Zie: Bloemen, Wies

Dantzig, Rudi van (1933)

Geldt als een van 's Nederlands grootste choreografen (samen met Hans van Manen en Jiri Kylian). Heeft als artistiek leider van Het Nationale Ballet (vanaf 1965) dit gezelschap internationaal toonaangevend gemaakt. In zijn werk versmelt hij academische danstechnieken met Grahamtechniek. Zijn zeer expressieve choreografieën hebben vaak het lijden, innerlijke strijd, de weg naar acceptatie van menselijke onvolkomenheid tot onderwerp. Bekend is zijn Monument voor een gestorven jongen (1965), waarin een jongen zijn homoseksualiteit tracht te accepteren en het lyrische Vier laatste lieder (1977).

Dauberval, Jean (1742-1806)

Franse danser en choreograaf. Bracht het genre van het handelingsballet, waarin een verhaal volledig door dans en muziek wordt verbeeld, verder tot ontwikkeling. Zijn bekendste ballet is La fille mal gardee, dat in 1789, het jaar waarin de Franse Revolutie uitbrak, in première ging. Dit ballet baarde opzien omdat het ging over dorpelingen en boeren, er was geen koning in te bekennen.

De Keersmaeker, Anne Tersesa (1960)

Vlaamse danseres en choreografe. Befaamd om haar pure, muzikale dansstukken, maar ook om haar woedende, expressieve werk. Werd opgeleid aan Mudra, de dansopleiding van Maurice Béjart. Brak door met het minimalistische en fel gedanst Fase, four movements to the music of Steve Reich (1982). Werkte sindsdien veel met de muziek van Steve Reich en ook die

van de Vlaamse Thierry de Mey. Richtte in 1983 het gezelschap Rosas op. De door haar opgerichte dansopleiding P.A.R.T.S. (1995) geniet internationale bekendheid.

Dean, Laura (1945)

Amerikaanse danseres en choreografe. Haar choreografieën behoren tot de minimale of repetitieve postmoderne dans. Vooral haar stukken waarin dansers langdurig ronddraaiden - als dansende dervisjen – waren spraakmakend.

Denishawn, (1915-1932)

Amerikaanse dansschool, waaraan ook een gezelschap verbonden was, geleid door dansers Ruth St. Denis en Ted Shawn.. Er werd onderwezen in zeer uiteenlopende dansstijlen, zoals ballet, flamenco en Indiaanse dansrituelen. Een aantal leerlingen en dansers binnen deze school ontwikkelde zich later tot belangrijker dansvernieuwers. Onder hen waren Martha Graham, Doris Humphrey en Charles Weidman.

Diaghilev Serge, (1872-1929)

Franse kunstorganisator en oprichter van Les Ballets Russes (1909-1929). Bracht met zijn feilloos instinct voor talent componisten, schilders, choreografen, dansers en schrijvers bijeen. Hun samenwerking resulteerde vaak in vernieuwende producties. Uit een avond met Russisch Ballet die hij georganiseerd had in Parijs ontwikkelde zich het modernistische, spraakmakende gezelschap Les Ballets Russes. Tot aan zijn dood zou de organisator dit gezelschap leiden.

Didelot, Charles Louis (1767-1837)

Franse choreograaf. Voerde een aantal vernieuwingen door in het handelingsballet. Hij ontwikkelde bijvoorbeeld de pas de deux (het duet) door danser en danseres in actie en reactie op elkaar te laten dansen. Zo ontstond een gedante dialoog. Daarvoor was het gebruikelijk naast elkaar te dansen, al dan niet gespiegeld.

Dillen van, Bianca

Nederlandse choreografe.

Vertegenwoordiger van de vrije, postmoderne dans in Nederland. Studeerde aan de Scapino Dansacademie en ook in de VS, bij onder anderen Merce Cunningham. Maakte vooral naam als een van de oprichters, danser en artistiek leider (sinds 1983) van Dansproductie, een postmodern danscollectief dat actief was van 1977 tot 1992. Nu leidt ze Stamina, een centrum voor onderzoek, educatie en artistieke projecten op het gebied van dans en technologie.

Domenico da Piacenza, (c.1400-1470)

Italiaanse dansmeester, die in 1460 het boekwerk 'De arte saltandi e choreas ducendi' (Over de hoofse dans- en bewegingskunst) publiceerde. Dit is het oudste bewaard gebleven boek over Italiaanse hofdans en etiquette.

Dox (1997)

Werkplaats en productiehuis voor jong dans- en acteertalent. In een fulltime trainingsprogramma, waarbij er naar bewegingstheater voorstellingen toegewerkt wordt, worden jongeren klaargestoomd voor een theater- of dansvakopleiding. Daarnaast zijn er ook twee parttime trainingsprogramma's. Dox maakt theater voor jongeren. Bijvoorbeeld HELD! (2008) over het hedendaagse heldendom en Fasten your seatbealts (2008) over afscheid nemen. Artistiek leiders zijn choreografen Hildegard Draaijer en Saghar Yaghmai. Dox is in Utrecht gevestigd.

Duncan, Isadora (1877-1927)

Amerikaanse danseres, behorende tot de moderne danspioniers. Inspireerde velen met haar onconventionele solo's, waarin ze op intuïtieve wijze gevoelens zoals extase en smart tot expressie bracht. Vierde triomfen in Europa en Rusland. De Oudgriekse cultuur was een grote inspiratiebron voor haar. Zo danste ze op blote voeten in een wijdvallende tuniek, wat in die tijd opzienbarend was. Haar dansen bevatten vloeiende bewegingslijnen. Daarbij gebruikte ze eenvoudige bewegingen zoals huppelen, lopen en springen. Ze adopteerde zes meisjes die naar haar dood haar stijl doorgaven. Echt groots werd dat niet. De expressionistische dans, zoals ontwikkeld door Rudolf Laban en Mary Wigman, overvleugelde Duncans dansstijl.

Dunham, Katherine (1909-2006)

Amerikaanse danseres, choreografe, antropologe en mensenrechten activiste. Pionier in de Afro-Amerikaanse moderne dans. Zij maakte dat 'black dance' werd erkend als kunstvorm. Studeerde antropologie aan de universiteit van Chicago en nam daarnaast danslessen in ballet en moderne dans. Deed onderzoek naar dans in Caribische culturen. Door haar bevindingen te verwerken in haar solo's en choreografieën, creëerde ze een dynamische, sensuele danstaal die uitmondde in de Dunham techniek. Ze formeerde de Katherine Dunham Dance Company, de eerste dansgroep die volledig uit Afro-Amerikanen bestond, trad daar ook in Europa mee op. Ze werd een ster in Broadway producties en Hollywood films. Formeerde onder meer in 1967 het Performing Arts Training Center in St. Louis, om jongeren daar van de straat te houden met dans.

Dunn, Douglas (1942)

Amerikaanse danser en choreograaf. Zijn werk behoort tot de postmoderne dans en kenmerkt zich door 'dierlijk' aandoende slingerende en sluipende bewegingen, en ook het spirituele en clowneske.

Dunn, Robert

Amerikaanse muzikant en choreograaf. Drijvende kracht achter het Judson Dance Theatre. Vormde met zijn compositielessen vele postmoderne danskunstenaars.

Fabre, Jan (1958)

Vlaamse schrijver, theatermaker, choreograaf, cineast en beeldend kunstenaar. Geroemd en verguisd om zijn multidisciplinaire werk, waarin zelfdestructie vaak een ondubbelzinnige hoofdrol speelt. Werd opgeleid aan de Antwerpse Academie voor Schone Kunsten. Brak internationaal door met *De macht der theatrale dwaasheden* (1984). Maakt met zijn groep Troubleyn multidisciplinaire theater- en dansvoorstellingen en opera's. In dit gezelschap dansten onder anderen Wim Vandekeybus en Emio Greco.

Fokine, Mikhail (1880-1942)

Russische choreograaf en danstheoreticus. Vernieuwende choreograaf die naam maakte bij Les Ballets Russes. Met zijn sfeervolle, abstracte en korte balletten zette hij zich af tegen het Romantische ballet, dat verworden was tot avondvullende spektakelstukken. Zo initieerde hij de neoromantische stroming in ballet. De *Stervende Zwaan* (St. Petersburg, 1907) en *Les Sylphides* (Parijs, 1909) behoren tot zijn bekendste balletten.

Forsythe, William (1949)

Amerikaanse danser en choreograaf. Een van de meest invloedrijke dansvernieuwers van nu, door zijn revolutionaire deconstructie van het ballet. Door de danstaal te analyseren en de elementen op niet te vermoeden manieren opnieuw te combineren, creëren hij en zijn dansers complexe, grillige, vaak haast onmogelijk

snelle dans. In de jaren tachtig verbijsterde hij de balletwereld met onder meer *Artifact* en *Impressing the Czar*. In zijn meest recente voorstellingen spelen tekst en beeld ook een belangrijke rol. Forsythe werd in klassiek ballet opgeleid aan de Jacksonville University en de Joffrey Ballet School. Op 23-jarige leeftijd begon hij een carrière als choreograaf bij het Stuttgart Ballet. Van 1984 tot 2004 leidde hij het Ballet Frankfurt, daarna vormde hij de Forsythe Company.

Fuller, Loïe (1862-1928)

Amerikaanse danseres, behorend tot de pioniers van de moderne dans. Werd beroemd met haar dansshows in Parijs. Al dansend in kostuums van meters zijde vormde ze grootse golvende stoffenpatronen. Ze was de eerste artiest die gaslicht vervuilde voor elektrisch licht in haar shows. Dit maakte bijvoorbeeld haar *Serpentine* (1891) en *Butterfly* (1892) nog spectaculairder. De kunstenaars Toulouse-Lautrec, Moucha en Rodin vereeuwigen haar.

Gale, Amy

Nederlandse danseres en choreografe. Artistiek leider van Dansateliers, een productiehuis voor beginnende dansmakers in Rotterdam

Galili, Itzik

Israëlsche/Nederlandse danser en choreograaf. Bekend om zijn originele en emotioneel expressieve choreografieën, soms weelderig theateraal en soms meer ingetogen en neigend naar pure dans. Danste bij Batsheva Dance Company in Israël en vestigde zich in 1990 in Nederland. Na choreografieën gemaakt te hebben voor onder meer Scapino Ballet werd hij van 1997 tot 2008 artistiek leider van de Noord Nederlandse Dansgroep, die hij omdoopte tot Galili Dance. Zijn danstaal en ook de thematieken in zijn werk, kennen grote contrasten. Gaat *Ma's Bandage* (1994) over verkrachting en mishandeling, *Trough Nana's eyes* is een haast slapstickachtige verbeelding van de songs van Tom Waits, terwijl *Exile Within* (2006) een balans vindt tussen pure dans en emotionele expressie, met dansers fraai blijk geven van de eenzame strijd die het leven nu eenmaal is.

Gaskell, Sonia (1904-1974)

Russische/Nederlandse danseres, balletpedagoge en choreografe. Wordt beschouwd als een van de 'balletmoeders' van Nederland, omdat zij na de Tweede Wereldoorlog met het oprichten van verschillende groepen het klassieke ballet nieuw leven inblies. Danste bij Les Ballets Russes. Was vanaf 1954 artistiek leider van het Nederlands Ballet en van 1961 tot 1968 van het Nationale Ballet, waar de eerste groep in overging. Naast klassiek repertoire bracht deze autoritaire directrice ook werk van jonge choreografen op de planken. Aldus maakte zij van Het Nationale Ballet een dynamisch, befaamd gezelschap.

Georgi, Yvonne (1903-1974)

Duitse/Nederlandse danseres en choreografe. Volgde haar opleiding bij de Wigman Schule in Dresden en vormde daarna een befaamd duo met danser Harald Kreuzberg. Begin jaren dertig richtte ze in Nederland een school op en in 1936 begon ze haar groep: Balletten Yvonne Georgi. In haar zeer afwisselende choreografieën, op zowel klassieke als eigentijdse muziek, streefde ze over het algemeen een versmelting van *Ausdrückstanz* met academische dans na. Haar school en groep speelden een belangrijke rol in de ontwikkeling van de Nederlandse theaterdans. Dansers als Nel Roos, Mascha ter Weeme en Albert Mol zijn door Georgi gevormd.

Gerris, Marco (1975), ISH (1999)

Filippijnse/Belgische danser, acteur, skater en choreograaf.

Oprichter van ISH, een danstheatergezelschap, trainingsinstituut en opleiding in *street skills*. Als groep brengt ISH energieke voorstellingen waarin eigentijdse vormen van dans, muziek en sport aan bod komen, alsook de media video en film. De allereerste voorstelling ISH (1999), waarnaar de groep is vernoemd, was een mix van breakdance, skating, rap en beatbox. Binnen de opleiding Fame-ish kunnen leerlingen zich ontwikkelen in de straatkunst en sportvormen die de groep voor het voetlicht brengt. Gerris zelf is ook in verschillende kunst- en sportvormen geschoold, zoals moderne dans, theater en skating.

Glover, Savion (1973)

Amerikaanse tapdanser, choreograaf en acteur. Brengt een eigentijdse vorm van tapdans voor het voetlicht, onder meer door te dansen op gospel-, hiphop- en r&b-ritmes, maar ook op klassieke muziek. Treedt daarnaast op in clips en films. Werd beïnvloed door onder anderen Gregory Hines.

Gordon, David (1936)

Amerikaanse danser en choreograaf. Zijn werk behoort tot de postmodernistische stroming in dans en kenmerkt zich door bewegingen die zijn afgeleid van alledaagse handelingen als lopen of wandelen. Deze worden op een speelse manier gebracht door het dansen met objecten en het tekstfragmenten voordragen.

Gorsky, Alexander (1871-1924)

Russische choreograaf. Is als choreograaf bepalend geweest voor de ontwikkeling van het Bolshoi Ballet in Moskou. Werd opgeleid aan de school en in de dansgroep van het Kirov Ballet (St. Petersburg). In zijn choreografieën streefde hij naar het zo realistisch mogelijk uitbeelden van een verhaal en naar grote dramatische zeggingskracht. Hij liet zijn dansers daarom wat natuurlijker bewegingen uitvoeren, binnen het idioom van het klassieke ballet. Zo voerde de zesde en zevende positie in, waarbij de voeten parallel staan (en dedans) in plaats van uitgedraaid (en dehors).

Graham, Martha (1895-1991)

Amerikaanse danseres en choreografe.

Graham wordt samen met Doris Humphrey beschouwd als de grondlegger van moderne dans. Opgeleid bij Denishawn, ontwikkelde ze vanaf medio jaren twintig een eigen stijl. Kenmerkend hierin is onder meer het bewegingsprincipe *contraction* (spanning, samentrekken van de spieren rond het middenrif, een soort 'ineenkrimpen') en *release* (ontspanning). Heftige gevoelens en innerlijke conflicten, zoals doodsangst en woede, maar ook verdriet, berusting en overgave verbeeldde zij met hoekige, afgebroken bewegingslijnen in dramatisch geladen choreografieën (psychodrama). De tegenstelling met de vloeiende lijnen en de lichtheid van het romantische ballet is evident. Een aantal van haar bekende choreografieën zijn *Night Journey* (1947), *Cave of the heart* (1947) en het meer optimistische *Apalachian Spring* (1944). Deze voerde ze uit met het door haar opgerichte gezelschap Martha Graham Dance Company (vanaf 1940) dat nog altijd bestaat. Graham danste tot op 75-jarige leeftijd en heeft met haar groep en opleiding veel dansers gevormd.

Greco, Emio (1965) en Scholten, Pieter

Italiaanse/Nederlandse danser en choreograaf en Nederlandse dansdramaturg en regisseur. Duo dat een danstaal ontwikkelt, waarin het autonome lichaam centraal staat. Uitgangspunt is de zeggingskracht van het menselijk lichaam en de innerlijke impulsen die hieraan ten grondslag liggen. Greco schoolde zich in klassiek ballet in het Franse Cannes en danste daarna bij onder anderen Jan Fabre.

Scholten doorliep de academie voor Woord en Gebaar en was daarna werkzaam als dansdramaturg. In 1995 richtten zij Emilio Greco PC op met een manifest, waarin zij zich uitspraken tegen het decoratieve ballet en de formele postmoderne dans. Het trio Fra cervello e movimento (1995-1999) heeft de verbinding tussen hersens en lichaamsactie tot thema. Met Hell (2006) begint het duo een serie choreografieën met Dantes Inferno als leidraad.

Green, Lili (1885-1977)

Brits-Nederlandse danseres, actrice en danspedagoge. Een van de pioniers van moderne dans in Nederland. Danste aanvankelijk in de stijl van Isadora Duncan en vormde samen met Henk van Dorp de Weijer een duo: The Famous Russian Dancers Ze traden op in Europa onder de namen Vallya Lodowska en Andreas Pavley. Omdat Les Ballet Russes indertijd zo populair was, had je met een Russische artiestennaam meer kans op succes. In de jaren twintig opende Green een dansstudio in Den Haag, waar ze een eigen bewegingsstijl en –leer ontwikkelde: emotionele plastiek. Ze schreef daar ook een boek over. Onder anderen Marianne Hilarides – de eerste Nederlandse prima ballerina – heeft op Greens school lessen genomen.

Groot de, Pauline (1942)

Nederlandse danseres, choreografe en docente. Wordt beschouwd als de grondlegger van postmoderne dans in Nederland, naast choreograaf Koert Stuyf. Studeerde in de VS bij onder anderen Martha Graham en Merce Cunningham en danste bij de groepen van José Limón en Erick Hawkins (1957-1964). Terug in Amsterdam vormt de door haar opgerichte school de basis voor de huidige School voor Nieuwe Dansontwikkeling (1976) binnen de Theaterschool Amsterdam (AHK). Zij onderzoekt de bronnen en dimensies van energie in de dans en beweging en integreert zodoende in haar werk principes van bewegingsdisciplines als: Alexander-, Todd Alignment- en Release-techniek, Contactimprovisatie en de martiale kunsten, T'ai Chi en Chi Kung. Zij is één van de pioniers in Nederland die de 'performance of improvisation' (dans en live muziek) introduceert en verder ontwikkelt. Zie hoofdstuk Postmoderne dans, paragraaf 4.1.

Guillem, Sylvie (1965)

Franse ballerina. Legendarische danseres, hoewel nog maar de veertig gepasseerd. Geroemd om haar fenomenale vertolkingen van rollen uit repertoireballetten en ook om haar krachtige optredens in hedendaagse choreografieën. Studeerde aan de interne opleiding van het l'Opéra National de Paris en trad op zestienjarige leeftijd toe tot het gezelschap. Nog voor ze twintig was werd ze daar bevorderd tot sterdanser. Vier jaar later werd ze gastsoliste bij The Royal Ballet en werkte daarnaast samen met choreografen en dansers van haar eigen keuze, zoals Bejart, Balanchine, Forsythe, en Russel Maliphant en AKram Kahn.. De Engelsen noemen haar 'mademoiselle non' omdat ze zo vaak rollen afwijst van het Royal Ballet, om haar eigen weg te volgen.

Hartong, Corrie (1905-1991)

Nederlandse danseres, choreografe en danspedagoge. Schoolde zich tot expressionistische danser en danspedagoog bij onder anderen Mary Wigman. Begin jaren dertig stichtte ze in Rotterdam, samen met Gertrud Leistiko, de eerste Nederlandse dansvakopleiding. Later zou dit de Rotterdamse Dansacademie worden (Codarts). Naast het directeurschap van deze opleiding, vervulde Hartong functies in kunstraden en andere overkoepelende dansinstellingen. Zo heeft Hartong zich er succesvol voor ingezet dat theaterdans als een volwaardige kunstvorm behandeld werd en dat het dansonderwijs kwalitatief hoogwaardig werd.

Samen met Kit Winkel deed zij onderzoek naar 'modern educational dance' in Engeland. Ze schreef verschillende boeken, waaronder 'Danskunst' en 'Over dans gesproken.'

Hawkins, Erick (1909-1994)

Amerikaanse danser en choreograaf. Werd opgeleid door Harald Kreuzberg (een expressionistische danser en choreograaf) en aan de school van George Balanchine. Danste vanaf 1938 bij de groep van Martha Graham. Met haar is hij ook getrouwd geweest. Eind jaren veertig begon hij voor zijn eigen groep te choreograferen. Zijn dansstijl oogde vloeiend en organisch. Zijn stukken waren veelal kalme sfeerbeelden, van een oosters aandoende sereniteit. Hij werkte veelal met *live* muziek voor zijn stukken.

Hijikata, Tatsumi (1928-1986)

Japanse danser en choreograaf. Grondlegger van de Japanse avant-gardistische dansvorm Butoh, samen met choreograaf en danser Kazuo Ohno. Hijikata was gefascineerd door wreedheid en dood. In zijn macabere stukken zocht hij grenzen op, wat de stukken vaak in opspraak bracht. In *Kinijiki* (1959) dat 'Verboden Kleur' betekent en handelt over homoseksualiteit, wordt onder meer een kip gewurgd. Het werd meteen verboden. Dit stuk wordt als het begin van Butoh beschouwd. Tatsumi was een leerling van Baku Ishii, Geïnspireerd door de *Ausdrückstanz* van Mary Wigman, bracht Ishii in 1916 het eerste moderne Japanse dansstuk op de planken: *Dansgedicht*.

Hines, Gregory (1946-2003)

Amerikaanse acteur, zanger, tapdanser en choreograaf. Multitalent dat wordt beschouwd als de beste tapdanser van zijn generatie. Trad in de jaren vijftig en zestig op met zijn vader en broer. Was daarna (soms met broer) ook te zien in verschillende Broadwayshows, bijvoorbeeld *Eubie!* (1992). Bij het grote publiek is hij vooral bekend als filmacteur, als hoofdpersonage in de *Gregory Hines Show* en als het personage Ben Doucette in de comedy *Will & Grace*.

Holm, Hanya (1893-1992)

Duitse danseres en choreografe. Ging in de leer bij Mary Wigman en trok daarna naar de Verenigde Staten. Met haar *Ausdrückstanz*-choreografieën werd zij daar een gevierd choreografe. Met Martha Graham, Doris Humphrey en Charles Weidman wordt ze gerekend tot 'the big four' in moderne dans.

Horton, Lester (1906-1953)

Amerikaanse danser, choreograaf en pedagoog. Vooral van belang in de geschiedenis van de Amerikaanse moderne dans door het ontwikkelen van de Horton techniek. Dit is een danstechniek om het lichaam sterker en flexibeler te maken en de coördinatie te verbeteren, om een vrijheid in expressie te kunnen bereiken. Onderwees in Californië, waar hij ook verschillende groepen oprichtte. Zijn dansen baseerde hij op Indiaanse rituelen, jazzdans en moderne dans. Alvin Ailey was een van Hortons leerlingen.

Humphrey, Doris (1895-1958)

Amerikaanse danseres en choreografe. Humphrey wordt samen met Martha Graham beschouwd als de grondlegger van moderne dans. Opgeleid aan Denishawn, legde ze zich vanaf de late jaren twintig toe op bewegingsonderzoek en het ontwikkelen van een eigen dansstijl. Hierin werkte ze samen met danser en choreograaf Charles Weidman. Belangrijke principes in haar danstheorie en -stijl zijn balans en disbalans, alsook *fall* en *recovery*. Bewegingen voltrekken zich tussen deze uitersten volgens Humphrey. Ze leidde samen met Weidman verschillende dansgroepen. In haar choreografieën, die meestal een optimistische grondslag hadden, verbeeldde of symboliseerde ze menselijke gedragingen en emoties. *Day on earth* (1947) en *The Shakers* (1931) zijn hier voorbeelden van. Ze maakte ook abstracte 'muziekverbeeldingen', zoals *Passagaglia* (1938). Danser en choreograaf José Limón heeft haar stijl verder uitgewerkt. In 1955 richtte Humphrey aan de Julliard School of Music het Julliard Dance Center op.

Ivanov, Lev (1834-1901)

Russische choreograaf. Huischoreograaf bij het Marijinski ballet. Dramatische handeling en bezieling was in zijn choreografieën belangrijk. Ontwikkelde als assistent van Marius Petipa de ballet blancs in Het Zwanenmeer en de Notenkraker. Dit zijn zeer expressieve, sferisch sterke balletscènes.

Janssen, Conny (1958)

Nederlandse choreografe.

Maakt als artistiek leider van Conny Janssen Danst sferisch sterke choreografieën waarin de danstaal vaak opvallend organisch aandoet. Een aantal van haar werken is maatschappijkritisch. Menselijke drijfveren, kracht en kwetsbaarheid zijn hoofdthema's in haar werk. Werd opgeleid aan de Rotterdamse dansacademie en danste en choreografeerde daarna bij jazzdansgezelschap Djazzex. Richtte in 1992 haar eigen gezelschap op. Ze maakte bijvoorbeeld Oktober (1999) waaruit weemoed spreekt en Rebound (2007) een mannenstuk over machtsverhoudingen en kameraadschap.

Jongerentheater 020 (1987)

Werkplaats en productiehuis voor jong danstalent, waarin de nadruk ligt op het ontwikkelen van dans- en theatervormen uit de jongerencultuur, zoals hiphop (muziek, breakdancing, rappen). Jongeren kunnen zich er ontwikkelen tot amateurdanser, professioneel danser, docent of choreograaf. Nita Liem maakt veel choreografieën met de jongeren. De werkplaats is in Amsterdam gevestigd.

Jooss, Kurt (1901-1979)

Duitse choreograaf.

Een van de belangrijkste choreografen e danspedagogen uit Duitsland. Ging in de leer bij onder andere Rudolf Laban. In 1927 was hij mede-oprichter van hij de Folkwang Schule in Essen op. In 1932 won hij een internationaal choreografieconcours met zijn werk *Der Grüne Tisch* (De groene tafel). Deze expressieve choreografie, over de welgemanierde hypocrisie van oorlogsonderhandelaars en het leed dat een oorlog veroorzaakt, staat ook nu nog op het repertoire van verschillende balletgezelschappen. Halverwege de jaren dertig vluchtte Jooss uit Duitsland. Na de Tweede Wereldoorlog, in 1949, keerde hij daar terug en zette hij zich weer in voor de Folkwangschule in Essen. Onder anderen Pina Bausch en Krisztina de Châtel genoten hier hun opleiding.

Judson Dance Theatre (c. 1962-1968)

Een 'gezelschap' (feitelijk steeds wisselende groepen kunstenaars) dat een aantal spraakmakende voorstellingen maakte, die regelrecht ingingen tegen de gevestigde normen in dans en kunst. Door velen wordt de eerste voorstelling, *A concert of dance*, als het begin van de postmoderne dans gezien. Belangrijk was vooral het ondramatische, anti-expressionistische karakter van de verschillende delen van de voorstelling. Zo voerde Yvonne Rainer een solo op terwijl zij ondertussen alle adressen opsomde waar ze gewoond had. Grote namen in de postmoderne dans, zoals ook Steve Paxton, Deborah Haye, Trisha Brown en Lucinda Childs werkten aan voorstellingen mee.

Kelly, Gene (1912-1996)

Amerikaanse acteur, zanger, danser, regisseur en producer. Maakte vele films, maar is wereldberoemd geworden met de film *Singin' in the rain* (1952). Hij regisseerde deze film samen met Stanley Donen, maakte de choreografieën en was een van de hoofdrolspelers. Met intense zang en kwajongensachtige tapdans maakte hij de titelsong onvergetelijk. Na optredens op Broadway in de jaren dertig, begon hij begin jaren veertig in films te acteren.

Khan, Akram (1974)

Bengaalse/Britse danser en choreograaf. Verbindt in zijn choreografieën veelal de oude Indiase Kathakdans met moderne dans. Mede door zijn virtuoze vertolking van de Kathak danskunst en de fijnmazige, creatieve manier waarop hij de twee dansvormen aaneen smeedt is hij wereldwijd vermaard. Werd opgeleid door Kathakmeester Sri Pratap Prawar en aan het Brusselse P.A.R.T.S. Woont en werkt in Londen. Richtte in 2000 zijn eigen groep Akram Khan Company op.

King, Kenneth (1948)

Amerikaanse danser en choreograaf. Vertegenwoordiger van de mimestroming in de postmoderne dans (volgens de indeling van danshistoricus Luuk Utrecht). Maakte deel uit van het Judson Dance Theatre en werkte met artiesten als Andy Warhol en Twyla Tharp. De dans in zijn voorstellingen hoeft niet perse voort te komen uit danstechnieken, vaak komen er dierachtige bewegingen in voor. Kings choreografieën zijn expressionistisch en kennen veel symboliek. Ze zijn een combinatie van dans, tekst, film en techniek.

Kylian, Jiri (1947)

Tsjechische/Nederlandse choreograaf. Wordt, samen met Hans van Manen en Rudi van Dantzig tot de grootste choreografen van Nederland gerekend. Zijn fijnzinnig muzikale, expressieve en zeer beeldende choreografieën zijn wereldberoemd. Ook hij heeft (net als de andere 'grote' choreografen) een synthese van academische danstechniek en moderne dans tot stand gebracht. Kylian ontving zijn muziek- en dansopleiding onder meer in Praag. Van 1975 tot 1999 was hij artistiek leider van het Nederlands Dans Theater, daarna werd hij daar huischoreograaf. Zijn oeuvre vertoont een grote verscheidenheid. Spreekwoordelijk voor de levenslust en dansdrift in zijn veelal niet-verhalende balletten is zijn choreografie Sinfonietta (1978). Zijn voorliefde voor dansen uit andere culturen blijkt uit onder anderen Stamping Ground (1983). Een aantal van zijn balletten heeft een absurdistische ondertoon, zoals schilderachtige en onheilspellende Tar and Feathers (2006).

Laban, Rudolf (von Laban Rudolf, (1879-1959)

Hongaarse danstheoreticus en choreograaf. Ontwikkelde de labanotatie, een dansnotatiesysteem dat zeer invloedrijk is gebleken. Bovendien ontwierp hij een systeem van bewegingsanalyse dat nu bekend is als de Laban Beweging Analyse. In zijn theorie stond dans als uitdrukking van innerlijke gevoelens, gedachten en wensen centraal. Met zijn aandacht voor *Effort* (de aard van een beweging) en *Kinesfeer* (de ruimte die een danser omringt) legde hij de theoretische basis voor de *Ausdrückstanz*. Zijn methode voor danseducatie, de 'modern educational dance' genoemd, is in Nederland door Corrie Hartong en Kit Winkel verder ontwikkeld.

Léon, Sol

Zie Lightfoot, Paul.

Leistikov, Gertrud (1885-1948)

Duitse danseres en dansdocent. Volgde haar opleiding onder meer bij Emile Jacques Dalcroze. Was een van de eerste danseressen in expressionistische dans in Nederland. Werkte als dansdocent samen met Darja Collin en Corrie Hartong.

Lifar, Serge (1905-1986)

Was van 1929 tot 1959 (met onderbrekingen) directeur van het Ballet van de Parijse Opera en voerde aldus belangrijke hervormingen door in dit instituut, dat star geworden was door tradities. Suite en Blanc (1943) is zijn bekendste choreografie. Begon als danser en choreograaf bij Les Ballets Russes.

Lightfoot, Paul (1966) en Léon, Sol.

Engelse/Nederlandse danser en choreograaf en Spaanse/Nederlandse danseres, decorontwerper en choreografe. Samen vormen ze het choreografen-duo Lightfoot Léon. Zij maken poëtische, theatrale werken, waarin het vaak monumentale toneelbeeld (ontworpen door Léon) in belangrijke mate de aard en de sfeer van de dans bepaalt. Grote zijden doeken omwapperden de dansers in *Signing off* (2005) en in *Same Difference* (2007) zorgde onder meer een rij omhoog schijnende spots voor een zeer ruimtelijk effect. Hun danstaal, 'modern ballet', is licht. Lightfoot en Léon zijn ex-dansers van het NDT. Zij hebben in vele balletten van Hans van Manen en Jiri Kylian gedanst en vooral de invloed van deze laatste is in hun werk duidelijk merkbaar.

Limón, José (1908-1972)

Amerikaanse danser en choreograaf.

José werd opgeleid door Doris Humphrey en Charles Weidman. Aldus kreeg hij een feeling met Humphreys lyrische moderne dansstijl. Nnette Charisse en Ella Daganova schoolen hem in ballet.

In 1947 richtte hij de José Limón Dance Company op. Ook ontwikkelde hij een stijl die verwantschappen toont met die van Humphrey. De werking van zwaartekracht (*fall* en *recovery*) alsook *alignement* (plaatsing) en isolaties (afzonderlijk bewegen van lichaamsdelen) staat hierin centraal. In academies en op scholen wereldwijd wordt zijn techniek onderwezen. Limóns choreografieën hebben veelal menselijke tragedie als thema. *The Moor's Pavane* (1949) bijvoorbeeld is gebaseerd op Shakespeares tragedie *Othello*.

Linke, Susanna (1944)

Duitse danseres en choreografe.

Heeft met haar choreografieën, waarin zij een hedendaagse en eigenzinnige vorm van *Ausdrückstanz* verwerkt, de Duitse danswereld blijvend beïnvloed. Werd opgeleid door Mary Wigman en aan de Folkwang Hochschule, waarna ze bij onder anderen Pina Bausch danste. In *Schritte Verfolgen II* (2007) baseert ze zich op haar eerste solo *Schritte Verfolgen* (1985). Deze eerste solo had autobiografische aspecten: als klein meisje werd Linke heel ziek, waardoor ze pas leerde horen en spreken op haar zesde. Beweging en gebaar waren voor lange tijd haar voornaamste uitdrukkingsmiddelen.

Linning, Nanine (1977)

Nederlandse choreografe.

Aanvankelijk ligt de nadruk in haar choreografieën op abstracte, precies geconstrueerde beweging (bijvoorbeeld *The Neon Lounge* in 2000), tegenwoordig zijn haar stukken rauwer en emotioneel expressiever (bijvoorbeeld *Bacon* in 2005). Linning werd opgeleid aan de Rotterdamse Dansacademie en werd al snel succesvol, onder meer als huischoreograaf van het Scapino Ballet (2002-2006).

Zie ook hoofdstuk NL en Vlaanderen, paragraaf 4.2.

Lock, Edouard (1954)

Canadese choreograaf.

Oprichter van de Canadese hedendaagse dansgroep *La la la Human Steps* (in oprichtingsjaar 1980 heette de groep *Lock-Danseurs*). Deze groep is wereldberoemd om zijn energetische, acrobatische dans die vaak met adembenemende snelheid wordt uitgevoerd. Handelsmerk is de *barrel jump*, een soort horizontale pirouette in de lucht. Jarenlang was langbenige en virtueuze danseres Louise Lecavalier sterdansers van het gezelschap.

Lodewijk XIV (1638-1715)

Frans vorst (regeringsperiode 1638 tot 1715) Onder zijn absolute heerschappij kwam Frankrijk in politiek, economisch en cultureel opzicht tot bloei. Hij was een liefhebber van kunst, in het bijzonder van dans. Zijn glansrol als opkomende zon in het hofballet *Le ballet de la Nuit* leverde hem de bijnaam 'le roi soleil' (de zonnekoning) op. Omdat hij opdracht gaf tot het oprichten van l'académie Royale de Danse, de allereerste dansacademie in Europa, geldt hij als de grondlegger van het academische ballet.

Lully, Jean Baptiste (1632-1687)

Italiaanse Componist, violist, danser en choreograaf (al werd dat in die tijd nog niet als aparte functie erkend). Creëerde de muziek en dans voor het befaamde hofballet *Le ballet de la nuit* (1653), waarna hij door koning Lodewijk XIV als hofcomponist aangesteld werd. Speelde als zodanig een belangrijke rol in de ontwikkeling van hofballetten. Later maakt hij de eerste balletopera's, samen met dansmeester Pierre Beauchamp en decorontwerper Louis Bérain. Ook als directeur van van L'Académie Royale de Musique was hij invloedrijk. Zijn composities waren zeer populair in Frankrijk.

Manen van, Hans (1932)

Nederlandse choreograaf. Geldt als een van 's Nederlands grootste choreografen (samen met Jiri Kylian en Rudi van Dantzig). Heeft internationale faam verworven met zijn sobere, maar uitermate spanningsvolle choreografieën. Deed als toneelkappersknechtje veel ervaring op in het kijken naar dans. Kort na zijn eerste danslessen, in 1952, werd hij danser bij de Nederlandse Opera. Hij is als artistiek leider en choreograaf verbonden geweest aan het Nederlands Dans Theater en als huischoreograaf aan Het Nationale Ballet. Daar maakte hij zijn meesterwerk *Adagio Hammerklavier*. In zijn werk versmelt hij academische met moderne danstechniek. Zijn choreografieën ogen streng, maar swingend, fraai maar humorvol. Met eenvoudige, veelzeggende bewegingen weet Van Manen machtsverhoudingen tussen twee mensen bloot te leggen (Bijvoorbeeld in *Sarcasmen*, waarbij op het hoogtepunt zij haar hand op zijn kruis legt).

Massine, Leonid (1895-1979)

Russische choreograaf en danser. Verwierf faam bij Les Ballets Russes. Maakte zowel verhalende als abstracte balletten. Bijvoorbeeld *Les femmes de Bonne Humeur* (1917) en *Le pas d'Acier* (1927). Ook maakte hij een aantal opmerkelijke experimentele balletten, zoals *Parade* (1917).

Molière (1622-1673)

Frans toneelschrijver, -regisseur en danser.

Schreef als gunsteling aan het hof van koning Lodewijk XIV blijspelen, die als onderdeel van hofballetten werden opgevoerd, zoals *Tartuffe* (1664). Creëerde met componist Jean Baptiste Lully balletkomedies: dit zijn komische theaterstukken waarin ook wordt gedanst. Samen dansten zij verschillende rollen in de balletkomedies. De bekendste is *Le bourgeois gentilhomme* (de burgerlijke edelman). Ook vandaag de dag wordt die nog opgevoerd – zonder dans. Molière blonk uit in het schrijven van satires, theaterstukken waarin gespot wordt met maatschappelijke zeden en gewoonten.

Monix Danstheater (c. 1978)

Amerikaans dansgezelschap onder leiding van choreograaf Moses Pendleton, dat internationale faam heeft verworven met haar surrealistische, poëtische voorstellingen. Hierin wordt, net als bij het Pilobolus dansgezelschap, het menselijk lichaam gepresenteerd als een levend beeldhouwwerk of sculptuur, waarbij dansers op verschillende manieren (acrobatische) constructies vormen.

Monk, Meredith (1943)

Amerikaanse componist, performer, choreografe en filmmaker. Maakte in de jaren zestig en zeventig met haar groep The House interdisciplinaire voorstellingen, waarin zij experimenteerde met de combinatie van beweging en zang. Daarna maakte ze ook films, een opera en symfonische composities.

Naharin, Ohad (1952)

Israëlische danser, choreograaf en musicus. Sinds 1990 artistiek leider van de Israëlische Batsheva Dance Company, een groep die in 1964 is opgericht door onder meer Martha Graham. Naharin werd opgeleid aan Julliard in New York en danste bij de Martha Graham Dance Company. Zijn krachtige, soms explosieve choreografieën hebben vaak eenzaamheid, isolatie en oorlog als onderwerp. Hij heeft als gastchoreograaf werken gemaakt voor onder meer het Nederlands Danstheater.

Nijinsky, Vaslav (1889-1950)

Russische balletdanser en choreograaf. Hij wordt beschouwd als een dansant genie. Aanvankelijk verbonden aan het Keizerlijke theater in Sint Petersburg, beleefde hij het hoogtepunt van zijn roem bij Les Ballets Russes. Hij imponeerde met zijn uitmuntende techniek en sterke podiumpersoonlijkheid. Zijn balletten waren eigenzinnig en vooruitstrevend. L'apres-midi d'un faune (1912) en Le sacre du printemps (1913) veroorzaakten theaterschandalen.

Noverre, Jean-Georges (1727-1810)

Franse danser en choreograaf. Was een van de eerste dansmeesters die het handelingsballet, waarin een verhaal volledig door dans en muziek wordt verbeeld, voor het voetlicht bracht. Maakte zo'n 150 balletten, maar heeft vooral ook met zijn boek Lettres sur la danse (1760) een grote invloed uitgeoefend op de danswereld. Hierin maakt hij zich sterk voor ballet als gevoelvolle expressie van het natuurlijke (dat wil zeggen: pruijkloze, en hoepelrokloze) lichaam. Lettres sur la danse is een standaard werk geworden in de danswereld.

Ohno, Kazuo (1906)

Japanse danser en choreograaf. Grondlegger van de Japanse avant-gardistische dansvorm Butoh, samen met choreograaf en danser Tatsumi Hijikata. Werkte vanaf 1954 met Hijikata samen en werd, in tegenstelling tot zijn partner, juist door de lichtheid van het leven geïnspireerd. Geldt nu als een van de oudste dansers van de wereld.

Palucca, Gret (1902-1993)

Duitse danseres, choreografe en danspedagoge. Was een van de eerste leerlingen van Mary Wigman. Richtte in 1925 de Gret Palucca school op in Dresden, die nog steeds bestaat. Werde later rivale van Wigman. In haar solo's hield ze de verbeelding van emoties in bedwang door een heldere choreografische structuur, zoals in Technical Improvisations (1927).

Pavlova, Anna (1881-1931)

Russische ballerina. Ze verwierf wereldfaam met de solo De Stervende Zwaan (1907, Fokine). Debuteerde in 1899 bij het Keizerlijke ballet van St. Petersburg. Van 1909 tot 1911 danste ze bij Les Ballets Russes. Ze maakte naam als soliste in Les Sylphides (1909, Fokine). Daarna richtte ze in Engeland een eigen gezelschap op, waarmee ze tot aan haar dood in Den Haag wereldtournees maakte.

Paxton, Steve (1939)

Amerikaanse danser en choreograaf. Grondlegger van de contactimprovisatie. Die kan als methode gebruikt worden om bewegingsmateriaal te ontwikkelen. Doorgaans voeren twee dansers contactimprovisatie uit. Zij reageren hierbij, in eerste instantie improviserend, op elkaars bewegingsimpulsen. Zo ontstaat een bewegingsdialoog. Paxton heeft gedanst bij Merce Cunningham en José Limón en was een van de oprichters van het Judson Dance Theatre. In choreografieën werkte hij veelal met alledaagse bewegingen. In de jaren zeventig concentreerde hij zich op het lesgeven in, uitvoeren van en schrijven over contactimprovisatie. Nu wordt daarin wereldwijd onderwezen.

Perrot, Jules

Franse choreograaf. Creëerde het Romantische ballet Giselle (Parijs, 1842) samen met choreograaf Jean Coralli.

Petipa, Marius (1822-1910)

Franse choreograaf en danstheoreticus. Grondlegger van de Frans-Russische balletstijl. Studeerde onder meer bij Auguste Vestris. Was als choreograaf van 1862 tot 1903 in dienst van de keizerlijke theaters in Sint-Petersburg en Moskou. Zijn choreografieën waren in danstechnisch opzicht van hoog niveau. Het ging om virtuositeit en schoonheid van vorm. Veel van zijn balletten worden nu nog veelvuldig opgevoerd door dansgezelschappen over de hele wereld. Zijn beroemdste balletten, Het Zwanenmeer en De Notenkraker, zijn echter geheel of gedeeltelijk door zijn assistent Lev Ivanov gecreëerd.

Pilobolus Dansgezelschap (1971)

Amerikaans dansgezelschap dat internationale faam heeft verworven met bewegende menselijke 'sculpturen' in zijn choreografieën. Deze levende beeldhouwwerken konden bestaan uit dansers die bijvoorbeeld aan elkaar hingen of op elkaar of op elkaar stonden. De huidige artistieke leiders zijn Jonathan Wolken (medeoprichter), Michael Tracy en Robby Barnett.

Platel, Alain (1956), Les ballets C de la B

Belgische choreograaf en theatermaker. Bekend om zijn grote, theatrale choreografieën zoals Iets op Bach (1998) en Wolf (2003). Hierin vervaagt hij op vernuftige wijze danssketches van verschillende mensen tot een raamwerk van levensgeschiedenissen. Ook vermaard zijn theaterstukken als Allemaal Indiaan. Hoewel geschoold als orthopedagoog, legde Platel al vroeg een belangstelling voor theater en dans aan den dag. Kreeg als tiener les op de Marcel Hoste Mimeschool en nam na zijn studies les op de Paul Grinwis Balletacademie. Richtte in 1986 Les Ballets Contemporaine de la Belgique op, dat uitgroeide tot een platform voor hedendaagse choreografen van internationale allure. Koen Augustijnen en Christine de Smedt zijn momenteel vaste choreografen van het gezelschap.

Primus, Pearl (1919-1994)

Afro-Amerikaanse danseres, choreografe en antropologe. Een van de pioniers van de Amerikaanse jazzdans. Geboren in Trinidad, emigreerde ze niet veel later met haar familie naar New York. Studeerde biologie en nam daarnaast danslessen. Protesteerde met haar solo's in de jaren veertig tegen onder meer de onderdrukking van zwarten. Baseerde zich hierbij op Afro-Caribische bewegingen. Critici loofden haar om haar krachtige, energetische dansvertolking. Ze combineerde haar dansen met antropologisch onderzoek naar Afrikaanse, Caribische en Zuid-Amerikaanse culturen. In 1946 richtte ze een eigen groep op, die in de jaren zeventig uitmondde in het Pearl Primus Dance Language Institute.

Rainer, Yvonne (1934)

Amerikaanse choreografe en filmmaker. Een van de pioniers in postmoderne dans. Was ook een van de oprichters van het Judson Dance Theatre. Zij kan - naar de indeling die danshistoricus Luuk Utrecht heeft gemaakt – gerekend worden tot de vertegenwoordigers van de pure, vrije dans. In haar werk staat de beweging *an sich* centraal. Haar choreografieën bestaan uit allerlei (alledaagse) bewegingen en dans. Haar bekendste werk is Trio A, een onderdeel van het grotere The mind is a muscle. Hierin bewegen de dansers in een doorgaande, vloeiende lijn. Ze lopen, gaan zitten, maar voeren ook een spiraalbeweging of radslag uit. Het werk van Yvonne Rainer is door vele choreografen nagevolgd. Sinds de jaren zeventig heeft ze zich toegelegd op film maken.

Rambert, Marie (1888-1982)

Poolse ballerina en danspedagoge. Was aanvankelijk verbonden aan Les Ballets Russes, waar ze nauw samenwerkte met Vaslav Nijinsky. Richtte omstreeks 1931 in Engeland het Ballet Rambert op. Dat toonde eigentijdse ballet van jonge choreografen, waaronder Frederick Ashton.

Rameau, Jean-Philippe (1683-1764)

Franse componist. In zijn balletopera's vormden muziek, recitatieven en ballet een eenheid qua stijl en inhoud. Daarvoor was het heel normaal dat een samenraapsel was van verschillende soorten muziek en dans, met verschillende thema's. Rameau bracht het genre tot een artistiek hoogtepunt. Een bekend werk van hem is Les Indes Galantes (1735), waarin vier exotische liefdesverhalen worden verbeeld. In die tijd verdrong de pastorale de klassieke mythe van zijn plek als onderwerp voor een voorstelling.

Robbins, Jerome (1918-1998)

Amerikaanse danser, choreograaf en regisseur.

Bekend om zijn levendige, eigentijdse en swingende choreografieën. Studeerde ballet en moderne dans bij Ella Daganova, Antony Tudor en Eugene Loring. Danste aanvankelijk in musicals op Broadway en maakte in 1940 het zeer succesvolle ballet 'Fancy free', over drie matrozen op de versiertoeer, samen met componist Leonard Bernstein. Robbins regisseerde en choreografeerde vele musicals, zoals Fiddler on the roof (1964). De bekendste is waarschijnlijk West Side Story (1957), die hij weer samen met (onder anderen) Bernstein maakte. Sinds 1949 maakte hij balletten voor het New York City Ballet, waarbij hij beïnvloed werd door de neo-academische stijl van Balanchine. Bekende choreografieën zijn onder meer The Cage (1951) en dances at a gathering (1969). In 1958 richtte hij zijn groep Ballets U.S.A. op, waarmee hij internationale tournees maakte. Zo heeft hij jazzdans in Europa populair gemaakt.

Rogers, Ginger (1911-1995)

Amerikaanse actrice, zangeres en danseres.

Speelde in vele films, maar is vooral bekend geworden als danspartner van Fred Astaire. Samen maakten ze tien filmmusicals, zoals Top Hat (1935) en Shall we dance (1937). Er wordt wel beweerd dat haar elegante, sensuele voorkomen en haar uitstekende acteerkwaliteiten maakten dat de matig aantrekkelijke en matig acterende Astaire uitzonderlijk begerenswaardig leek.

Saint-Léon, Arthur

Franse choreograaf. Creëerde onder meer het laatromantische ballet Coppélia, over een man die verliefd wordt op een pop. Zijn populaire balletten waren over het algemeen vol spektakel.

Sallé, Marie (1707-1756)

Franse balletdanseres. Gevierd om haar gevoelvolle dansvertolkingen bij het Ballet van de Parijse Opera. Baarde opzien met haar solo Pygmalion (1934). Gekleed in enkel een mousseline jurk en met loshangende haren verbeeld ze hierin de mythe van een koning die verliefd wordt op een wassen beeld. Haar 'natuurlijke' dracht, maar vooral het feit dat ze met enkel dans een verhaal verbeeldde, was revolutionair in die tijd. Pygmalion kan gezien worden als een voorloper van het handelingsballet.

Sarrokh, Abdelaziz (1972)

Marokkaanse danser en choreograaf.

Artistiek leider van de dansgroep Hush Hush Hush, die choreografieën brengt met breakdance, capoeira, flamenco, acrobatiek, hedendaagse dans en ballet. Sarrokh werd ontdekt door choreograaf Alain Platel.

Schayk van, Toer (1936)

Nederlandse danser, choreograaf, beeldhouwer, schilder en decorontwerper.

Was van 1965 tot 2001 verbonden aan Het Nationale Ballet, eerst als decorontwerper van de balletten van Rudi van Dantzig. Daarna ook als solist en later als choreograaf. Werd in de jaren vijftig gevormd als danser door onder anderen Sonia Gaskell. Ook Van Schayk combineerde in zijn choreografieën de academische techniek met de Grahamtechniek, net als Rudi van Dantzig. Uit zijn choreografieën spreekt vaak een betrokkenheid bij maatschappelijke problematiek, zoals de dreiging van oorlog en milieuvervuiling. Een voorbeeld hiervan is Voor, tijdens en na het feest (1972). Van Schayk maakte ook muziekballetten. Voor de 7^e Symfonie (1986) ontving hij een prijs.

Schlemmer, Oscar (1888-1943)

Duitse schilder en choreograaf.

Doceerde aan het Bauhaus, een kunstopleiding waarin men zich tegen het expressionisme keerde. Doel was het creëren van eenvoud en zuiverheid in vorm en het opheffen van de grenzen tussen de verschillende kunstdisciplines. Schlemmer maakte enkele abstracte, geometrische balletten die ook wel de Bauhaus-dansen genoemd worden. Hij debuteerde in 1922 met Das Triadische Ballet, waarin drie dansers in zogeheten figurijnen (kostuums die de geometrische patronen van het menselijk lichaam verbeelden) een eenvoudige dans uitvoerden. In Schlemmers visie was dans een vormen- en lijnenspel, dat, zo puur mogelijk uitgevoerd, tot metafysische hoogten kon stijgen.

Scholten, Pieter

Zie: Greco, Emio

Shawn, Ted (1891-1972)

Amerikaanse danser, behorend tot de vier moderne danspioniers.

Werd als theologiestudent gegrepen door de exotische dansen van Ruth St. Denis en begon samen met haar op te treden. Ze trouwden in 1914 en richtten Denishawn op, een dansschool en gezelschap. In 1932 scheidde hij van St. Denis en ontwikkelde zijn eigen, atletische dansstijl. Met zijn gezelschap All male dancers probeerde hij dans toegankelijker te maken voor mannen. Voor zijn choreografieën baseerde hij zich ook op Indiaanse en Amerikaanse volksdans. Vanaf 1941 leidde hij het Jacobs Pillow dance festival en de Summer School, door hem ontwikkeld op een verbouwde boerderij. Het festival bestaat nu nog. Dansvernieuwers Charles Weidman en José Limón volgden Shawn op.

Simons, Ton (1948)

Nederlandse choreograaf. Bekend om zijn postmoderne, maar tegenwoordig ook zeer lyrische dansstukken. Na een studie in de VS bij Merce Cunningham maakte hij choreografieën voor het huidige Dance Works Rotterdam. In 1999 werd hij artistiek leider van dit gezelschap. Net als Cunningham maakt hij gebruik van bijvoorbeeld toevalsprocedures voor het creëren van zijn stukken. Ze zijn abstract, met glasheldere composities en een lichte danstaal, waarbij de dansers hun lichamen soms ineenstrengelen als waren zij organische sculpturen.

Snoek, Hans (1910-2001)

Wordt gerekend tot de Nederlandse 'balletmoeders', omdat zij door het oprichten van het Scapino Ballet, de Scapino Dansacademie en tal van stichtingen een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de ontwikkeling en waardering van ballet in Nederland. Snoek heeft zich op deze manier ingezet om kinderen in aanraking te laten komen met de kunsten. Ze werd geschoold aan de Folkwangschule in Essen en richtte na de Tweede Wereldoorlog Scapino Ballet op, een gezelschap dat haar balletten in eerste instantie voor een kinderpublik maakte.

St. Denis, Ruth (1879-1968)

Amerikaanse danseres, behorend tot de vier moderne danspioniers. Als voormalig vaudevilledanseres creëerde en danste ze exotische choreografieën, met gevoel voor show en spiritualiteit. Indiase, Egyptische, of Japanse dansrituelen dienden hierbij als inspiratiebron. Danste aanvankelijke solo's, zoals Radha (1906) en later duetten met Ted Shawn, met wie ze in 1914 trouwde. Het paar richtte Denishawn op, een dansschool en gezelschap. In 1932 scheidden St.Denis en Shawn en daarmee hield Denishawn op te bestaan. St.Denis danste tot op hoge leeftijd.

Stuyf, Koert (1938)

Nederlandse danser, choreograaf en docent. Wordt samen met choreografe Pauline de Groot beschouwd als de grondlegger van postmoderne dans in Nederland. Studeerde van 1958 tot 1962 in New York, bij Tudor Martha Graham, José Limón en Merce Cunningham. Maakte na terugkeer in Nederland choreografieën, waarin dans samenging met het gebruik van grote objecten op het podium. Opzienbarend was Mutation (1969) waarin dansers in grote eieren tergend langzaam een heuvel op trachtten te rollen en het publiek naar zichzelf moest kijken in grote spiegels. Daarna maakte Stuyf meer pure dans. Hij werkte samen met danseres Ellen Edinoff.

Taglioni, Marie (1804-1884)

Italiaanse prima ballerina bij het Ballet van de Parijse Opera. Ze vertolkte de hoofdrol in het eerste Romantische ballet La Sylphide (Parijs, 1832) en danste hierin op pointes, als allereerste ballerina. Haar vader, de Italiaanse choreograaf Filippo Taglioni, creëerde La Sylphide en had zijn dochter geleerd op pointes te dansen.

Takeuchi, Shusaku (1948)

Japanse/Nederlandse beeldend kunstenaar, danser en choreograaf. Maakt beeldend danstheater, waarin hij tot heel eigen combinaties komt van oosterse en westerse danstechnieken. Werd in de vroege jaren zeventig onderwezen door Eiko en Koma, butoh dansers die ook waren beïnvloed door Ausdrückstanz. Woont en werkt vanaf 1974 in Nederland en maakt voorstellingen vanuit zijn stichting Bodytorium. In 2007 was zijn Butterfly Project te zien, een choreografie uitgevoerd door meer dan honderd moeders en dochters, getooid grote, witte vlinders als zinnebeeld voor wereldvrede en hoop.

Tamango

West-Afrikaanse/Amerikaanse tapdanser, musicus en schilder.

Brengt met zijn groep Urban Tap een eigentijdse vorm van tapdans op de planken, waarin improvisatie een grote rol speelt. Tamango is van mening dat tapdans tot de hiphopcultuur behoort. Hij werd opgeleid in Parijs en opereert nu vanuit New York.

Tetley, Glen (1926-2007)

Amerikaanse choreograaf. Behoorde tot de eerste choreografen die moderne dans met academische dans combineerde. Als danser was hij ook werkzaam bij zowel balletgezelschappen als moderne dansgroepen, zoals het New York City Opera Ballet, Ballets: U.S.A. van Jerome Robbins en het Nederlands Dans Theater (vanaf 1962). Van deze laatste groep werd hij ook artistiek directeur. Tot zijn bekendste werken behoort het weemoedige en lyrische Pierrot Lunaire (1962). Later werd zijn stijl minder verhalend en trad de academische stijl meer op de voorgrond. Samen met choreograaf Hans van Manen werkte hij aan het beruchte Mutations (1970).

Tharp, Twyla (1942)

Amerikaanse danseres en choreografe. Vertegenwoordiger van de vrije, postmoderne dans. Werd opgeleid door onder meer Martha Graham en Merce Cunningham en jazzdanschoreograaf en pedagoog Luigi. Kenmerkend voor haar stijl is dat het een luchtige mengeling is van ballet, moderne dans, jazzdans en andere hedendaagse dansvormen. Vanaf 1964 leidt ze, met onderbrekingen, eigen gezelschappen. Tot haar bekendste choreografieën behoren In the upper room (1986) en Nine Sinatra Songs (1982)

Thoinot Arbeau (1519-1596)

Franse dansmeester en kanunnik. Zijn echte naam was Jehan Tabourot. In 1589 publiceerde hij het invloedrijke boekwerk l'Orchésographie, over Franse hofdans en etiquette.

Valois de, Ninette (1898-2001)

Ierse ballerina en choreografe. Richtte in 1933 het Sadlers Wells Ballet op, nadat ze bij onder meer Les Ballets Russes gedanst had. Het Sadlers Wells toonde veelal klassieke standaardwerken, zoals het Zwanenmeer en De Notenkraker. In 1956 werd deze groep bij koninklijk decreet verheven tot The Royal Ballet.

Vandekeybus, Wim (1963)

Vlaamse danser en choreograaf.

In zijn werk staat het instinctmatige, reflexmatige en zintuiglijke centraal. Studeerde psychologie en danste bij onder anderen Jan Fabre. Brak door met rauwe en gevaarlijke dans in What the body does not remember (1987). Het door hem uitgevonden gevechtsduet hebben andere dansmakers sindsdien ook ingezet. Een van zijn recentere choreografieën is het 'poëtischere' Blush (2005), dat hij creëerde samen met schrijver Peter Verhelst en zanger David Eugene Edwards. Met zijn groep Ultima Vez maakt hij internationale tournees.

Weeme ter, Mascha

Nederlandse danseres. Richtte het Ballet der Lage Landen op (1947-1959). Putte voor haar voorstellingen vooral uit het repertoire van Engelse balletten: verhalende, weelderig gedecoreerde choreografieën. In 1959 ging dit gezelschap samen met het Ballet van de Nederlandse Opera om het nieuwe Amsterdams Ballet te vormen, waar Ter Weeme de leiding over kreeg. Deze groep bestond tot 1961. Toen werd, samen met het Nederlands ballet een nieuwe groep gevormd: Het Nationale Ballet.

Weidman, Charles (1901-1975)

Amerikaanse danser en choreograaf.

Opgeleid aan Denishawn, leidde hij vanaf eind jaren twintig samen met Doris Humphrey verschillende dansgroepen. In tegenstelling tot Humphrey, die vaak groepsstukken maakte met een serieuze inslag, blonk Weidman uit in het creëren en dansen van humorvolle, zelfs satirische solo's. Voorbeelden hiervan zijn het toen zeer populaire Flickers (1936), een parodie op de stomme film en Van mijn moederskant (1940) dat handelt over verschillende generaties in de familie van zijn moeder.

Wigman, Mary (1886-1973)

Duitse danseres en choreografe. Zij zag dans als een uiting van diepe emoties. Aan de school van Emile Jacques-Dalcroze genoot ze haar opleiding, om zich in 1913 aan te sluiten bij Rudolf Laban. Vanaf 1919 gaf ze verschillende solovoorstellingen en later creëerde ze ook werken voor haar groep. Met haar aardse, golvende bewegingstaal uitte/verbeeldde ze bijvoorbeeld woede, verdriet, machteloosheid en lijden. In haar visie was het lichaam een zingend en vibrerend instrument. Ze gebruikte daarom vaak simpel slagwerk in haar choreografieën en geen melodie. In haar scholen in Berlijn en Dresden leidde ze dansers op die later invloedrijk zou worden, zoals Hanya Holm, Yvonne Georgi en Corrie Hartong. Ausdrückstanz beleefde zijn hoogtijdagen in de jaren twintig en dertig

Winkel, Kit (1916-2003)

Nederlandse danspedagoge. Tijdens haar opleiding aan de academie voor Lichamelijke Opvoeding raakte Winkel gefascineerd door dans. Zij heeft zowel uitvoerend als als pedagoge altijd gezocht naar vernieuwing. Samen met Corrie Hartong introduceerde zij de 'educational dance' in Nederland als dansexpressie. Winkel ijverde voor danseducatie in het onderwijs, met het resultaat dat dansexpressie in het basis- en voortgezet onderwijs en op dansacademies onderwezen wordt.

Wubbe, Ed (1957)

Nederlandse choreograaf. Creëert, als artistiek leider van het Scapino Ballet, een belangrijk deel van het dansrepertoire van dit gezelschap. Bekend om zijn soms robuuste, eigentijdse muziekballetten (bijvoorbeeld Perfect Skin in 1991, Rosary in 2000) en theatrale choreografieën (bijvoorbeeld het heftige Kathleen in 1992). Werd opgeleid als dansers aan de Scapino Dansacademie. Na huischoreograaf te zijn geweest van Introdans en Scapino Ballet, aanvaardde hij in 1993 het artistiek leiderschap van deze laatste groep.

Referenties

Breukelen, van W. (2001) *Begrippenlijst dans*. Enschede: SLO

Lanz, I. (2003). *Hedendaagse dans in Nederland en Vlaanderen*. Ons Erfdeel

Sachs, C. (1969). *De geschiedenis van de dans*. Utrecht: Het Spectrum

Schröder, P. en Truijens, F. (2000). *Een geschiedenis van volksdans in Europa*. Winschoten: Nevofoon

Utrecht, L. (1988). *Van hofballet tot postmoderne dans*. Zutphen: De Walburg Pers

Als landelijk kenniscentrum leerplanontwikkeling richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldsmaterialen, conferenties en rapporten.

Hoofdlocatie
Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Nevenlocatie
Aidareef 4
3561 GE Utrecht

Postadres
Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl
www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)
 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)